

Príležitostnosť v kázňach a rečiach trnavskej proveniencie

Erika Brtáňová – Erika Juríková

Bratislava – Trnava 2022

© Erika Brtáňová, Ústav slovenskej literatúry SAV, v. v. i.
© Erika Juríková, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity

Rozsah:

Pramenná edícia je výstupom grantového projektu APVV 17-0161 Zanedbané súvislosti. Príležitostné žánre v slovenskej literatúre v 16. – 18. storočí.

Recenzenti:

Doc. Mgr. Erika Brodňanská, PhD., Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach
Mgr. Angela Škovierová, PhD., Komenského univerzita v Bratislave

Grafická úprava a zalomenie: Lukáš Chovanec

Jazyková redaktorka: Mgr. Miroslava Kuracinová Valová, PhD.

ISBN 978-80-568-0517-6

Obsah

Na úvod	5
I.	
Oslava života a povzbudenie v smútení	
(Erika Juríková)	7
Literatúra	19
Textologická a edičná poznámka	20
Pohrebná reč Jána Kéryho na Mikuláša Zrínskeho (1664) – edícia latinského textu	
Zbožná útecha Jána Kéryho adresovaná Eve Zuzane Erdődyovej (1669) – edícia latinského textu	
II.	
Príležitosť na rozlúčku zosnulých a na útechu pozostalých	
(Erika Brtáňová)	47
Literatúra	63
Textologická a edičná poznámka	65
Serafín Pišček	
<i>Žalost upokojená</i>	68
<i>Utíšený žiaľ</i>	81
Jozef Nejedlý	
<i>Žena sylvná</i>	93
<i>Statočná žena</i>	103
Resumé	

Na úvod

Jednou z najvýznamnejších tlačiarňí, ktoré pôsobili na území dnešného Slovenska v priebehu dvoch storočí, bola trnavská akademická tlačiareň. Mesto Trnava, v ktorom od roku 1635 pôsobila Trnavská univerzita, sa tak stalo dôležitým strediskom vzdelanosti. Ako jeden z kľúčových nástrojov protireformácie plnila univerzita v rukách jezuitov svoje úlohy až do roku 1773, v meste však zotrvala ešte štyri roky potom. Bola zameraná na šírenie a podporu katolíckej viery, prípravu domáceho kléru a vzdelávanie katolícky a proabsbursky orientovanej mládeže a úradníckych vrstiev.

K naplneniu stanovených cieľov jej slúžila aj vlastná tlačiareň – veľkokapacitný inštitucionálny podnik, ktorý v dejinách knižnej kultúry zanechal výraznú stopu. Podstatnú časť produkcie tlačiarenskej dielne tvorila rozličná teologická a náboženská literatúra určená na podporu katolíckej konfesie, druhým výrazným segmentom bola literatúra súvisiaca so vzdelávacím procesom. Z tlačiarne vychádzala aj početná a rôznorodá príležitostná spisba, kalendáre, vydania pre náboženské rehole a bratstvá, úradné tlačivá, nariadenia a zbierky snemových výnosov.

V 17. a 18. storočí tvorili smútočné tlače pravidelnú zložku produkcie trnavskej akademicko tlačiarne. Tlačou boli vydávané funerálne reči, a to buď hneď k pohrebu alebo v krátkom čase po ňom. Pohrebné reči sú často literárnou podobou pohrebných kázní a ich autormi sú kňazi, ktorí zosnulého pochovávali. Pre útechu pozostalých slúžili útešné reči, ktoré sa vkladali do rúk najbližším príbuzným, najčastejšie vdovám. Ich vznik sa v Trnave datuje predovšetkým do 18. storočia.

Trnavskí autori preukazovali v smútočne ladených textoch úctu k zomrelému a epickou i lyrickou formou oslavovali jeho život a zásluhy. Vhodne pri tom využívali básnické zručnosti a rétorické postupy, ktoré si osvojili počas štúdií. Aj v tomto type literatúry môžeme pozorovať výrazné panegyrické prvky, ktoré hľadali inšpiráciu v antickej mytológii vhodne prepletenej s biblickou tradíciou.

Cieľom tejto publikácie je predstaviť štyri funerálne texty z pros-

tredia trnavskej akademickej tlačiarne, ktoré náležite demonštrujú jazykovú bohatosť, štylistickú a motivickú rôznorodosť a zároveň vyvracajú tradičné chápanie tohto typu literárnych textov ako menej hodnotných a pre vedecké bádanie nezaujímavých.

Autorky

Oslava života a povzbudenie v smútení

Smrť ako súčasť života a okolnosti spojené s úmrtím boli od antiky jednou z najčastejších udalostí, ku ktorým sa skladali literárne texty. Tie sledovali jednak teologický, jednak psychologický rozmer smrti, a to hlavne vo vzťahu k blízkym pozostalým. V prípade verejne činných osôb v politickej a cirkevnej sfére smútočné texty vyjadrovali postoj verejnosti, príp. jej časti k strate človeka, ktorý počas svojho života významne prispel k prospechu celej spoločnosti.

Na rozdiel od vedeckej literatúry, ktorá začala reflektovať smrť a umieranie až v štyridsiatych rokoch 20. storočia, keď vznikali prvé vedecké výskumy a pozorovania, literárne činní autori prijímali smrť ako prirodzené vyústenie životnej cesty a vyrovnávali sa s ňou písaním smútočných diel už od čias staroveku. Môžeme sa domnievať, že dôvodom pomerne neskorého záujmu vedcov bolo isté tabuizovanie smrti ako objektu vedeckého výskumu vyplývajúce z našich kultúrnych tradícií: smrť a umieranie sa s výnimkou panovníckych a vysoko postavených šľachtických rodín začali od 19. storočia chápať ako súkromná, až intímna záležitosť.¹

Akademická tlačiareň Trnavskej univerzity počas svojej existencie fungovala i ako inštitucionálna tlačiareň, vystupovala aj v roli vydavateľa – nakladateľa, pričom naplnenie svojich vydateľských plánov realizovala jednak prostredníctvom vlastných finančných zdrojov a jednak prostredníctvom mecénov. Zdrojom poznatkov o tejto stránke vydavateľskej činnosti sú najmä titulné a úvodné strany konkrétnych vydaní. Finančné prispenie mecénov, ktorí pochádzali predovšetkým z radov duchovenstva a šľachty, sa však na titulných stranách zdôrazňovalo len ojedinele. O ich peňažnej podpore ale môžeme reálne uvažovať na základe venovaní a ďakovaní autorov. Takejto podpory pri vydávaní sa síce v prvom rade dostávalo náboženskej, ale i príležitostnej spisbe; v menšej

¹ Porovnaj DÉMUTHOVÁ, Slávka: *Keď umiera dieťa. Praktická tanatológia I*. Pusté Úľany : Schola Philosophica, 2010, s. 11.

miere ju ale pozorujeme aj v odborne orientovanej literatúre.²

Na rozdiel od obdobia stredoveku, keď bol pohreb spojený s praktickými, ktorých účelom bolo vypraviť mŕtveho do očistca a pomôcť mu zvládnuť ho,³ sa v období baroka mení nielen forma poslednej rozlúčky, ale aj jej účel. Pohreb sa stal príležitosťou pripomenúť živým pomítnulosť života a zároveň vytvoriť a zanechať výnimočnú spomienku na zomrelého. Podobná zmena nastala aj v literatúre, keď sa baroková literatúra k smrti stavia odlišným spôsobom od predchádzajúcich kultúrno-historických období, pretože práve v smútočných textoch bolo možné naplno rozvinúť subjektivitu, expresivitu a emocionálnosť barokového človeka. Vytlačené pohrebné reči sa stali novým spôsobom komemorácie a utvárania pamäte, a najmä v prípade protestantov vyhovovali ich vierouke, dokonca boli v zhode s predstavami o spôsoboch, ktorými treba dosahovať spásu duše, a to predovšetkým činmi počas pozemského života. Pohrebné reči sa v tlačenej podobe stali rodinnou pamiatkou na zosnulých predkov. Zároveň sa po generácie čítali pre duchovnú útechu, povzbudenie, ale aj vzdelanie.⁴ Z toho vyplývala aj obľuba vytlačených pohrebných rečí. Nemecká bádatel'ka Eva-Maria Dickhaut uvádza v rokoch 1550 – 1750 až 350 tis. textov vytlačených a doteraz zaevidovaných čo je naozaj prekvapujúci počet.⁵

Zvyk vydať pohrebné reči tlačou sa podľa českej autorky Radmily Prchal-Pavličkovej rozšíril z protestantského šľachtického prostredia nielen do nižších spoločenských vrstiev, ale aj do iných kultúrnych priestorov, medzi iným aj medzi katolíkov.⁶ V každom prípade môžeme

² Démuthová, s. 41.

³ Podrobnejšie pozri NECHUTOVÁ, Jana: Konsolace od antiky do středověku. Genologický pokus. In: *Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské univerzity*. Studia Minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis E 36, 1991, s. 121 – 127.

⁴ PRCHAL-PAVLÍČKOVÁ, Radmila: Luteránská pohřební kázání z Trenčína: exulanti z českých zemí jako tiskaři, autoři a objednavatelé funerální homiletiky. In: E. Brtáňová, D. Brtáňová, D. Soukup a kol.: *Z dějin kázňové tvorby I*. E. Brtáňová, D. Brtáňová, D. Soukup a kol. Bratislava : SAV, 2019, s. 93.

⁵ DICKHAUT, Eva-Maria: Forschungsstelle für Personalschriften. Quellen – Aufgaben – Ergebnisse – Projekte. In: *Mitteilungen der Residenzen-Kommission der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen*, Neue Folge. Stadt und Hof, 2, 2013, s. 27 – 39.

⁶ PRCHAL-PAVLÍČKOVÁ, Radmila: Luteránská pohřební kázání z Trenčína: exulanti

skonštatovať, že spisovatelia oboch konfesií využívali spoločensky obľúbený žáner smútočnej literatúry na svoje zviditeľnenie sa či na znak vďaky voči zomrelému alebo jeho rodine.⁷ V protestantskom prostredí sa ústrednou udalosťou stalo kazateľovo slovo. Ten na základe výkladu biblického citátu rozprával o živote a skutkoch zosnulého. Tlačená podoba pohrebnej reči pomohla tieto slová zachovať, vytlačiť a dokonca distribuovať medzi viacerých ľudí vrátane tých, ktorí sa poslednej rozlúčky z nejakých dôvodov nemohli zúčastniť.

Ďalšiemu rozširovaniu tejto pohrebnej praxe napomáhala vydávanie vzorových zbierok pohrebných rečí, ktoré evidujeme u oboch konfesií. Dôležitým momentom pre vytlačenie textu bola aj blízkosť vhodnej typografickej dielne, ktorá bola schopná vytlačiť zväčša technicky i finančne nenáročný, drobný spis v rozsahu maximálne niekoľko desiatok strán.⁸

Rovnako ako v Európe aj v Uhorsku v období baroka všeobecne prevažuje homiletický typ textov. Barokový kazateľ sa k smrti vyjadruje predovšetkým v pohrebných kázňach, barokový autor zase v ich literárnej, antickou rétorikou silne ovplyvnenej forme – pohrebných rečiach (*oratio funebris*). V niektorých prípadoch nie sme schopní odlišiť, či text pohrebnej reči nie je len do literárnej podoby prepracovaná pohrebnou kázňou.⁹

z českých zemí jako tiskaři, autoři a objednavatelé funerální homiletiky. In: E. Brtáňová, D. Brtáňová, D. Soukup a kol.: *Z dějin kázňové tvorby I*. E. Brtáňová, D. Brtáňová, D. Soukup a kol. Bratislava : SAV, 2019, s. 93.

⁷ Napríklad v českom nekatolíckom prostredí sa za obdobie „najväčšieho rozkvetu“ pohrebných rečí považujú prvé dve desaťročia 17. storočia. Cf. SLÁDEK, Miloš: Poznámky k problematice českých pohrebných kázání 16. a 17. století. In: POKORNÁ, Z. (ed.): *Česká literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století*. Praha : Památník Národního písemnictví 1994 (= Literární archiv 27), s. 191 – 208.

⁸ Ranonovoveké pohrebné kázne a ich rozšírenie úzko súvisia s pôsobením Martina Luthera. Vďaka jeho spolupracovníkom sa objavili hlavne po jeho smrti a rozšírili sa po celej Európe.

⁹ Medzi smútočnými literárnymi dielami nachádzame v uhorskom prostredí okrem útešných textov tiež literárne formy rozlúčky – *valedikcie*, poetické smútočné elégie či žalospevy nad zosnulým spojené s vyjadrením chvály – *epicédiá*. Mnohokrát sa presne nedá určiť, o ktorý typ ide, pretože dochádza k ich vzájomnému prekryvaniu. Cf. JURÍKOVÁ, Erika: *Columba laureata. Panegyrické tlače z produkcie trnavskej univerzitnej tlačiarnie*. Kraków –

Z vydavateľského hľadiska sa v uhorskom prostredí smútočný typ literatúry vyskytuje ako súčasť mohutného segmentu príležitostných vydaní, medzi ktorými tvoria smútočné tlače väčšinu. Na základe tejto kvantity sa môžeme domnievať, že ich písanie a vydávanie patrilo istým spôsobom do spoločenskej konvencie. Ako následok môžeme pozorovať isté typizovanie tak obsahu, ako aj tlačiarenských a vydavateľských prostriedkov a foriem. Z pozície vydavateľa boli smútočné tlače vítaným komerčným artiklom, pretože sa tlačili ako priama objednávka; nájdeme ich vo vydavateľskej produkcii všetkých tlačiarň na našom území. Vychádzali síce v menšom náklade, rozsah zväčša nepresiahol jeden či dva autorské hárky, ale práve preto nebolo vytlačenie finančne náročné. Vzhľadom na svoj obsah a časovo ohraničenú aktuálnosť na rozdiel od iných typov literatúry zväčša nepodliehali cenzúre, takže ich vydanie sa stávalo fakticky bezproblémové, ale pritom pre vydavateľa finančne zaujímavé. Smútočné tlače neboli dôvodom rozporov medzi vydavateľmi, ani vydavateľom a dozornými úradmi, a tak o nich často nenachádzame zmienky v revíznych súpisoch, ani v zápisoch cenzúru vykonávajúcej Kráľovskej miestodržiteľskej rady, ba ani v súvekej korešpondencii.

Titulné listy tlačí majú podobnú formu, pričom je možné často sa stretnúť s formou smútočných oznámení, s uvedením dátumu úmrtia, prípadne jeho príčiny. Samozrejme je vypísanie celého mena spolu s titulmi, v prípade žien aj rodného mena spolu s plným menom manžela a jeho hodnosťami. Zväčša ide o pohrebné reči, niekedy doplnené epicédiami a valedikciami. Ich autori sú často anonymní. Na titulných listoch smútočných diel môžeme nájsť názvy alebo ich časti, ktoré sa pravidelne opakujú. Pre príklad môžeme uviesť ustálené spojenia *piis manibus, querula vox, oratio funebris, sermo funebris, panegyricus, luctus, musae parentales, memoria/memoriae, exequialis honos, lacrimae super obitu, in obitum, de obitu, monumentum pietatis, dolor, columba laureata, virtus post fata*. Okrem latinských textov, ktoré majú vzhľadom na prioritné postavenie latinčiny najpočetnejšie zastúpenie, nachádzame v 17. a 18. storočí maďarské, nemecké a slovenské smútočné tlače.¹⁰

Trnava : Spolok Slovákov v Poľsku – Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2014.

¹⁰ Cf. KOLLÁROVÁ, Ivona: Pohrebné kázne a epicédie v segmente príležitostných vydaní. In: *Posledné veci človeka: (štúdie k dejinám slovenskej duchovnej kultúry 17. a 18.*

Pavlín Ján Kéry

Za najväčšiu hviezdu medzi autormi príležitostných rečí môžeme v zozname trnavských autorov smelo označiť generála Rádu sv. Pavla Prvého Pustovníka Jána Kéryho (*Ioannes Kéry*; 1638 – 1685).¹¹ O tomto náboženskom filozofovi, spisovateľovi a neskôr aj biskupovi, ktorý pochádzal zo starej protestantskej šľachtickej rodiny Ipoly-Kér z rovnomennej obce (dnes Kiarov, okres Veľký Krtíš),¹² sa vie, že do rádu vstúpil v roku 1656. Stredoškolské vzdelanie získal v Bratislave, vo Viedni ukončil filozofické štúdiá, pokračoval na Nemeckom kolégiu v Ríme a na Trnavskej univerzite, kde študoval teológiu. Za možnosť študovať v Ríme vďačil okrem svojich schopností hlavne podpore cisára Leopolda I. a kardinála Františka Barberina.¹³

V roku 1669, keď sa ako tridsaťjedenročný stal najmladším predstaveným pavlínov v dejinách rádu, sa začala jeho cirkevná kariéra. Krátko nato, počas jeho vedenia Rád sv. Pavla Prvého Pustovníka, vtedy už po takmer dvadsaťročnom pôsobení v Trnave, prevzal v roku 1671 od mesta a vtedajšieho ostrihomského arcibiskupa Juraja Selepčeni-Pohronca kostol, ktorý na mestskom pozemku postavili kalvíni. Vedľa bývalého kalvínskeho kostola bola aj fara a škola. Tieto dve budovy si kalvíni udržali dlhšie, ale bývalú kalvínsku modlitebňu úradne aj písomne prevzal od mesta práve Ján Kéry 27. apríla 1672 roku.¹⁴ V kostole, v čase, keď ho prevzali pavlíni, boli urobené viaceré stavebné a iné úpravy. Týka sa

storočia). Zostavila a na vydanie pripravila G. Gáfríková. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010, s. 152 – 158.

¹¹ Podrobnejšie som sa téme pohrebných rečí vydávaných v trnavskej akademickej tlačiarňi venovala v monografii *Columba laureata. Panegyrické tlače z produkcie trnavskej univerzitnej tlačiarne*. Kraków : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2014.

¹² Okrem pamätnej tabule na budove miestneho úradu nič v obci Veľký Kiarov neodkazuje na významného rodáka či celkovo rodinu Kéryovcov.

¹³ KISBÁN, Emil: *A magyar pálosrend története*. Budapest : Pálos kolostor kiadása 1938, s. 296.

¹⁴ „*Contractuales Civitas Tyrnaviensis Ecclesiam S. Josephy in eadem Civitate per Helveticæ Confessionis homines super fundo civili unius domus erectam una cum aedificio in eodem fundo Schola Helveticorum extracto confert s. religioni*“. Záznam v kronike kláštora pavlínov z roku 1672. In: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Budapest, Acta Paul., Fasc. 305, No 37.

to napríklad portálu, hlavného priečelia, okien, svätyne atď. Ešte v roku 1671 dal generál rádu Ján Kéry vystavať v západnej časti kostola chór a zakúpil aj organ. Kostol bol zasvätený sv. Jozefovi, Pánovmu pestúnovi.

V roku 1675 Kéryho vymenovali za titulárneho sriemskeho biskupa, neskôr za svätoštefánskeho prepošta a hlavného kanonika Ostrihomskej kapituly. Posledné roky života pôsobil ako čanádsky a vacovský biskup, prvý po 143 rokoch od vyprázdnenia biskupského stolca.

V bohatej Kéryho literárnej tvorbe nachádzame predovšetkým oslavné reči, ďalej filozofické a teologické diela, a tiež historický spis s protitureckou tematikou *Martis Turcici ferocia* (Bratislava 1672) dedikovaný cisárovi Leopoldovi I. Napísal ho pravdepodobne už v roku 1664 v čase obliehania Varadína, keď ako profesor v Lepoglave so záujmom sledoval odohrávajúce sa udalosti, ale kniha vyšla až v roku 1672. Opisuje v nej okolnosti, ktoré predchádzali vypuknutiu tureckej vojny: rozdelenie obrany územia medzi vojenských veliteľov Montecucculioho a Mikuláša Zrínskeho, postupné napredovanie Turkov a nakoniec obliehanie Varadína. Hoci toto historické dielo prináša očné svedectvo súčasníka, historici ho cítujú iba zriedkavo. Zdá sa, že príčiny nezájmu treba hľadať v jeho neprehľadnej, až chaotickej konštrukcii. Kéry bol tiež autorom filozofických diel *Aristoteles* (1675) a *Theatrum sapientiae* (1669), ako i trojdielnej učebnice scholastickej filozofie *Universae philosophiae ferocia* (1673).

Pokiaľ by sme usudzovali podľa množstva napísaných textov, môžeme Kéryho považovať za vysoko produktívneho autora, podľa ich kvality za erudovaného a rétoricky vyspelého spisovateľa. Je zaujímavé, že pohrebné reči písal nielen pri úmrtí konkrétnej osoby, ale k téme sa spravidla vrátil aj pri výročí smrti.

Kéryho texty vyšli v tlačiarskych dielňach vo Viedni aj v Bratislave, najviac ich však vydala trnavská univerzitná tlačiareň. Veľká časť jeho textov však zostala v rukopise. Môžeme sa domnievať, že hlavným dôvodom bolo, že nepatrila do Spoločnosti Ježišovej, ktorej členovia mali pri vydávaní prednosť.

Prvou Kéryho funerálnou rečou, ktorá vyšla v Trnave,¹⁵ je reč napí-

¹⁵ KÉRY, Ioannes: *Oratio funebris qua tristes exequias illustrissimi ac excelentissimi domi-*

saná pri príležitosti smrti dalmáckeho, chorvátskeho a slavónskeho bána Mikuláša Zrínskeho, ktorý skončil 21. decembra 1664. Mikuláš Zrínsky bol veľkým dobrodicom paulínov v Uhorskom kráľovstve a s Kérym ich viazalo osobné priateľstvo. Po smrti, ktorú si sám Zrínsky spôsobil nešťastným zranením pri poľovačke na divú zver, ho pochovali v paulínskom kláštore v Lepoglave vo Varadínskej stolici, v dnešnom Chorvátsku.

Kéry reč predniesol na pohrebe zomrelého a následne vydal v akademickej tlačiarňi Trnavskej univerzity. V tomto prípade ide o desaťstranový text s výraznými panegyrickými črtami, ktorý obsahuje životopisné údaje mŕtveho a výpočet jeho slávnych činov. Vypočítavajú sa v ňom Zrínskeho početné zásluhy v bojoch s Osmanskou ríšou, konkrétne v známej bitke pri Szigete (*Sisak*, 1593) a na tureckom území.

Hneď v úvode označuje Kéry Zrínskeho výnimočnými prívlastkami tak, aby bolo čitateľovi od prvých riadkov jasné, že odišiel nenahraditeľný človek s mimoriadnymi zásluhami: *solatium Hungariae* – útecha Uhorska, *oculus Sclavoniae* – oko Slavónska, *Croatiae pupilla* – očná zrenica Chorvátska, *Dalmatiae columna* – stĺp Dalmácie, *Europae cor* – srdce Európy, *Imperii delitium* – ozdoba Ríše, *Christianitatis gloria* – sláva kresťanstva, *caesarum scutum* – štít cisárov, *Vaticani voluptas* – pôžitok Vatikánu, *praesentissimi salutis bonique publici praesidium* – ochrana okamžitej spásy a verejného dobra.¹⁶

Nutné je dodať, že v celej tlači je meno zomrelého písané s majuskulami – NICOLAUS, čo má vplyv aj na zmyslové vnímanie čitateľa: pri čítaní samo osebe majuskuly vzbudzujú rešpekt a úctu a pôsobia na čitateľa emotívne.

Inšpiračné zdroje pri písaní reči našiel autor v antických dejinách, konkrétne v osobách veľkých vojvodcov, ku ktorým zomrelého, tiež vynikajúceho vojvodu so zásluhami v protitureckých bojoch, prirovnáva. Stretávame sa tu v panegyrických dielach s obľúbenou metaforou prekonnania, keď sa kladné vlastnosti opisovanej osoby vyvyšujú nad všeobecne známe a uznávané authority, zväčša v rovnakej oblasti. V tomto prípade sa Zrínskeho vojenská a taktická schopnosť opisujú ako prevyšujúce

ni, domini Nicolai comitis perpetui a Zrinio ... prosectus est. Tyrnaviae, 1664.

¹⁶ Kéry, c. d., s. 1.

iné antické osobnosti. Ide konkrétne o rímskeho štátnika a politika obdobia Rímskej republiky Gaia Iulia Caesara, jedného z členov triumvirátu Gnaeia Pompeia a macedónskeho vládcu Alexandra Veľkého.¹⁷

Z antickej mytológie sa dovoľáva pozornosti u bohýň umenia a vzdelanosti Múz, prešibaného posla bohov Merkúra, bohov vojny Marsa, Bellony a tiež Apolóna. Tretí okruh inšpirácie tvorí u Kéryho Biblia, pričom ide o parafrázy známych biblických citátov. Svoje vynikajúce klasické vzdelanie preukazuje aj v prípade odkazov na rímske básnické autority, básnikov cisárskeho obdobia Quinta Horatia Flacca a Publia Vergilia Marona.

Na nasledujúcich príkladoch vidno, ako Kéry s textom iných autorov pracoval. V prípade Quinta Horatia Flacca, rímskeho autora augustovského obdobia, použil citát zo štvrtej básne štvrtej knihy jeho diela *Carmina*:

*Fortes creantur fortibus et bonis;
est in iuvenis, est in equis patrum
virtus neque inbellem feroces
progenerant aquilae columbam;*

V prípade antických autorov Caesara a Vergilia a biblických prísloví vystačil Kéry s parafrázami:

Vidit, venit, vicit. (Kéry)
Veni, vidi, vici. (Caesar)

... vel coelo terram, terra caelo miscuit (Kéry)
maria omnia caelo//miscuit (Vergilius, Aeneis, 5,790-791)

Dominus sapientia fundavit terram.
Pán založil zem múdrosťou,
nebesá poupevňoval umnosťou.
(Príslovia, 3,19)

¹⁷ „... ad Pompeii livorem, ad invidiam Julij, ad caesarum omnium portentum, qua late Sol patet Coeli facibus, orbi colucet illustrius“ KÉRY, c. d., s. 2.

Pohrebná reč má klasickú štruktúru antických rečí. Člení sa na úvod, jadro a záver, v ktorom dochádza k vyvrcholeniu. Hromadením nezhodných prívlastkov Kéry dosahuje pocit konštantnosti, stálosti a sily.¹⁸ Časťe rečnícke otázky zase vtáhujú poslucháča do deja a nedovoľujú mu ani na chvíľu otupiť jeho pozornosť:

„Dicamne in Nicolai constantiae et invictissimae mentis nunquam intermorituram laudem, qua frontis serenitate et Divinae cum sua voluntatis concesione, nuper quidem depopulatam crudeliter et dirum in modum insulam, olim vero mortem parvuli, in cuius et oculis et colore et ore et genis et universi corporis Symetria, nihil quod ad magnae Animae dignitatem spectat natura reliquit, qua inquam serenitate NICOLAUS haec tulit?“

Kumuláciou apelatív a synonymým Kéry zdôrazňuje bohatosť barokového jazyka. Bohatý slovník a schopnosť vypovedať jednu vec čo najväčším počtom synonymým boli jednou z hlavných požiadaviek, ktoré sa kládli na barokového autora. Táto schopnosť, ktorú však bolo možné sa naučiť a na základe synonymických slovníkov sa v nej vycvičiť, sa nazývala *copia*.¹⁹ V súlade s tým prebiehalo vzdelávanie v jezuitských školách, ktoré absolvoval aj Kéry. Absolvent jezuitského systému vzdelávania bol schopný nielen hovoriť gramaticky správne, štylisticky jasne, ale aj jazykovo bohato s použitím patričných rétorických prostriedkov.

Kéry bol majster v používaní zvukových štylistických prostriedkov:

„in rebus laceris semper integer, in perditis semper suus, in turbatis semper immotus, in convulsis semper constans, in desperatis semper Deo nixus, NICOLAUS“²⁰

¹⁸ „orbis magistrae, veritatis historiae, literarum, doctrinae, sapientiae, vivum ambulans“ – Kéry, c. d., s. 2.

¹⁹ Viac o bohatosti latinského jazyka ako o jednej z cností vynikajúceho rečníka v jezuitskom systéme vzdelávania pozri SIPEKIOVÁ, Nicol: Copia linguae Latinae – pramene jazykovej bohatosti. In: *Sambucus. Práce z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky*, 6, 2010, s. 109 – 114.

²⁰ Kéry, c. d., s. 10.

„vždy mravne bezúhonný v časoch nesvorných, vždy svojský v časoch záhubných, vždy stály v časoch rozorvaných, vždy pevný v časoch prevratov, vždy zverujúc sa Bohu v časoch zúfalých, Mikuláš“

V jeho pohrebnej reči často nachádzame anaforu, paronomáziu a aliteráciu, rovnako aj rým a nachádza sa v nich aj tzv. *figura ethymologica*, ktorými zdôrazňuje svoje rétorické zručnosti a pôsobí na zmysly:

„*Exequantur alij nunquam inflexam socordiae cervicem. Exequantur alij plura NICOLAIANAE virtutis officia, exequantur alij a pumilione adhuc NICOLAO omnes voluptatum despectas illecebras, nullae hunc **Herculem** delitiae, nulla hunc **Samsonem Dalila** enervavit. Exequantur alij oblatum quidem suffragante Romani Imperii conclavi, sed NICOLAI demissione aspernatum Sacri Romani Imperij principatus gradum. Exequantur alij sublimi nominis et nullum, arrogantiam nullam, gloriosum praedicient nec tumidum, felicem etc. continentem, fortem et sobrium. Exequantur alij persolutum quotidie superis qui a Poenitentia nomen acceperunt Psalmorum pensum. Exequantur alij religiosam victus parsimoniam, in excitato hic Seraphicae Divi Francisci Familiae claustro pietatem, collata in hanc Domum quibus nos crebro et ad ultimum etiam fovit auxilia.*“²¹

Zaujímavé a veľmi časté je exponovanie slovies na začiatku a konci vety, čím pri slovnom prednese autor púta pozornosť a dosahuje údernosť reči. Z nasledujúceho úryvku vidno, ako exponovanie slovesa na začiatku vety znásobuje údernosť textu:

„*Celebrent Zrinium iuvenes et senes tot aeterna Turcatu servitute in auream a Nicolo libertatem asserti. Efferant Zrinium in vastis Turcarum montibus et clivis et planitie, arbores, quas per triginta et amplius miliarium spatia, tres quatuor inter hebdomadas, palmas meras et lauros effecit.*“²²

²¹ Kéry, c. d., s. 10.

²² Kéry, c. d., s. 7.

„Nech Zrínskeho oslavujú chlapci aj starci, ktorých Mikuláš ochránil od večného tureckého otroctva a priviedol k zlatej slobode. Nech Zrínskeho vychvaľujú po všíkoch, úbočiach a rovine stromy, z ktorých v priestore vyše tridsať tisíc míľ počas troch až štyroch týždňov získal skutočné palmy a vavríny víťazstva.“

V závere dochádza k postupnému gradovaniu textu, imperatívy vŕhujú poslucháča či čitateľa do deja. Absolútnym vyvrcholením je kumulované použitie superlatívov, ktorými je zomrelý charakterizovaný: „*NICOLAI munificentiam, NICOLAI humanitatem, NICOLAI virtutes, exequatur et remuneret oelum, ego enim ad has jam elinguis factus Orator, ad Tuos NICOLAE a Zrinio vir amplissime, ingenuorum Phoenix, literatorum Sol, ad Tuos NICOLAE, victoriarum Artifex, inter sapientes fortissime, inter fortissimos sapientissime, ad Tuos NICOLAE, principum, ducum, regum, caesarum, Vaticani, testimonijs gloriose, ad Tuos NICOLAE, Turcarum flagellum, Thracum funus, hostium excidium, Fidei propugnaculum, ad Tuos immortale et coelestem omnino panegyrim meritissimos cineres, NICOLAE a Zrinio, NICOLAE a Zrinio.*“

Pre úplnosť treba dodať, že k Zrínskemu sa Kéry literárne vrátil aj neskôr, keď na desiate výročie jeho smrti vydal svoj inovovaný pohrebný prejav (Trnava 1674). Rovnakým spôsobom autor postupoval v prípade iného chorvátskeho šľachtica Petra Kegleviča (*Keglevich*). Na jeho pohrebe 21. marca 1665²³, keď ho pochovávali spolu so synom Ladislavom, predniesol a neskôr v Trnave vydal tlačou oslavnú reč *Lugubris panegyricus ... domini Petri Keglevich* po dvadsiatich rokoch publikoval jej prepracovanú podobu

Na záver možno skonštatovať, že pavlín Ján Kéry bol v barokovej literatúre dosiaľ pomerne neznámy autor. Jeho prejav vyniká bohatosťou a pestrosťou jazyka, vďaka čomu je schopný naplno, nie však prvoplánovo využiť rétorické a štylistické prostriedky. S ohľadom na vynikajúce vzdelanie a znalosť latinčiny umne prepletá pohanskú antiku so súvekými udalosťami a biblickými konštantami. Jeho rétorické zručnosti mu

²³ KÉRY, Ioannes: *Lugubris panegyricus in solennibus exequiis ...Petri Keglevich ..., eiusque ... filii, Ladislai Keglevich dictus Crapinae. Tymaviae 1665.*

umožňujú zahrávať sa s poslucháčom, gradovať reč a priviesť ju k vrcholu tak, že čitateľa nakloní na svoju stranu a presvedčí. Využíval ich predovšetkým v situáciách citovo exponovaných, a to hlavne v pohrebných rečiach a valedikciách, kde mohol naplno rozvinúť svoje nadanie, niekedy hraničiace až s barokovou teatrálnosťou. Diela Jána Kéryho sú ukázkou barokového rétorického umenia, dokladom príležitostnej tvorby vysokej kvality z trnavského akademického prostredia a rovnako aj aktívnej vydavateľskej činnosti trnavskej univerzitnej tlačiarne v segmente príležitostných tlačí.

Literatúra

- DÉMUTHOVÁ, Slávka: *Keď umiera dieťa. Praktická tanatológia I*. Pusté Úľany : Schola Philosophica, 2010.
- NECHUTOVÁ, Jana: Konsolace od antiky do stredoveku. Genologický pokus. In: *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity. Studia Minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis* E 36, 1991, s. 121 – 127.
- PRCHAL-PAVLÍČKOVÁ, Radmila: Luteránská pohřební kázání z Trenčína: exulanti z českých zemí jako tiskaři, autoři a objednavatelé funerální homiletiky. In: E. Brtáňová, D. Brtáňová, D. Soukup a kol.: *Z dějin kázňové tvorby I*. E. Brtáňová, D. Brtáňová, D. Soukup a kol. Bratislava : SAV, 2019.
- SLÁDEK, Miloš: Poznámky k problematice českých pohřebních kázání 16. a 17. století. In: POKORNÁ, Z. (ed.): *Česká literatura doby baroka. Sborník příspěvků k české literatuře 17. a 18. století*. Praha : Památník Národního písemnictví 1994 (= Literární archiv 27), s. 191 – 208.
- JURÍKOVÁ, Erika: *Columba laureata. Panegyrické tlače z produkcie trnavskej univerzitetnej tlačiarne*. Kraków – Trnava : Spolok Slovákov v Poľsku – Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2014.
- KOLLÁROVÁ, Ivona: Pohrebné kázne a epicédiá v segmente príležitostných vydání. In: *Posledné veci človeka: (štúdie k dejinám slovenskej duchovnej kultúry 17. a 18. storočia)*. Zostavila a na vydanie pripravila G. Gáfríková. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2010, s. 152 – 158.
- KISBÁN, Emil: *A magyar pálosrend története*. Budapest : Pálos kolostor kiadása 1938.
- SIPEKIOVÁ, Nicol: Copia linguae Latinae – pramene jazykovej bohatosti. In: *Sambucus. Práce z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky*, 6, 2010, s. 109 – 114.

Textologická a edičná poznámka

Edícia latinského textu vychádza z týchto vydaní:

Oratio funebris qua tristes exequias Illustrissimi ac Excellentissimi Domini, Domini Nicolai Comitis perpetui a Zrinio, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Bani, Aurei Velleris Equitis. Confiniorum Regni Sclavoniae, Colapianorum Supremi, et Praesidii Legrad, totiusque insulae Murakeōz haereditarii capitanei, Comitatum Szaladiensis et Si-megiensis Comitis Supremi, Sac. Caes. Regiaeque Majestatis Intimi Consiliarii, cubicularii et Agazonum regalium per Hungariam magistri et c. Profectus est rev: Pr. Fr. Joannes Kery, Ordinis S. Pauli Primi Eremitae, SS, Theologiae, nec non AA. LL. et Philosophiae Doctor, ejusdemque in celeberrimo conventu Lepoglaviensi Professor Ordinarius. Ad S. Hele-nam supra Chaktorniam. Anno M.DC.LXIV. die 21. Mense Decembri.

Piis manibus Illustrissimae Dominae, Dominae Evae Susannae comitisae ab Erdöd, de Monyorokerik, etc. Illustrissimi Domini, Domini Ioannis Lippay de Zombor, Comitatus Barsiensis Comitis Supremi Sac. Caes. Regq. Maj. Consiliarii Camerarii etc. Amantissimae Consortis, adornata laudatio, in Mariana supra Posonium Valle Fratrum Eremitarum Ordinis S. Pauli Primi Eremitae a Reverendo Patre Fratre Ioanne Kery, Ordinis Praelibati Reverendissimi Patris Prioris Generalis Socio et Secretario, AA. LL. et Phil. nec non SS. Theol. Doctore Anno Domini M.DC.LXIX. Mense Majo Die 31. Tyrnaviae, Typis Academicis Excudebat Matthaeus Byller.

Latinský text bol upravený podľa nasledujúcich edičných zásad:

V/U: grafému v označujúcu aj samohlásku u sme prepísali na u.

J bolo upravené na i.

Ligatúrne znaky pre dvojhlásky boli rozpísané na *ae*, *oe*.

Znaky naznačujúce dĺžku a prízvuk sa neuvádzajú.

Majuskuly boli ponechané, pretože označujú osoby a miesta, ktoré

autor považuje za podstatné.

Skrátené slová boli ponechané v prípade, ak ide o všeobecne známe skratky.

Znak & bol rozpísaný ako *et*.

Interpunkcia prešla miernou reštrikciou.

Rozkolísanosť písania slov považujeme za súveký prejav jazykového štýlu a neupravujeme ju.

Kurzívne písmo zachováваме

Tieto zmeny boli vykonané bez záznamu v poznámkovom aparáte.

Oratio funebris qua tristes exequias Illustrissimi ac Excellentissimi Domini, Domini Nicolai Comitis perpetui a Zrinio, Regnorum Dalmatiae, Croatiae, et Sclavoniae Bani, Aurei Velleris Equitis. Confiniorum Regni Sclavoniae, Colapianorum Supremi, et Praesidii Legrad, totiusque insulae Murakeöz haereditarii capitanei, Comitatum Szaladiensis et Simegiensis Comitis Supremi, Sac. Caes. Regiaeque Majestatis Intimi Consilarii, cubicularii et Agazonum regalium per Hungariam magistri et c. Profectus est rev: Pr. Fr. Joannes Kery, Ordinis S. Pauli Primi Eremitae, SS, Theologiae, nec non AA. LL. et Philosophiae Doctor, ejusdemque in celeberrimo conventu Lepoglaviensi Professor Ordinarius. Ad S. Helenam supra Chaktorniam. Anno M.DC.LXIV. die 21. Mense Decembri.

Tune etiam post tot Illustrissimos ac Excellentissimos lassa cervice in fatalem Vesperum collpasos soles, post tot Eminentissimos in Terrae pulverem redactos Regni huius Primores, post tot Rhodios plusquam Tarentinos, plusquam Pompeianos Colossos, Tune etiam fulgentissime gentis Tuae Phosphore, Hungariae Solatium, Sclavoniae oculis, Croatiae Pupilla, Dalmatiae Columna, Europae cor, Inperii delitum, Christianitatis gloria, Caesarum scutum, Vaticani voluptas, praesentissimum salutis bonique publici praesidium, humanorum omnium affectum Cynosura, Tune etiam NICOLAE (negat verba doloris acerbitas) Tune etiam (fatiscentem linguam iustus exanimar moeror) NICOLAE, Tune etiam (sinite me gemitus, sinite me suspiria; Aeternis dignissimum lachrymis nomen eloqui,) NICOLAE a ZRINIO (quid lachrymas cohibeo, aequum quid sisto dolorem?) Tune etiam ex Illustrissimorum Thyasi siderum, in caliginosum mortis Sepulchretum; Ab aurorae sinu, in ferream mortis noctem; a Sole, in tenebras a mortalitate nunquam fugendas; Tune etiam Coronae Regni huius adamas, Tune etiam confractus et tumulo illisus, Tune etiam cecidisti? Quis te nobis novercalis fortunae casus, quod instabilis Deae ludibrium, in gravida illa feraceque plus quam sexcentis immortalium virtutum fructibus aetate, quae te nobis pruinis armata fatalibus decoxit calamitas? Eheu periura munid felicitas! Dum ludis, illudis: Dum arrides, irrides, dum nasceris, denasceris; Dum adlaberis, elaberis: Dum oreris, moreris: Dum spiras, espiras. Mella tua sunt mella

Jonathae, vix gustata, fatum axxelerant. Amplexus tui Aegyptiorum Philetarum amplexus sunt, dum amplexantur, suffocant. Ioci tui Hyaenarum ioci sunt, dum lambunt, interimunt. Munera tua, Fenellae sun munera, e pomo radiante ab auro, lucente a gemmis, latentia in tangentem spicula evibrantur. *Hungaria Hungaria, Croatia, Sclavonia et Dalmatia*, cui gentium quaque oculos excire, ora laxare, provocare calamos fors adpromiserat, occidente ZRINIO decolorata et ambusta pro admiratione prope iaces ludibrium, spes tuae tanquam falce et novacula, praeseantur, plausus tui, moerore; gaudia tua, lamentabili luctu dehonestantur! Columna tua, Obeliscus tuut qui nuper instar Tarentinae molis astra prope feriturus non vane credebatur, eheu fatali nunc corrui casu! Sol tuus in amplissimo lucidissimoque honorum meridie sit feralibus stipatus umbris tenebrescit in noctem! Rosa tua, liliu tuum, in ferventissimo vigoris aestu, brumali obrigescit a frigore! Aprica er amoena et Alcinoi viridariis et Hesperidum arboribus pretiosior ac vernantior emarcescit Tepe! Tempe tua o *Hungaria, o Croatia, o Sclavonia, o Dalmatia*, hibernat in medio *Zrinianae* aeste gloriae! In surgentibus ad orbis miraculum *Zrinianorum* bene gestorum floribus, flaccescir in mortalitatem meritissima *Zrinianae* foelicitatis foecunditate, sterilescit! Luctu luctu et planctu igitur hodie communicato, quando ad communem Populorum omnium luctum *Zriniano* funere luctuosius excogitari potuir nihil, in magni NICOLAI iactura sic doleat quisque, uz non aliud inveniat solatium dolor, quam dolere profusius. Amissum queratur Patria in magnanimo Filio, zelosissimum Patrem. Coelum hoc splenddidissimi sideris sui occasum doleat, ereptam sibi spem suam cum *Hungaria* fleat *Dacia*, inter Patriae Patres nullis secundum, inter vincices omnibus aemulum, decimi suspirent nepotes, infractum et interritum et victoriosum ubique Martis Alumnum ingemiscat Imperium, exterarum etiam Regionum, ne dicam Europae titus, in praefenti hoc fluctuante rerum statu, Athlantem lamentetur Europa, Religionis fulchrum, Fideique propugnatores strenuum lugeta Vaticanum, Othomannicae Lunae, cornuumque eius attritorem gemat orbis, Magistrae veritatis historiae, literarum, doctrinae, sapientiae, vivum ambulansque Lycaeu moereant Gymnasia, Virumdenique virorum omnium simulachrum, virorum omnium animatum exemplar, virorum omnium Archetypum et edaeam,

occidentem ZRINIUM, omnis aetas, conditio, sexus, divites, pauperes, privati, Principes, exteri, Cives, Reges, Duces, Regna, Populi, Urbes, mundus, sanguineis lachrymarum cataclysmis deplorent. Ego vero, cui lachrymis duntaxat *Heroi* tanto parentare non licet, eadem oratione et orbis poene universi profusas haud dubie in obitu NICOLAI a ZRINIO viri amplissimi lachrymas et gloriosa huius merita complectar.

Mutabo autem obscuritati orationis meae splendorem ab Illustrissimo Croatiae, Sclavoniae, Dalmatiae Sole, eiusdemque Parelliis, acceder a fulgentissimis Patriae huius quae intueor siedribus; propinatus saepe saepius in Patriae tutelam hostibus *ZRINIANUS* sanguis, largietur dictioni meae flumina, flores, virtutum illius rosae ac lila: sagittae et mucrones vel Otthomanno infixi vel erepti, sententiarum acumina, numerosa victoriarum multitudo, copiam numerosque verborum: quibus ubi NICOLAUM a ZRINIO (ah nomen cedro, nomen adamante, nomen quod orbis veneretur dignum) veram Principum Epitomen, Heroum animam, regulam Ducum, fortitudinis prodigium, Bellatorum miraculum, perfectum animi et generositatis, roboris et vigoris, prudentiae et sapientiae, aequanimitatis et tolerantiae, virtutis et zeli, maiestatis et gloriae Epilogum fuisse dixero, dixi.

Ut a sanguine ordiar ac stemmate; fuississima esse solet laudum seges, ac Panegyrum in Heroibus ad solia destinatis, ingeniti sanguinis nobilitas, quamvis enim iura dictet populis, iudicorum libret secures natinonibus, Provincias ac Populos moderetur virtus non sanguis: cum nobili tamen sanguine virtutem quoque dimanare ac transmitti, non raro spectavimus. Sed quod NICOLAO Prorege splendore natalium clarior? Cuius paterna et avita decora si requiras, dabunt in medium *Ostrovium* Regem, prima immortalis aeternaturique *Zrinianorum* nominis fundamenta iacentem, dabunt in medium PAULOS et GEORGIOS *Zrinios*, tertii ANDREAE Regis voce, educatos ad trabeam, formatos ad Solium, natos ad fascas, heroicorum facinorum Typos, pomparum triumphalium Troianos equos, dabunt in medium duprema fagi virtutumque dignitate conspicuos, geminum *Petrum Paulumque* ac NICOLAUM *Zrinios*, tum *Mathiae*, tum *Sigismundi* Regum testimonio, fidelitatis exempla, constantiae prototypa, dexteritatis normas, victoriarum magistros, institutiones Principum, Pannoniae lumina, dabunt (ut omittam alios) in medium Clarissimum Proregis nostri

Abavum Comitem NICOLAUM itidem *Zrinium*, cuius generosum spirituum, praeliatricis dexteræ, bellorum secundis auspiciis gestorum, porrecti semper in laurum ferri lux, ad Pompeii livorem, ad invidiam Iulii, ad Caesarum omnium portentum, qua late Sol patet, Coeli facibus orbi collucet illustrius qui (sileo infinita) Patriæ agros caesorum Turcarum sanguine foecundavit ad laureas, qui Iuveniles adhunc lacertos in certaminis aestu ad versariorum sanguine purpuravit, quoi ad turcicas regione et oras, lunatas barbarorum phalanges fugavit, oppressit, emouit sexcenties, qui inter fatales ignes inter mulroturn dierum flammæ, inter debacchantia in Szigethani Praesidii munitionem incendia, in supremo illo rerum discrimine desperatisque auxiliis, tectus galea, eruditus hasta, frontem furore, fulminibus oculos, ferro paterno et acinace manum obarmatus, post diu tutatum constanti fortitudine Szigethum, post gloriose propugnata a barbarorum violento armorum impetu maenia, post repressam octo ipsis et triginta diebus hostium audaciam, post calcata et protrita viginti Turcarum millia, ceu tremendum belli fulmen medius in confertam hostium aciem irruit, vincit, atterit, prostrat, demetit, truncat obvios, unusque magni Turcarum Caesaris, qui et *Pestum* potestati suæ subiecit et *Budam* (o moesta nomina!) obtinuit et *Belgradum* expugnavit et *Strigonium* superavit et *Albam Regalem* aliasque Hungariæ urbes occupavit, Persis Troiam illam Persicam *Taurusium* eripuit, Rhodum, quæ in sui expugnatione Achilles et Agamemnones postulare videbatur, subegit, *Ludovicum* Hungariæ Regem victoria omnium gentium litteris consignata, vicir caecidit, unusque inquam NICOLAUS Zrinus magni Turcarum Caesaris *Solymani* nomine, toto bellis clari, tot victoriis celebrati, tot successibus prosperi, scopulus fuit, ad quem allisa Solymanis gloria vere naufragium fecit, quando sub ipsis a *Zriniano* militiae ardore provocatis hostilium frontium sudoribus, Solymanum ipsum suæque simul ac suorum victoriae in erepto Szigetho Laurum plusquam Decumanis in fluctibus mersit, submersit, tumulavit. Mitto GEORGIUM Zrinium, mentem illam magnam omniumque capacem Proregis nostri Patrem producerem recensere partas tot ad Szigethanas Regiones, ad Canisenses oras, a Georgio victorias Civiliū in Sclavonia Seditioſum faces qua prudentiæ, qua Authoritatis Georgii luce serenatas, dissipata turbarum nubila, populos studiis animisque

dissonantes ad concordiae unitatisque numeros revocatos, compositam dissidiis dilaceratam Patriam, ad reliquias belli Danici extremumque hostilium acierum exterminium, Georgii manum imploratam. Vetamur semihorae angustiis per universum pelagus a *Zriniana* prosapia ortum trahentium Ducum fortissimorum, triumphatorum inclytorum, illustrium Heroum, lectissimarumque heroinarum excurrere; NICOLAE vidimus Te a natura Maiorum sanguini splendorique insertum et in te unum large suppeditantem, quem in quibusque Principibus Viris, in heroibus quibusque familiae fulgorem, clarissimique generis ac nativitatis Lumen reveremur.

At si heroas anima uti efficiunt aurum postibus illitum; Non adamantina aut conchyliata conopae, non diademata et scepra, non paludamentum et purpura, non succenso auro palatia et tempestata gemmis saecula, ita neque parentum cerae, Avorum titulu, majorum imagines, quibus Te nullus usquequaque felicior; Novimus enim maculas citius in sole notatas, quam vel umbram minus felicem in *Zriniano* sanguine deprehensam. Si quaedam ignaviae species est, proprium in caput, gentilitium derivare splendorem, si clarissimorum natalium radiis sanguineque amplitudini palmam praefert virtutes, si illustris non este, qui ab antiquorum trophaeis, a Maiorum imaginibus a veteribus ceris lucem emendicat, si denique ii duntaxat gloriosi, quod propriae virtutis extollit partus, nemo sane NICOLAO penitoru hac gloria gloriosior.

Vix dum adolescentiae rudimenta NICOLAUS posuerat, cum sapientiae avidus, scientiarum comparandarum aestu non mediocri accensus, domuipaternali ereptus, diversisque Universitatibus adscriptus, vivaci mentis spiritu, morum in corpore suavi coompositione, acri ingenio, prudenti iudicio, sublimes magnarumque cogitationum capaci indole ea praestitit, ut iam tum *Zriniana* haec Aurora felicissimos nobis dies, *Zrinianae* vitae arbor nobilissimos fructus, *Zrinianus* nos Pretiosissimas gemmas, *Zrinianum* ver gratissimas aestates polliceretur, primique illi naturae igniculi, illa futurorum elementa eventuum, illa herbescens non mentitae spei viriditas, ex tunc popularia fastidientem, ambientem heroica, incitatum ad grandia, natum ad sublimia, idoneum ad maxima, proindeque adhuc in herba Adolescentiae, favores, gratias, reverentiam, obsequium,

affectum omnium, superiorum, inferiorum, aequalim, metentem NICOLAUM demonstrarent. Teneramigitur et adhuc severioribus disciplinis et acerbam et crudam aetatem ingenii maturitate praecurrens, annos natus paucos tum humaniorum litterarum, tum altiorum, amplissima spatia transvolavit ea felicitate, ut inter illustrios variarum litteraturam Proceres, communi suffragio NICOLAUM acceperimus. Neque hoc satis: In adulta etiam aetate vidimus a NICOLAO pervestigatam dagaciter omnem pro ingenii laude veritatem, discendi arenam iuventitus termino non desinivit, maritata frequenter solido diei nocte, novis et novis ingenium scientiis excoluit, quemadmodum coeli ab intelligentiis moventur, sic omnia intellecta gubernavit, libros illi nemo pictis mendaciis, nemo ullis politiae artibus, nemo ullis machinis extorsit e manibus, sagacissimeque perspicuens et amari et formidari magis galeas, quae in scientiis gravido fundantur vertice, aecumque fore Martem qui sine sapientiae oculo graderetur, scitis superstites quot non Principum et belli Ducum saepius altum stertentium socordiam increpavit. Mirabamur in illo inter epulas non secus ac olim ad Platonis caenam ex alto petitas alti profundiq; indices ingenii quaestiones, subintrata naturae viscera, rpodita Philosophiae arcana, afsserta, oculatarum rationum pondere firmatam obiecta liberaliter ac cumulate diluta, evolutas ad Cleanthis lucernam paginas, exantlata ad Lydium prudentiae lapidem quae antelucana etiam vigil industria condebat et cudebat *Zriniana* haec Aurora felicissimos nobis dies, *Zrinana* vitae arbor nobilissimos fructus, *Zrinianus* ros Pretiosissimas gemmas, *Zrinianum* ver gratissimas aestates polliceretur, primique illi naturae igniculi, illa futurorum elementa eventuum, illa herbescens non mentitae spei viriditas, ex tunc popularia fastidientem, ambientem heroica, incitatum ad grandia, natum ad sublimia, idoneum ad maxima, proindeque adhuc in herba Adolescentiae, favores, gratias, reverentiam, obsequium, affectum omnium, superiorum, inferiorum, aequalium metentem NICOLAUM demonstrarent. Teneram igitur et adhuc severioribus disciplinis et acerbam et crudam aetatem ingenii maturitate praecurrens, annos natus paucos tum humaniorum litterarum, tum altiorum, amplissima spatia transvolvavit ea felicitate, ut inter illustriores variarum litteraturam Proceres, communi suffragio NICOLAUM acceperimus. Neque hoc satis: In adulta etiam aetate

vidimur a NICOLAO peruestigatam fagaciter omnem pro ingenii laude veritatetm, discendi arenam iuventutis termino non sesidivit, maritata frequenter solido siei nocte, novis et novis ingenium scientiis excoluit, quemadmodum coeli ab intelligentiis moventur, sic omnia intellectu gubernavit, libros illi nemo pictis mendaciis, nemo ullis politiae artibus, nemo ullis machinis extorsit e manibus, sagacissimeque perspiciebs et amari et formidari magis galeas, quae in scientiis gravido fundantur vertice, caecumque fore Martem qui sine sapientiae oculo graderetur, scitis superstites quot non Principum et belli Ducum saepius altum stertentium socordiam increpavit. Mirabamur in illo inter epulas non secus ac olim ad *Platonis* caenam ex alto petitas alti profundique indices ingenii quaestiones, subintrata naturae viscera, prodita Philosophiae arcana, asserta, oculatarum rationum pondere firmata, obiecta liberaliter ac cumulate diluta, evolutas ad *Cleanthis* lucernam paginas, exantlata ad Lydium prudentiae lapidem quae antelucana etiam vigil industria condebat et cudebat animo, decreta, comparatas Iurisprudentiae leges. Colebamus floridam simul ac permaturam humaniorum literatrum ubertatem, plurium idiomatum cultissimam sirenam unius linguae insidentem, gravitate, nihil *Pericli*, suavitate, nihil *Demostheni* concedentem eloquentiam, Musas, si licentiam demas, *Horatium* et *Maronem* aemulatas, Aulae privilegio exulem donatam veritatem, exactam antiquitatis et historiarum peritiam, policiten, oeconomicen, ethicen, cognitionem sic erat affectus, ut ad eius doctrinam attonita Pallas ipsa obstupuerit, ut ad eius palatium tanquam ad *Socratis* disciplinam Magnates aliquot convolaverint, ut Sapientia eius, qua, uno etiam volumine *Palladis* aeraria locupletavit, qua ex ineluctabilis opinionum difficultatibus eluctabatur insigniter, qua in controversiis definitorem, in intricatis *Ariadnam*, in dubiis, in consiliis *Oedipum Tripum* egit et *Solonem*, ipsas etiam literatorum porticus, plateas et fora, Civitate s et compita, Urbes et Regnam admiratione implerit. Nolo meis vocibus fidem haberi, habeatur famae, habeatur viris, qui NICOLAUM audierunt, habeatur (ut has et alisa mundi lagas *Italiae* praeteream) *Germaniae* ac Regionibus illis fere mundi paribus, et Caesarea, Papalique solio inclytis et tot Ducum ac Principum coronis, Purpuratorum Patrum Mithris, humanarum scientiarum firmamentis, Divinarum emporiis, magnificentius quam apud Graecos fabulosa

illa Dearum mater turribus praecinctis, Germaniae inquam ac Italiae habeatur fides, quarum prima saepe saepius sapientissimis nobilitata fuit consiliis Tuis NICOLAE, altera vero per fidelissimas erudita Epistolas, quasi annis et annis sapientiae *Zrinii* spectatrix fuisset ac theatrum (mentiar si quod memoru, in illo Populorum et confluentis mundi compendi, virtutum Regina, urbium urbe Roma, vel his auribus non excepi) NICOLAUM inter sapientissimos, quos aetas nostra tulit Europae Principes, aequissimo iure censuit collocandum.

Quia vero nec *Bellona* sine *Pallade*, nec *Mars* sine *Apolline* aut formidabilis hosti, aut militi Victor esse potest, pulcherrimaque; belli corporis ea est symetria, cui (aiebat ille) caput *Palladis*, manus autem sunt *Martis*, atque illa ipsa quae ingenium excolit augusta *Pallas*, capiti cassidem, dexterae hastam ministrat, ideo na voce commedamus oportet incredibilem illam animi vim, qua NICOLAUS Mars in fago, in toga *Cato*, Domini *Castor*, *Pollux* in armis, aequae armorum peritus ac musarum *Mecoenas*, literas sic versavit, quasi nunquam arma, sic arma, quasi nunquam literas agnovisse, ex aequoque Togata ac sagata *Pallade* gloriae suae latera stipavit. Subeant memoriam dies illi, quibus imminebat aera Christiana supera sexies centesimam millesimam quadragesima sexta Hungariae finibus fulminaster Suecus, iamque late omnem *Moraviam* exitialibus flammis barbarus involuebat furor, evertibat tyrannis, lacerabat inimica rabies, populabatur Tempia, trucidabat Cives. Metuebamus boni omnes vicinorum quoque agrorum ac Urbium, Oppidorum av Templorum, Civium ac innocentum, vastitates, excidia, exilia, funera, busta; Sed vivebat, quo vel viso expavere, audito contremere, tangente cadere, prodeunte disparere, iniqua iuste vindicante concuti, devastato pro Regno vel Provincia on poenas vocari, percuti, debellari histos consuevit: Vivebat expeditionum, praeliorum, victoriarum, domitarum gentium miraculum: Vivebat non inter molles cantus, sed Martiales lituos, Patre *Marte*, Matre *Belona*, ad exitium et funera hostium educatus, vivebat orbi datus intutelam, in Oppidorum salutem, in Urbium fortunam, in templorum felicitatem, in omnium praesidium, vivebat NICOLAUS; Qui tricenaria suorum manu triumphantem ad Danubium, ad Lipsiam et Jankaviam, ad Cremsium et Corneoburgum hostem, invasit, fregit, quosiquebis centum in servitum abductis et mancipatis, totidemque

funeratis, prepressit *Suecorum* proterviam, oppressit audaciam, extinxit furorem, nostris vero ab agris et oppidis, Templis et Urbibus, Populis ac Civibus, flammis, furorem, Tyrannidem, ruinam, desolationem depopulationes, eversiones et funera propulsavit, iactatamque toto inter turbines Hungariam eripuit, firmavit, conservavit. Quis non accepit descriptam illam NICOLAUI victoriam, qua congregatas in Ferdinandi et commune *Hungarorum* excidium ferocientis *Rakoczii* tartareas plane furias parva manu ad Tibiscum sanguinis prostitutione protrivit, ter amplius mille trucidavit, Marteque proprio ac dextera militare signum hosti signifero eripiens, geminorum hostium vitam destinatam a NICOLAUS *Marti* victimam simul et semel mucroni et ferro immolavit. Lucebit aeternitatis Annalibus consignatus is dies, non sole suo sed NICOLAI gloria clarus, quo ille per Otthomanni iniurias labanti tum Peninsulae Mura Dravoque interclusae, tum Illustrissimae nec unquam mihi satis laudatae *Bottyaniorum* familiae, Ditionis parti, infractum novum Athlas humerum subiecturus, maturo consilio, forti manu, ingenti animo, Canisanos evocat, certamen indicit, cumque armata furore pariter ac audacia Turcarum acie, inter fulgurantes mucrones, inter grandinanna tela, inter pluentes lanceas, inter fulminantes hastas, inter totam effractis repagulis hostium effusam barbariem, inter sanguinei minas diluviis, sic feliciter signa manuique confert, sic invicte dimicat, sic magna fortitudine non occidit, sed occidit, non suum sed hostilem languinem prodigit, ut impetu uno exanimati barbarorum centrum, (ne quid de aliis dicam) exarmati plures, desiderata tum ordinis auctoritate, tum militari scientia stabilimenta Turcica duo, in turpem fugam coacti profligatique omnes, gloriosum fierent testimonium bellicae fortitudinis NICOLAUS. Ita militum, Ducum, exercituum funeribus constabat lacessitus *Zrinus*, manifestavitque exemplo, plenam esse veritatis suam illam Epigraphen, *Nemo me impune lacesset*.

Quid illa *Ferdinandi Tertii et Leopoldi Primi* Augustissimorum Imperatorum prodigia, cum aeternitate duratura toto elogia, coelorum perennitati aemula, certaturos cum orbis Monarcharum pompis et laureis, egregios plane NICOLAUS Triumphos, propugnata semper fortissime Religionis iura, fusos fugatosque totis ad internecionem Thracas, quor hostes tot victoria, obscuratum, nubibus involutum, eclypsatumque, ac

sepultum ZRINIANO Soli millies proximum Mahometanae Tyrannidis
Lunae astrum, occiduam serenitatem, a densa Turcarum nube, exitialia
et nobis comminante fulmina et omnibus circumquaque; urbibus
formidandam tempestatem, solo audito NICOLAUI adventu, ceu
impetuosioris venti afflatu, in fugam acta, coelum nostrum frenatum,
in hoc breve temporis spatium restringam? O barbarorum cineres
et reliquiae lachrymabiles ruinarum! O *Costaniciensia, Canisiana,*
Bihacsiana, Segesdiania fora et tecta, viae et campi, montes et valles!
Vos vos invoco, quae toties NICOLAUI virtute misere doformata vix
non concidistis, vocem hanc redarguite! Vos cadavera mortuorum, quae
NICOLAUS Orco victimama transmisit, vos saxa, quae inimico respersit
sanguine, Vos infesta quondam nobis Turcarum agmina, quae ad ultimam
usque ruinam fatigavit NICOLAUS, hanc vocem redarguite! Sed quid
ego muta et inanimata compello? Huc, qui superestis adhuc *Thracas*, huc
Scythas, huc, quae auram trahitis Turcicae Acies, cohortes, turmae, vos
ego testor, quibus artibus NICOLAUS ditionem suam pacaverit, quibus
fatigiis non alta quiete tranquillaverit, qua fortitudini individua felicitate
tumorem vestrum compresserit, quibus copiis barbariem vestram
deposuerit, quibus stragibus crudelitatem vestram confuderit, quibus
victoriis utrumque; orbem nobilitaverit quibus triumphis vos capo eiecerit,
qua potentia voc captivaverit, quibus rerum successibus turbaverit, quo
robore infirmaverit, quibus armis deleverit, vos, si potestis, hanc vocem
redarguite!

Loquatur amplius *Costantia* quinque praeliis NICOLAI
magnanimately uni die confectis devicta. Loquatur in hac ipsa Insula uno
ab hinc Anno non fluctuans pro NICOLAO victoria, quando mediis
in *Murae* fluctibus submersis plusquam mille Tartarorum nomen,
extinxit ardorem, et in lubrico etiam elemento firma fixit aeviternae
sui memoriae vestigia. Loquatur anno saeculi huius quinquagesimo
ad pacis necessitatem constricti *Canisani*. Loquantur toto erecta de
inimicis nationibus subactis trophaea, reportatae de victoriis palmae,
erepta de hiostibus spolia, pulcherrimi equorum greges, aurei faeni,
regali munificentia ornata tabernacula, ingentis opulentiae plena alia
suppellex, nobiles gemmae, aulae auro fulgentia. Loquantur positae
in glacie castris, concremati *Bellonae* facibus magna Otthomanicae
potestatis asyla *Ezekini* pontes. Loquantur erepti nobis Vivarino

periclitantes privatorum arae et foci, Magnatum possessiones et castra, Ungariae quies et tranquillitas, Ecclesiae decus et firmamentum, privata cum publicis, sacra cum prophanis, divina cum humanis, eodem fluctu iactata, NICOLAI suppetiis tutata. Loquatur illis ipsis feriis immanissimus hostis, sceleratissimus praedo, lanista ferissimus, Turca in *Hungariae* grassans viscera, in vicinas gentes bacchans, Orbi Christiano ipsisque Superis flammis ac tela intentans, ad *Comaromium* cum furiis suis et diris *Zriniana* fortitudine enervatus. Loquantur ab ultima Africa, Moldavi, a Mecca rabes, Valachi, Moldavi et alia ignota Europaeis nostris prodigia, quae subactis permultis in Hungaria castris, non dicam, *Hungariae* soli, sed universo mox castrum doloris posuisset *Imperio*, nisi commune hoc periculum NICOLAI etiam propulsasset magnanimitas. Loquantur pro vindicandis fumantibus campis, ardentibus oppidis, prostratis et exanguibus Civium Civitatumque cadavribus, foede laceratis irruptionibus populis, pollutis Sacris, eversis gentibus, explicata a NICOLAO vexilla, scriptae acies, facti delectus, arma mota. Praedicent ad haec *Zrinium*, acclamationes populorum, militum plausus, Oratorum panegyrici, Carmina Poetarum, Historicorum volumina, ad memoriae aeternitatem erectae eius effigies. Perorent depopulatae *Quinque Ecclesiae*, subacta *Babocsa*, recuperata *Slatinia*, occupata *Bresnicza*, detriumphatum *Segesdium*. Narrent bellicam *Zrinii* virtutem calido *Marte* media hyeme accensa et exusta Castella aliquot, incinerati supra bus centum Pagi. Celebrent *Zrinium* Iuvenes et Senes tot ab aeterna Turcarum servitute in auream a NICOLAO libertatem asserti. Efferant *Zrinium* in vastis Turcarum montibus et clivis et planities, arbores, quas per triginta et amplius milliarium spatia, tres quattuor inter hebdomadas, palmas meras et aluros effecit. Testetur Martialem *Zrinii* spiritum, ad Turopolam tumultuanti Plebi rusticae froenum iniectum, Laude *Zrinium* e fundamentis a se positum, et hostili furori multoties feliciter obiectum Neozrinium: Erumpat in plenam *Zrinianorum* praeconiorum vocem arcte cincta obsidione *Canisa*, quae in nostram fortassis potestatem devoluta, hucusque numerosas NICOLAI cumulasset Laureas, si! (haeret attonita et obstupescit Oratio) si! Si! Etiam mutus intelligor.

Vos iam appello incorrupta Praelatorum, Antistitum, Pricipum, Regnum, Nationumque omnium et ipsius cortinae veritatis Pontificis

optimi maximi *Alexandri Septimi* scripto exarata in laudem NICOLAI iudicia, pleni aestimationis et benevolentiae characteres, in quibus NICOLAO Christianae Reipublicae *Patris* nomen attribuit. Dicant quid militarius aut orbis vidit, aut respexit Coelum, *Ferdinandi* Ducis *Hetruriae*, eiusdemque germani Fratris *Matthiae* honorificentissimae ad NICOLAUM Epistolae. Explicent Serenissimi *Electoris Moguntitni* prolatae in NICOLAUM laudes, quibus ipsum magno Epirotarum Regi *Castriotae Scanderbego* aequavit. Proferant *Witembergiae et Bavariae* Duces, quorum *Authoritas* sibi NICOLAUM in Patrem adoptavit'. Quantum *Zriniano* nominis tribuit laudis *Francia, Sabaudia, Bavaria, Hetrurua*? Quae non una eaque illustrissima sua lumina militari NICOLAI eruditioni instituenda commisit. Video Eminentissimus Romanae purpurae decus FRANCISCUM BARBERINUM, venam illam gratiarum iugiter scaturientem et Christianissimum *Ludovisum Decimumquartum Galliae* Regem sumptus uberes NICOLAO elargiri. Venerata et *Zrinium* Francia, quae illum supremos inter duodecim Dynastas, aliter, *Pares* adscivit. Augmentum *Zrinianae* gloriae accedebat ab *Hispania*, quae NICOLAUM summorum Principum, regum, caesarum, Collegam, fecit, nomen inter augustissima orbis nomina adscripsit, in Equestrem Aurei Velleris ordinem adlegit. Quoties reducem ex cruento Martis sacrificio, toties saluti publicae litantem *Zrinium* fulminalibus quoattur machinis donavit insulatus *Monasteriensium* Principes. Fatetur natum ad omnia *Zrinii* ingenium, Procerum Suffragiis, votis publicis, *Authoritate Ferdinandi* Caesaris, regnorum *Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Banalis* in eum dignitas transfusa. Recenseat capacissimam et celsissimam *Zrinii* mentem suis e cineribus Pontificum non ultimum iubar *Urbanus Octavus*, qui NICOLAI indolem aliquando *Romae* conspicatus, iam tunc NICOLAI heroa gesta et quam Coelum illi invideat gloriam, praesagiit; Factusque de Numinis Vicario NICOLAI Encomiastes in haec verba, dicam oracula erupit.

*Fortes cerantur fortibus et bonis
Est in iuvenis, est in Equis
Patrum virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilae Columbam.*

Referat partam immortalitatis lauream *Zrinio*, geminorum Otthomannis hostibus quorum arcum semper fregit, et arrogantem splendorem eclypsavit, proximorum Comitatum, *Simegiensis* et *Saladiensis* summa potestas cum festivis plausibus, solennibus complosionibus, in illum collata. Illud quoque pronuntietur, NICOLAUM arcanissimi cuiusque consilii arvitrorum (praetermitto residuos natalium splendori titulos illatos) albo insertum, ibi meliori igne incalescentem, grandia semper et sublimia meditatum, nunquam in alicuius partem iniqua lance deflevisse. Resolvantur in facundissimas linguas haec et alia sine NICOLAI praecovnia, Annalium alias volumina constiipatura, quid haec omnia, quid aliud quam NICOLAI magnitudinem, NICOLAI gloriam, NICOLAI victorias, NICOLAI Triumphos, NICOLAI Encomia, propugnatae Turcicae impietatis specimina, exanthlatos ad sustendam patriam labores, impensam ad propugnandas Christianitatis oras sollicitudinem, suscepta et confecta pro *Hungariae*, pro *Croatiae*, pro *Sclavoniae* pro *Dalmatiae*, pro *Moraviae*, pro *Bohemiae*, pro *Austriae*, pro *Imperii*, pro *Ecclesiae* tranquillitate, bella dilaudabunt?

Sileamus reliqua. Hoc de te NICOLAE dixisse sit satis. Tu eras, qui speciosissimum illud quondam Pomum aureum, formosissimam, tot sanctissimorum Fiorum Rachelem Apostolico Cycladatam Paludamento *Hungaruam*, magnam illam Amazonem Martiis olim peltatam fulminibus, quam Sol Oriens et Occidens suos triumphantem hostes et per cruentas inimicorum strages ad Astrorum Capitolia ascendentem vidit aliquando, et gavisus est, nunc gravissimis lacessitam funeribus, stare nesciam, titubantemque, pedentim solidabas. Tu qui egregiam hanc Heroinam tot coelestibus comitatam viris, toto munitam virtutibus, bellatore suo acinace hostilia olim notantem tergora, nunc ipsam vulneribus sauciatam, ingemiscentemque altum ut struthionem in deserto, spe lactabas. Tu qui *Bellonam* illam, quae *Martem* a Thracia et Scythia Propontide Pannoniae subiugalem fecit, atratam nunc factam, pullam indutam vestem, Praesicam suorum caedibus parentantem, solabaris. Tu qui campos et solitudines Tuo rorantes o *Hungaria*, proprioque iam natantes in sanguine, recreabas. Tu eras ille *Pannoniae Hannibal*, qui Turciae montes perrupisti. Tu eras verus ille *Alcides*

Iovis Filius, qui non Nemaenum Leonem, non Lernam Septicipitem, sed leonem Mahometicum et immanem Tartarorum Lernam prostravisti. Tu eras miraculosus ille *Triptolemus*, qui seposita fabula, a te ipso ceu magnanimitatis sole ignem rapuisti, quo in hostium funera accensus totum et candens exardebas. Tu meritorum excellentia plusquam Romanus Dictator eras, qui *Hungarum* fortitudini Sapientiam raro spectaculo coniunxisti, et in Te uno sanctissimo coniugio *Palladem et Martem* foederasti, meliori titulo quam *Iulius, ex utroque Caesar*. Tu reipublicae Christiana *Fabius* eras, sonanti bellis succurristi *Hungariae*, grassantia per Croatiam et Sclavoniam armorum incendia restinxisti. Tu *Argus* eras pro tuorum incolumitate semper vigil excubitor. Tu eras solus et unus gloriosorum instar illorum Triariorum, qui nullo praelio gradum retro dedisti nunquam victus, semper victor, Tu eras gloriosus ille *Zrinus*, qui, prohibeor, confudor, obruor, tanti nominis Maiestate!

Iacent iam Romani, caeteraque gentes palmas suas, gloriam, triumphos et virtutes. Iacent circum Imperiale Caesarum suorum caput ambitioso ductu serpentes Lueras, caesarea diademata, praetextas et purpuras, currus et fasces, insidentes vertici coronas, longas titulorum series. Ubi vestra prodigia *Pompeii et Neones, Caligula et Alexandri*? Ubi *Coclitus et Darii*, ubi Legiones et Duces? Ubi sceleratissimae hae Salamandrae, ubi venosissimi hi Chelydri, ubi ubi infernales isti Ganeones, ubi ab orco animati his spiritus? Ubi horrentes hiandi cassiede Frontis malaciae, ubi asperati in flammis oculi, ubi minis ardentes vultus, ubi sanguine tumentia labia, ubi tubarum clangores, ubi militum clamores? Iacent scilicet sub NICOLAI pedibus confusa haec omnia, obscuratae gloriae, con fractae machinae, dispersae palmae, calcatae victoriae, incensae laurus, triumphum omne turpi ludibrio commutati. Uno ictu Romana omnia demetere gestiit capita efferus *Caligula, Caligulae* votum eripuit NICOLAUS, cum toti Patriae unam cervicem optabat, sed quam stringeret uno complexu, uno gladio tutaretur, non quam uno acinacis verberare diffinderet. Romanam Urbem unicam, acerrime propugnavit *Cocles*, NICOLAUS, Regna integra quam gloriose non propugnavit? Solius Asiae potens fuit *Darius*, NICOLAUS famae suae totum orbem subiugavit. In *Parthos*, qui scilicet fugiendo pugnent, audax erat incendiarius *Nero*, NICOLAUS obiectos sibi constanter in unum suum interitum exercitus, volantes

sagittas in acinaces, sustinuit, retudit. Romanus *Curtius* pro vita paucorum corporum in voraginem, NICOLAUS pro salute fidei in mille vitae suae discrimina sese praecipitavit, *Pompeius* aliquando inaniter gloriatus fuerit, si vel uno pedis applausu terram feriret, orbem in arma ruiturum, ruisti victe prius ipse in Pharsalia Pompeie, NICOLAUS parva semper comitatus mani, nullo in praelio, nullo in certamine, in bello nullo, unquam corruit, Fortitudinem suam *Hercules*, militarem scientiam commendent *Scipiones*, iacent sub NICOLAI pedibus, iacent quotquot unquam *Alexandri Magni*, *Zrinio* si compares, minimi: Non enim erat *Zrinus*, qui mundos voveret alios, uti Alexander, sed qui celebritate nominis sui et victoriis adimpleret.

Raro in aureis divitiarum peristromatibus accubat, in turritis Principum Palatii hospitatur raro, raro sub Tyrio latet syrmate Regina virtus, NICOLAUM tamen in eburneo etiam Ducalique strato, sub oebalio paludamento, in paternis quomodo inviserit Palatii, illique semper astiterit, ultimo videamus. Nego *Zrinium* palliatum unquam sectatum fuisse mendacium; Nego deprehensum in Patris vultu hostilem animum, in externo verborum candore, occultas insidias, in validis sponsionibus mentita verba, in suavi compositione dolor et fraudes. Nego rerum fortuitarum illusione labefactatum *Zrinii* pectus, scopuli instar, immottae rupis instar ad irruentes, stetit inconcussus. Nulli furores, rabies nulla, calumniae nullae, vel frontem aliam vel colorem illi extorserunt, pluribusque iactato iniuriarum procellis ac tempestatibus, una illi fuit Anchora divina patientia, et tum claritate nominis, tum maiestatis splendore Solem ininitatus, non degenerabat virtute, idem Solis instar mansit semper, neque lucem suam variavit, utut nubes multae occursarent. Vidimus recentissime paratum fidei Patriaeque salutis causa extremum fundere spiritum NICOLAUM, cumque sortibus ita vertentibus prohiberetur Turcas vincere, Patriam laceram, perditam, turbatam, convulsam, desperatam, felicitati antiquae reponere, restaurare, erigere, solari, redintegrare, ne lachrymam, ne gemitum illi expressum, usque adeo adversissimam etiam (nam quae amabo adversior?) fortunam, fortiter tulit, in rebus laceris semper integer, in perditis semper suus, in turbatis semper immotus, in convulsis semper constans, in desperatis, semper Deo nixus, NICOLAUS.

Dicamne in NICOLAI constantia et invictissimae mentis nunquam intermorituram laudem, qua frontis serenitate et Divinae cum sua voluntatis consensione, nuper quidem depopulatam crudeliter et dirum in modum Insulam, olim vero mortem parvuli, in cuius et oculis et colore et ore et genis et universi corporis Symetria, nihil quod ad magnae Animae dignitatem spectat, natura reliquit, qua inquam serenitate NICOLAUS haec tulit? NICOLAUS nec sic fractus, ad Filii, quin et Coniugis funud stetit ut Marpesia cautes, tam acerbo casui, sine quaerulo lessu, tanto Filio, tantae Heroinae sine lachrymis parentavir, et adversis omnibus semper aequanimitatis mirae Lauros innexas gestavit. Exequantur alii nunquam inflexam socordiae cervicem. Exequantur alii plura NICOLAIANAE virtutis officia, exequantur alii a Pumilione adhuc NICOLAO omnes voluptatum despectas illecebras, nullae hunc *Herculem* delitiae, nulla hunc *Samsonem* Dalila enervavit. Exequantur alii oblatum quidem suffragante Romani Imperii conclavi, sed NICOLAI demissione aspernatum *Sacri Romani Imperii* Principatus gradum. Exequantur, alii sublimi nominis et fortunae collocati in fastigio NICOLAIANI animi moderationem fastum nullum, arrogantiam nullam, gloriosum praedicent, nec tumidum, felicem et continentem, fortem et sobrium. Exequantur alii persolutum quotidie Superis, qui a Poenitentia nomen acceperunt Psalmorum pensum. Exequantur alii religiosam victus parsimoniam, in excitato hic Seraphica Divi *Francisci* Familiae claustro pietatem, collata in hanc Domum, quibus nos crebro et ad ultimum etiam fovit auxilia. NICOLAI munificentiam, NICOLAI humanitatem, NICOLAI virtutes, exequatur, eloquatur et remuneret Caelum, ego enim ad has iam elinguis factus Orator, ad Tuos NICOLAE a *Zrinio* Vir Amplissime, ingeniorum Phoenixm, Literatorum Sol, ad Tuos NICOLAE victoriarum Artifex, inter sapientes fortissime, inter fortissimos sapientissime, ad Tuos NICOLAE, Principum, Ducum, Regum, Caesarum, Vaticani, Testimoniis gloriose, ad Tuos NICOLAE, Turcarum flagellum, Thracum funus, hostium excidium, Fidei propugnaculum, ad Tuos immortalem et caelestem omnino panegyrim meritissimos cineres, NICOLAE a *Zrinio*, NICOLAE a *Zrinio*, NICOLAE a *Zrinio*.

Dixi.

Piis manibus Illustrissimae Dominae, Dominae Evae Susannae comitisae ab Erdöd, de Monyorokerik, etc. Illustrissimi Domini, Domini Ioannis Lippay de Zombor, Comitatus Barsiensis Comitissae Supremi Sac. Caes. Regq. Maj. Consiliarii Camerarii etc. Amantissimae Consortis, adornata laudatio, in Mariana supra Ponium Valle Fratrum Eremitarum Ordinis S. Pauli Primi Eremitae a Reverendo Patre Fratre Ioanne Kery, Ordinis Praelibati Reverendissimi Patris Prioris Generalis Socio et Secretario, AA. LL. et Phil. nec non SS. Theol. Doctore Anno Domini M.DC.LXIX. Mense Majo Die 31. Tyrnaviae, Typis Academicis Excudebat Matthaeus Byller.

Vultus moestissimi, demissae in cantibus voces, obortae oculis lachrymae, questus ac gemitus undique effusi, funerum moeror et squallor ubi estis? Ruit nobis heu ruit, per quam stetit penatibus justitia, virtuti cultus, religioni nitor! Ruit heu ruit, per quam agnoscit incrementum Ecclesia, Fides augmentum non una pietatem Basilica, honestatem Patria, praesidium probitas, naturae ac ingenii vivacitatem ordo *Amazonum*! Ruit heu ruit illud stemmatis decus, interiorum gratiarum tutela, veritatis propugnaculum, miserorum asyllum, Heroinarum columen, Conjugum lumen, *Camillarum* ornamentum, sua violentium *Florarum* gemma, heu ruit Susanna Erdödy! Vultus moestissimi, demissae in cantibus voces, obortae oculis lachrymae questus ac gemitus undique effusi, funerum moeror et squallor, quando i (!) timis indolendi visceribus ansam praebebitis, quando bulliendi cordium gemitibus, quando moestitiae ac luctui fraena laxandi? Si hic desides statis. Enimvero si unquam aut usquam juste cunctos animi sensus obvoluistis, si in corpus debacchati, si pectus misere concorsistis (s-t?), hic inpie desides statis. Cui namque funestissimus Susannae occasus ingemiscendi non offerat materiam? Quis agerrime non patiat uberrimo se micantissimae ac suavissimae lucis fructu atque usura destitui? Quis non molestissimae ferat solem illum suis modo involvi tenebris, illam (proh dolor!) manum nunc indigno mortis torpere frigore, quam sacratiora in Heterodoxos tela vibrare, et subjectorum salutem circumferre, rerum Divinarum magistros non vulgaris admitatio subjicit, illos caligine offusos excaecari oculos, qui amicis honori, hostibus erant formidini, linguam illam obmutescere, quae suis

ad virtutem hortamenta subijcere, adversantibus ad terrorem intorquere consuevit verborum fulmina, diffluere solutum putredine Martium illud pectus, magnanimitatis, ac constantiae domicilium, illam majestatem ad humilitatem, gloriam ad contemptum, gratiam subsidere ad fastidium? Quae aures, quae de silice excisa praecordia, et *Hircanarum* tigrium lacte nutrita possint vel contemplari decessum, vel audire saeculo huic nostro non mediocres offusas tenebras cum ab eo Sidus lucidissimum Susannam obductis velut nubibus removet furiarum omnium teterrima mors. cum flos iste coelestis invida falce desectus in terram decidit, ac poene jam contabuit, cum inexorabile fatum facultatis habuit tantum, virium tantum, potentiae tantum, ut omnium fere aetatum exemplar, et lumen praeclarissimum, Susannam inquam, ante omnium nostrum oculos aggredi non dubitaverit, eoque pugnam usque protraxerit, ut hominem, cujus mentem summae eruditionis, Sapientiae, honoris, dignitatis, prudentiae, virtutis ac modestiae sedem quandam sane praecipuam coluimus, sustulerit, Heroenamque prostraverit, a qua morum elegantia, doctrinae profunditas, eloquentiae suavitas, atque omnium omnino decor effluere videbatur.

Sed quando fragile vitae silum aequali omnibus carpitur manu quando *Augusti et Neronis, Scipionis et Hannibalis, Acchillis et Ulyssis, Helenae et Cleopatrae* Majestatis radio fatorum eclypsis innascitur, quando fati, heu nunquam fatisine explebilem *Libitina* saginat ingluviem, solumque, luctus acerbiter mitigare potest immortalitas apud posteros memoria nominis, facinorumque, praestantia, recolamus, quae in omnem Susanna ordinem, congegisset beneficia, reddamus Heroinae de omnibus optime merita sterile utcunque, laudationis officium, posteritati ferae tot eximiae monumenta virtutis consignemus.

Et vero non relego infantilis aetatis crepundia, non stirpis Illustrissimae florem longinquo sermone delibo, non *Erdödiorum* urnas prolixiori oratione retexo, non amplitudinem indigito, non alienis facibus in hoc funere praeuntibus bene longam propriarum Susannae virtutum pompam educo. Censeatur Erdödiorum generis nobilitas longo de sanguine, veteres undique ceras ostentet, dimidios in atriis suffulciat *Curios* Thomas et Petros, Sigismundos et Simones, Joannes et Valentinus, Lupos et Georgios, Franciscum, Gabrielem, Emericum recenseat, qui cum *Pannoniae* campestris ex Asia Schythiaque coactae

inundarent phalanges, cum Otthomannicus furor Tartaricis vectus quadrigis se infudit Europae, cum omnes circum delicias recurvo ense meteret, cum telis et hastis, ferro et acinace, scutis et umbonibus, omnique Martis Supellectile, ac copiosis imbribus deplueret, iras et fremitus truces dedocuere, probrosa in juga misere, subactam in froena posuere cervicem, qui adarcana Regum et Imperatorum consilia, ad summam Regnorun Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Banalis togae potestatem, ad supremam sagi dignitatem eluctati, amoena pace serenavere regiones ac populos et funditore Baleari meliores et sagittario Crete certiores et Numida jaculatore fomidandi potentius, e primo blanditiarum complexu publico oneri teneros aptantes humeros, pennae et gladio, sceptro et caduceo explicantes lacertos: qui sublimia protracti ad solia, ad prima evecti Subsellia, ad fasces, ad gubernacula, ad secures vocati, radiantiore virtutis decore, illustriori candore, perfectiore majestate, ampliore excellentia, foecundiore meritorum animique; venustate gratiarum omnium eminuere theatra: qui ad Romanam adhibiti purpuram, ad isulas, ad thiaras, ad mithras, felicius incolumitati publicae impendere manus, qua malii calamos ad eorundem encomia.

Rapiat posteros in humanae admirationis fastigium summa perfectaue generis ac familiae cognatio quae, si ardentibus circumquaque bellorum facibus et per armorum strepitus praeliorum lues populetur, si castigatae toties Turcici incendij flammae recrudescant, si Odrysiorum scelere cinerum busto Pannonica involvatur purpura, si orbentur fora, viduentur palatia, intereant cum Patribus Matres, si inter galeatas acies exultet audacia, si stricto Mahometana manus ferro tremat, munitum galea caput, corpus totum nunquam non aere resplendeat, tubarum clangor impleat coelum, campos pavor ipse invadat, si deproperent portentosi furoris spicula; laurea tota mediis in fulminibus ridet, opressos auxiliari dextera elevat, oppugnatos proprij capitis objectu defendit, templis ac rectis subjectos ignes restinguit, gladios in colla districtos retundit, mucrones a jugulis rejicit, nos ex ipsis fati faucibus eripit, aerumnarum solatium, dolorum panaceae, vulnerum est omnium levamentum. Hebetet mentis aciem obtundatque ingenij vires superstes adhuc Georgii et Christophori, Petri, Thomae et Francisci habenas temperaturorum, Sceptra rotatione

faustissima gyratorum, experta manu Regni non unius machinam versatorum, fulgor eximius. Damnare Susanna aliorum famae incumbere, amare sua, non aliena spectari trabeata in luce, praeoptare Patrem habuisse Thersiten dum ipsa foret Acchili consimilis, quam ut ipsam Thersitae non absimilem Acchiles produxisset. Unicam illa virtutem licet amplissimam de prosapia progenita, verae claritudinis loco reposuit, trabeas et fasces duxit argumenta fortunae, adscitium exosa splendorem triumphavit in suo.

Ipsa me vocat ab acerbioribus aetatis liminibus, primisque adolescentiae tyrocinij heroicorum gestorum series; tantam enim nutricis adhuc uberibus cum lacte probitatem expressit, ut rationis quasi maturato consilio, recte factis annos praeverteret, aetatem facinoribus praevolaret, vix rectis insistere gressibus incipiens, jam ad integritatis spatia primos passus promoveret. Unum Gallia Herculem celebrat in vivo prudentem, unum Graecia Ulysses praedicat, Sirenum cantionibus aures oppilantem, unam dilaudabit Susannam Pannonia, in lubrica aetate, in praepollentibus fortunae dotibus, in confluentibus naturae ornamentis, in decurrentibus ultro ad Susannae sinum felicitatum rivis, in convolantibus gloriis, quae et Herculos emollivere animos, et ferreos fregere Hannibales, et effrenes cicuravere Neronas, immobilem et constantem.

Conspirarunt in Susannam concentu suavissimi aliarum quoque virtutum suffragia. Vidimus decorandam praedicatione, literis, monumentis, puritatem, quam nullae ad voluptatem blanditiae, nulla ad delectationem amoenitas, nulla aliorum improbitas ad probum aliquod, infamiamque, dextravit. Vidimus religiosissimam Susannae parsimoniam, cum dies aliquis terraeque; Reginae solenitati praeluderet. Vidimus Dei Matris causam, cujus amore deflagrabat, ab Oratrice Susanna Demosthene suavius, Tullio vehementius, Cynaea efficacius propugnari. Vidimus nunquam verecundima a Fronte, pudorem ab oculis, honestatem proscriptam a moribus, nunquam instructum impudentia vultum, nunquam linguam obscaenitate verborum acutam. Vidimus cum ad Thaumaturgum coeli panem, celitumque cultum accederet, mundialibus valere justis, nuntioque; rebus omnibus remisso, Saeculi solutam laqueis, curis sese implicasse coelestibus. Vidimus non sic saxum anhelare ad centrum, non sic ferrum ad Magnetem impelli,

utilla gradum ad Divorum odae accelerabat, interruptisque; suspirijs et gemitibus etiam cum suprema morbi premeretur violentia jamque prope Libitinae funalia illucerent, ad Coelicolarum aras suspirabat; non tot Oceanum motibus, tot Euripum flexibus, tot Aethnam jactari incendiis, quoties Susanna tendebat supplices in coelum manus, quoties suos jaciebat in aethera oculos. Vidimus ereptas a Susanna infidentes permultas inferni faucibus Heterodoxorum animas, stygia fugata monstra, discedentium a Romana Religionum assertores Orthodoxae fidei luce collustratos. Satisne AA? Nostrae fortassis pietati, non Susannae desiderio. Narrent de Susanna vindices oblivionis annales, narrent Orthodoxorum fasti, narrent Apostolicae saeculorum omnium historiae, narret avita Comitiorum sedes opulentissimi Regni Metropolis, tot Regum coronatione, ac coelitus delapsi diadematis custodia percelebris, illam Susannae vocem ex ipso sanctitatis penetrali profectam; tum se demum fati cum gaudio concessuram, ubi urbis universae confluxus sub purioris fidei labarum convolaret. Dictum ejus accepimus, sibi quidem deesse, quod earum fidei meritisque; rependeret, quae in eo calamitatum teatro, languorum armamentario, dolorum experimento exhibent auxiliis manus, progressuram tamen eo Susannae munificentiam, nec ardoris sui limites, prius velle consistere, utut suavissimi odoris animam exhalaret, quam devias a recta credendi norma opiniones infamatasque erroribus disciplinas illarum cordibus extirpari impetraret. O vocem, quae in Regum et Principum inscribatur vestibulis, in tribunnalibus sculpat, in parietinis affigatur, in atrijs et cancellis appingatur! O vocem in Concionem mortalium mittendam, et Divino prorsus pectore dignam!

Quid in scenam inducam squallidis egentium gregibus, nosocomijs, asceterijs, et conclavibus, suppeditata aerumnarum subsidia, erogatas facultates, elargitam stirpem, magnam beneficentiae partem in nos derivatam? Quid in medium protraham nullam frontis elationem, nullam majestatis affectationem, nullam frontis elationem, nullam majestatis affectationem, nullam verborum severitatem, nulla cujusvis immodici affectus indicia? Sol ipse suas habet maculas et coelum nubibus obscuratur. Vidimus Susannam, cui sol aequabilem formam, cui coelum perpetuam serenitatem invideat. Quid adjiciam Susannam gravi etiam aegrotatione detentam rei Divinae Mysteria ad aras rite

operati, adfuisse? Quid annectam ad virtutes tum corporis, tum animi capessendas institutas more spartano sub sanctissima disciplina soboles, damnatasque; a Susanna matres, quae proles quasi Sardanapali posteritatem enutriunt, vigoremque; voluptatibus frangunt, vetusta Medea ferociore, dum puerorum corpori deliciarum luxu abb (!) andientes, animum nimia mollitie contrucidant. Quid jungam Susannae prudentiam, secernentem (!) insitum ab adscito, naturale a ficto, syncerum a fucato? Nihil in vultu asperum, in fronte torvum, in oculis truculentum: omnem a pectore, contumaciam fastum atque; arrogantiam procul amovebat. Habebat in Susannae possessionibus et laribus Religio solatium, leges praesidium, artes emporium; regnabat justitia, vigeat concordia, suus erat pietati honor, moribus sanctitas, nec in ista virtutum omnium sede triumphavit ac exultavit improbitas: Succis vitiorum quisquilljs, errorumque fibris evulsis antiqua illat bonitatis forma, tanquam nova seges ubique; succrescebat.

Susannae nunquam ira furorque imperare, ut tam impotens sui, quam in alios potens, feriat istos, ipsa succumbat. Susannam tollere nunquam elata in vesanum tumorem superbia, torquere ambitie, urere libido, mordere invidia, premere protervia, infamare temeritas, confundere audacia, prosternere corpor, stringere iniquitas. Susanna Majorum nunquam instituta exsibilare, Sanctorum placita dimovere, Divinissimi Numinis decreta corrumpere, Saeculorum auctoritatem, litteris, legibus, consuetudinibus firmatam

abrogare, traditiones negligere, sacris imperijs obnuntiare, Sanctiones profligare, lacerare, diffringere, enervare. Nunquam in Susannae penetralibus tumido arrogantia supercilio praesidere, Apostolica exulare simplicitas, in fastu adorari demisio, Susanna lustralibus expiata undis, sanctioris disciplinae juramento authorata, nunquam litare ventri, Corpus Dei sedem, gulae receptaculum facere, mentem pulcherrimam aeternae sapientiae meritis expiatam coelestibus donis exultam, symposiacaе societatis apparatus subvertere, Continentia Susannae nunquam jacere, pudor succumbere, castimoniae flos emarcescere.

Susanna semper aliorum vesaniam sua corrigere prudentia, aliorum ferociam sua mitigare humanitate, aliorum temeritatem suis regere consilijs, aliorum libidines sua franare pudicitia, ambitionem

submissione, impatientiam trolerantia, Socordiam labore castigare. Esse Susanna semper morum formatrix, actionum regula, norma virtutum, rationis parens, levitatis hostis, errorum propulsatrix, disfficultatum victrix, animorum lumen, dux vitae: inter incerta obearrantium cynosura, inter adversa fluctuantium portus, inter trepida fugientium asylum. Susanna semper omnem sapientiae palaestra palmam ferre, omnem eruditionis metam attingere, albis ut ajunt equis in Musarum stadio praecurrere, Minerva ac Apolline nata, quot verba tot aureas a bore catenas Herculis aemula effundere. Semper Susannae industria sedem in antiquam reduci fides, submoveri theatralis seditio, accedere Magistratibus autoritas, Potestatibus Majestas, Sacrorum aditis, Divorum Basilicis, aris ac templis, Psallentium odaesi magnificentia. Susanna semper aliorum lucem suarum sole virtutum offundere, ejus celebritatem suspicere Principes, constantiam in arduis colere vulgus, excelsitudinem animi stupere Optimates, vim prudentiae cum Heroinis Heroes efferre, rari ingenij praeconium hostes ipsi elargiri, sapientes praedicare, honorare populi, revereri gentes, ornare nationes, observare Susannam universi. Faciebat Susannam spectabilem, diguam Capitolio, dignam posterorum annaliumque, memoria, Serena frons, modesti oculi, submissus vultus, gestus compositus, incessus moderatus, vox adstricta. Susanna semper Divino quodam mentis vigore difficilia penetrare, obscura pervadere, ardua transcendere, ambigua distinguere, intricata evoluere, praesentia librare, futura praevidere, et sapientia in omnes casus excurrere: in qua Pallas, veluti meliori Stoa suam fixisse sedem videatur. Susannae pudoris flammae a venustissimo vultu promicantes extingui nequibant, nec obscurabantur moeroris nube gemini oculorum soles, nec inflectebantur adversis arcus triumphales superciliorum illis impositi, nec delitijs solvebatur pectoris illibata glacies, nec moestitiae rugis inarabatur nitidissima frontis chrystallus. Absolutae numeris omnibus Heroinae sibi Susanna praefigebat iconem, ad quam operibus exprimendam tanquam ad Polycleti canonem collineabat, quae labis experts ut catervos vincit flores decore liliium, ut stelias fulgore suo obscurat luna, sic animi formositate reliquos anteibat, quae medios inter ignes impurae fornacis, inter furentes exaestuantium libidinum flammam mentem cum corpore praestabat illaesam. Erat Susanna astrum a terra sublime et coelo proximum,

nullaque temeratum nubecula; ara, quae odoribus jugiter thure suavioribus, Divinique amoris igne fragrabat, arbor, quae nectareos bonorum coelestium fructus effundebat; volucris quae pietatis subnixa penis, Olybium, nubes, aethera supervolabat, flumen, quod frugalitatis et observantiae, honestatis et modestiae, tranquillitatis et temperantiae laude circumfluebat, varias in omnem partem utilitates invehebat, multiplices opportunitatum fluctus evolvebat.

Recurrit illa magnanimi oris species, illa cordis synceritas, illa verborum comitas, illa morum humanitas, illa oculi vultusque gratia vel hoste amplexanda. Mirari venit in mentem tranquillitatem in tempestatibus, constantiam in violentiis, quietem in motibus, serenitate in tumultibus. Circumveniebatur criminationibus, exagitabatur, covellebatur, impetebatur, contaminabatur Susannae nomen et fama, sed quae nulla fortunae acerbitate labefactari potuit, nulla potuit hominum iniquitate corrumpi. Meminisse libet eruditionis illius, qua si verborum infloribus latens anguis occultum virus machinaretur, noxium ejus caput elidebat, si vocum inter venustates procacior aliqua luderet Venus, prophanam removebat, si stoico involutum pallio dogma surreperet, sagaci excussione dispungebat, si inflammandi erant animi, Susanna accedebatur in ignem, si pungendi, acuebatur in stimulos, si illustrandi, fundebatur in lucem, si consolandi spargebatur in nepenthes, si compescendi, fraenum erat, si persanandi, panacaea erat, si delinendi, sirenula erat. Observatur tolerantia plusquam ferrea, fortitudo sine pari maxima, animus supra injuriam, mens supra contumeliam, ad mortis prodromum, ad dolorum agmina, ad vulnere cohortes, Susanna sublimis, imperterrita, intrepida spectatur, organumque conclamatur, quod aequo cantui serviat ac molli, aequo phrygio, ac Jonio, aequo tristi ac amoeno. Animo Susanna occurrit per omnem vitae seriem nullis omnino lenocinantis illecebrae fracta conatibus: non demulcendo insudans corpori, non capillum circumducens in galeam, reflectens in cristas, reciprocans in annulos, obliquans in corympos, adstruens in suggestum, obducens in cochleas laxans in fimbrians: non aureo cinere illa caput inspergere, non illi auro mittendo deservire India, afflandis odoribus China, gemmis suggerendis Erythraea insula: non illam pellices voluptatum genij titillare, non blandissima divitiarum lenocinia, non validissimae vanitatum obsidiones illam dementare.

Susanna verae incumbere pulchritudini, quae a virtutum lineamentis petitur, solido probitatis succo et integritatis medulla se pascere; non corporis, sed animi ornamentis se Susanna convestire, atque ideo nominari honorifice in aedibus, celebrari in curiis, volitare per omnium ora, monstrari omnium digito, audire apud nationes et populos, gratiarum mare, perfectionum abyssus, bonorum pelagus, Hungariae Iuno, formositate foris Helena, nec intus Hecuba, Heroinarum ac Amazonum clarissimum lumen, atque illustre plane compendium. Objicitur mihi denique qua mente postremam illam beatae vitae periodum meditabatur, qua voce laudum tributa Deo pendebat. Scilicet aestuabat pectus illud peccatorum magis odio, quam culpae assuetum, et iteratis suspirijs Jesum suum pleno ore proflabat: inde pendens e cruce Numinis tenax pedes in hominum salutem cruentatius repetitis non semel terebat osculis et pertinaci pietatis spiritu ipsam per oscula Divinitatem sugebat. Tu interim Susanna culparum petita dataque indulgentia opportuno ad peregrinationem commeatu munita, evolasti et acerbissimae mortis injuria demigrasti. Illustrissima vero Erdodiorum prosapia extinctum suum decus, penates deformatam suam gloriam, exclusam spem suam Coenobia, translata suam suavitatem Illustrissimum Coniunx, projectam lancem justitiae, obscuratum speculum prudentiae, perfractam columnam fortitudinis, vas exhaustum temperantiae, exficcatam palmam concordiae, compressas manus largitatis, effusum oleum misericordiae, dejectum caput munificentiae, mens sapientiam, charitatem voluntas, mens experientiam, oculus pietatem, facies hilaritatem, auris facilitatem, pectus magnanimitatem, cor firmitudinem, os veritatem, parvitatem sermones, actiones prudentiam et industriam, iudicia rectitudinem deplangunt.

Dixi.

Príležitosť na rozlúčku zosnulých a na útechu pozostalých

Najpreskúmanejším obdobím slovenskej literatúry je obdobie 19. storočia, zvlášť tvorba romantikov, ktorí slovenskú literatúru „upevnili, dali jej pevné národné základy“.²⁴ Romantici zavŕšili proces premien, ktorý začal na Veľkej Morave a pokračoval v novom štátnom útvaru – v Uhorskom kráľovstve, v ktorom sa kultúrna orientácia zmenila na „programovo latinskú“.²⁵ Výsostné postavenie latinčiny, ktorá sa ako jazyk vedy a literárnej tvorby udržala až do začiatku 18. storočia, ba s dielami napísanými v latinskom jazyku sa stretávame ešte aj v prvej polovici 19. storočia, začali obmedzovať čeština a domáci jazyk – kultúrna slovenčina uplatňované už od 15. storočia v písanej podobe. V predpisovnom období sa napokon sformovali tri základné varianty slovenčiny – kultúrna západoslovenčina, kultúrna stredoslovenčina a kultúrna východoslovenčina.²⁶

Slovenská produkcia univerzitnej tlačiarne

Zásadný význam pre rozvoj domáceho jazyka počnúc renesanciou mali vzdelávacie inštitúcie, ktorých počet v mestskom prostredí začal rásť. V 17. storočí pôsobili na Slovensku dve univerzity – v Trnave a v Košiciach a viacero stredných škôl. Trnava sa stala významným centrom katolíckeho kultúrneho pohybu už po presídlení Ostrihomskej kapituly (1543), ku ktorému došlo v dôsledku tureckej expanzie. Po založení univerzity (1635) bol zásluhou Petra Pázmaňa obnovený františkánsky kláštor, na pôde ktorého bola zriadená v meste druhá vysoká škola s fi-

²⁴ BOBEK, Władisław: *Slovensko a slovanstvo*. Bratislava : Nakladateľstvo Slovenskej Ligy, 1936, s. 9.

²⁵ Pozri bližšie ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2002, s. 112.

²⁶ KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: *Prehľad dejín spisovnej slovenčiny*. Martin : Matica slovenská, 2011, s. 53.

lozofickým a teologickým kurzom. V roku 1642 bola podľa pápežských konštitúcií povýšená na generálne štúdium a v roku 1750 dokonca na generálne štúdium prvej triedy. Jej význam poklesol v tom istom čase, keď ukončila svoju pôsobnosť aj univerzita (1777).²⁷ Činnosť týchto dvoch vzdelávacích inštitúcií podnietila katolíckych duchovných západného Slovenska k aktívnej účasti v literárnom živote i k vlastnej literárnej tvorbe.

Pretože neboli zviazaní s češtinou ako so sakrálnym jazykom ako evanjelickí vzdelanci, v oveľa väčšej miere slovenčili jazyk svojich knížiek určených širšiemu publiku.²⁸ Zatiaľ čo kultúrna západoslovenčina sa najprv reprezentovala dokumentárnymi žánrami (mestské knihy, súdne aj iné protokoly, testamenty a pod.), v období 17. a 18. storočia bola v nej zaznamenaná už aj ľudová slovesnosť a literárna tvorba.²⁹ Napriek tomu, že „pisomné pramene vznikali v kontexte rozmanitých konfesijných diskurzov (katolíci, evanjelici, kalvíni)“, ³⁰ hodnotové postoje ich tvorcov k slovenskej identite boli totožné.

Z nábožensko-vzdelávacích a nábožensko-výchovných spisov vyšli v trnavskej univerzitnej tlačiarňi také významné diela ako *Pravá katolícka ručná knižka* od Mikuláša Tamášiho (1691) polemizujúceho s obsahom *Evangelickej ručnej knižky* od drážďanskeho luteránskeho kazateľa Matthiasa Hoëho von Hoëneg (jeden z prekladov vyšiel v Trenčíne roku 1650), ukážka františkánskej barokovej zbožnosti *Knižka modliteb nábožných* (1693) od Jána Abrahamffyho, spis poučujúci o dobrej kresťanskej smrti a posmrtnej spáse *Kunšt dobre umriti* (1696, 1697) od františkána Benigna Smrtníka, príručka venovaná posledným veciam človeka *Zlatý prameň, vedúci k životu večnému* (1698, 1716) a prvý tlačенý katolícky spevník *Cantus Catholici* zostavený jezuitom Bene-

²⁷ LEPÁČEK, Celestín: *Vojtech Šimko, spisovateľ Bernolákovej školy*. Martin : Matica slovenská, 1942, s. 10.

²⁸ VLČEK, Jaroslav: *Malá rukovět literárno-historická*. Martin : Matica slovenská, 1932, s. 80.

²⁹ KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: *Prehľad dejín spisovnej slovenčiny*. Martin : Matica slovenská, 2011, s. 47.

³⁰ ŽEŇUCH, Peter: *Slováci a slovenčina v jazykovo-historických a konfesijných súvislostiach*. Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 2022, s. 13.

diktom Szöllösim (1700).³¹ Jazykové slovaciká patrili medzi prvé tlače trnavskej univerzity a so slovenčinou sa stretne aj vo viacerých vydaniach. Pritom vôbec nešlo o náhodné vydania, pretože študentov a vyučujúcich slovenského pôvodu bolo zo všetkých etník prítomných na univerzite najviac.³²

Treba pripomenúť, že o silnejšom slovenskom jazykovom vedomí katolíckych vzdelancov účinkujúcich na západnom Slovensku svedčia tiež zachované rukopisné texty kázni. Na túto skutočnosť poukázal Ján Doruľa v jazykovej analýze kazateľskej zbierky *Kameň ku Pomocy* (1779) od františkána Hugolína Gavloviča. „Slovenské jazykové vedomie sa u Gavloviča prejavuje mnohorako – v hláskosloví, v lexike, ba aj vo výslovnosti, ako ju môžeme zreteľne sledovať v mnohých jeho zápisoch.“³³

O tom, že v 18. storočí knižná produkcia v národných jazykoch početne vzrástla, svedčia číselné údaje v zachovaných katalógoch univerzitnej tlačiarne: „V katalógu z r. 1710 sa uvádza 25 spiskov pre slovenskú verejnosť, 67 maďarských a 14 nemeckých. V katalógu z r. 1743 49 spiskov pre Slovákov, 107 maďarských a 35 nemeckých. V katalógu z r. 1758 50 spiskov pre Slovákov, 108 maďarských. V katalógu z r. 1770 bolo 59 záznamov a r. 1772 60 záznamov v skupine kníh pre Slovákov.“³⁴ Úsilie o jazykovú čistotu súviselo s pokusmi zriadiť na Trnavskej univerzite katedru slovenčiny. Tento plán sa neuskutočnil, lebo na základe nariadenia panovníčky Márie Terézie r. 1777 bola univerzita presťahovaná do Budína. V Trnave zostala len menšia časť tlačiarne, ktorá slúžila novozaloženej akadémii.³⁵

³¹ JANKOVIČ, Vendelín: *Trnavská univerzita*. Bratislava : Pamiatkový ústav, 1995, s. 54.

³² RADVÁNI, Hadrián: *Jazykové slovaciká a polyglotné tlače obsahujúce slovenčinu vydané Trnavskou univerzitou v rokoch 1648 – 1777*. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2003, s. 8.

³³ DORUĽA, Ján: Od Mateja Bela po Pavla Jozefa Šafárika. In: DORUĽA, Ján: *Slováci medzi starými susedmi. Môžu byť Slováci aj starí?* Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2015, s. 63 – 69.

³⁴ VYVÍJALOVÁ, Mária: Trnavská tlačiareň ako filiálka budínskej univerzitnej typografie. In: *Typographia Universitatis Hungaricae Budaee*. Budapest : Akadémia Kiadó, 1983, s. 79.

³⁵ Vyvíjalová, s. 81.

Vplyv tohto mesta na rozvoj vzdelanosti a literárnej kultúry podľa literárneho historika Jozefa Škultétyho rozhodol o tom, že pri kodifikácii slovenčiny Anton Bernolák vychádzal zo západoslovenčiny, a nie zo stredoslovenčiny. „V Trnave chcel mať slovenské centrum duchovné.“³⁶ Literárna tvorba bernolákovskej generácie chronologicky zviazaná s obdobím posledných pätnástich rokov 18. storočia a začiatku 19. storočia predstavuje významnú epochu. Na jej širokú základňu autorov, editorov a priaznivcov poukázal už Jaroslav Vlček. „Mnohými smermi zveľadila sa literatúra bernolákovská: mala teologických spisovateľov učených i populárnych, mala lingvistov a slovníkárov, prekladateľov i vydavateľov stariny, šťastných spisovateľov ľudových i štedrých podporovateľov.“³⁷

Okrem už spomínaných diel boli v univerzitnej tlačiarňi vytlačené aj dve pohrebné reči *Žalost upokojená* (1760) od Serafína Piščeka³⁸ a *Mulier fortis. Žena sylná* (1767) od Jozefa Nejedlého.³⁹ Pišček i Nejedlý si kultúrnu západoslovenčinu osvojili ešte pred vystúpením Antona Bernoláka.⁴⁰ Preto texty nemajú jednotnú jazykovú úpravu a sú svedectvom o „pravopisných a jazykových neistotách“ vzdelancov.⁴¹ Tlače vyšli opakovane v prvom zväzku dvojdielnej edície *Kázne príhodné* (1831 a 1835) od Michala Rešetku. Edíciu zostavenú z príležitostných rečí už nežijúcich slovenských kazateľov venoval Rešetka ich mladým

³⁶ ŠKULTÉTY, Jozef: *Slováci*. Martin : Matica slovenská, 1938, s. 62.

³⁷ VLČEK, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej*. Obnovené vydanie z roku 1890. Turčiansky sv. Martin : Matica slovenská, 1923, s. 39.

³⁸ PISSCEK, Serafjn: *Žalost vpokojená*. In: REŠETKA, Michal: In: *Kázne príhodné od rozličných někdy kazatelow w jaziku slowenském powedané, a na swetlo widané*. Zwazek prwni. V Trnawe, witačené u Gelinek Gána w Roku 1831, s. 105 – 119.

³⁹ NEJEDLY, Josephus: *Mulier fortis. Žena sylná*. In: REŠETKA, Michal: In: *Kázne príhodné od rozličných někdy kazatelow w jaziku slowenském powedané, a na swetlo widané*. Zwazek prwni. V Trnawe, witačené u Gelinek Gána w Roku 1831, s. 141 – 150.

⁴⁰ FAITH, Štefan: *Slovenskí katolícki kazatelia XVIII. storočia*. Bratislava: Knižtlač. úč. spol, 1941, s. 4.

⁴¹ „V takýchto okolnostiach duchovný život slovenský bol by musel zaostať, keby nebola prišla náprava, keby sa nebol našiel vynikajúci učenec, dobrý znalec jazyka, ktorý v prvú chvíľu vyviedol spisovnú reč slovenskú z bludišťa pravopisných a jazykových neistôt a zjednotil ju tak, že v krátkom čase stala sa vhodným nástrojom i pre diela umelecké a pre národnú vzdelanosť vôbec.“ In: BARTEK, Henrich: *Anton Bernolák*. Trnava : Jubilárny výbor Bernolákových osláv, [1937].

nasledovníkom, ktorých chcel takto oboznámiť s pravidlami Bernoláckovej slovenčiny. Do textov rečí zasiahol minimálne, vynechal latinské citáty a výrazy, lebo obvykle sa biblické úryvky citovali dvojjazyčne, a urobil drobné pravopisné korekcie. Poznámky, ktoré doplnil, označil graficky hviezdíčkou.⁴²

Serafín Pišček

Kázeň *Žalost upokojená* je jediným známym textom Serafína Piščka. Ani o jeho živote sa nezachovalo veľa správ. Vieme len to, že sa narodil v roku 1713 v Kroměříži, ako osemnásťročný (1731) vstúpil do Rehole menších bratov a v rokoch 1744 až 1745 pôsobil v Žiline, kde bol riaditeľom Bratstva sv. Barbory a Bratstva sv. Františka.⁴³ Treba poznamenať, že kazateľská činnosť bola prvoradou dušpastierskou činnosťou bratov františkánov, na čo kládol dôraz sám zakladateľ rádu sv. František z Assisi. Kázne sú preto medzi literárnymi prácami slovenských františkánov zastúpené najpočetnejšie. Najviac sa ich zachovalo práve z obdobia 18. storočia, k čomu prispelo nariadenie o ich zapisovaní. Sú veľmi cenným pramenným materiálom pre výskum slovenskej literatúry a jazyka.⁴⁴ Majú zväčša rukopisnú podobu. Vytlačené boli iba tie, na ktoré sa poskladali dobrodinci. Napríklad na vydanie kázni Vojtecha Jakuba Gazdu prispelo Slovenské učené tovaríšstvo.⁴⁵ Od druhej polovice 16. storočia sa v rámci rekatolizácie františkáni sústreďovali na misie medzi protestantmi, ale od polovice 18. storočia sa ich prvoradým záujmom stáva obnova života veriacich vo farnostiach.⁴⁶

Jozef Nejedlý

Od Jozefa Nejedlého zaradil Rešetka do svojej edície dve kázne.

⁴² REŠETKA, Michal: Predmluva. In: *Kázne prihodné od rozličných někdy kazatelow w jazyku slowenském powedané, a na swetlo widané*. Zwazek první. V Trnawe, witačené u Ge-linek Gána w Roku 1831, s. IV – VI. (III. – VIII.)

⁴³ SOBOLOVÁ, Božena: Moravskí františkáni z Žiliny. In: *Bibliografický zborník za roky 2008 – 2009*. Martin : Slovenská národná knižnica, 2008, s. 111 – 114.

⁴⁴ GAJDOŠ, Věslav Jozef: *Františkáni v slovenskej literatúre*. Middletown : First Catholic Slovak Union, 1979, s. 13 – 14.

⁴⁵ Gajdoš, s. 7.

⁴⁶ Gajdoš, s. 14 – 15.

Okrem pohrebnej reči *Mulier fortis. Žena sylná* je to kázeň *Svatý Jozef Kalasanský* (1768), ktorá bola pôvodne vytlačená v bratislavskej tlačiarňi Michala Landerera.⁴⁷ Jozef Nejedlý, rodák z Pruského (nar. 1737), po absolvovaní Trnavskej univerzity, na ktorej získal doktorát filozofie aj teológie, pôsobil ako kaplán v Trenčíne a ako farár v Beluši, v Pruskom a v Ilave. V nitrianskom biskupstve zastával funkciu kanonika a správcu kapitulných majetkov, prefekta seminára, biskupského vikára, trenčianskeho arcidiakona a napokon titulárneho biskupa.⁴⁸ V Nitre sa spolu s ďalšími absolventmi trnavskej univerzity – s Andrejom Ďateľom a Antonom Alojzom Šafarovičom, ako aj s profesormi nitrianskeho seminára podieľal na založení prvého pobočného stánku Slovenského učeného tovarišstva.⁴⁹

Charakter pohrebných rečí

Kázne S. Piščeka a J. Nejedlého vznikli pri príležitosti slávenia pohrebných obradov urodzených žien. Pišček kázeň predniesol 4. marca 1760 pri prenesení telesných pozostatkov grófkky Františky Ňáriovej (Nyáriovej) z rodinného sídla v Sobotišti (dnes okres Senica) do Sokoloviec (neďaleko Piešťan), kde mali Ňariovci svoj ďalší kaštieľ a kde bola grófkka pochovaná. Nejedlý, v tom čase farár v Beluši, kázal v kostole v (Lednických) Rovniach na pohrebe Terézie Matiašovskej, rodenej Madočániovej, ktorý sa konal 29. augusta 1766.

Keďže pohrebná reč predstavuje typ tematickej kázne, pri analýze tejto žánrovej formy treba zobrať do úvahy fakt, že na rozdiel od klasickej homílie sa vyznačuje „voľnejším a jednotnejším spracovaním látky“.⁵⁰

⁴⁷ NEJEDLY, Josephus: Swatý Jozeff Kalasansky. In: REŠETKA, Michal: In: *Kázne príhodné od rozličných někdy kazatelow w jaziku slowensském powedané, a na swetlo wídané*. Zväzok prvni. V Trnawe, wítlacenené u Gelinek Gána w Roku 1831, s. 153 – 165.

⁴⁸ KAČÍREK, Ľuboš: Nejedlý, Jozef (heslo). In: *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava : Lúč, 2000, stĺpec 985.

⁴⁹ ELIÁŠ, Michal: Pobočný stánok slovenského učeného tovarišstva v Nitre. In: *Kapitoly z dejín Nitry. Sborník štúdií k 1100. výročiu prichodu Cyrila a Metóda*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1963, s. 71.

⁵⁰ Najstaršou formou kázne je homília, ktorá v dobe od cirkevných spisovateľov až po Origena označovala bohoslužobnú kázeň. Vplyvom cirkevných pomerov – obhajobou cirkevného učenia pred inými náboženskými hnutiami sa zmysel homílie zmenil, „dostala

V tomto ohľade je zvlášť zaujímavá jej kompozícia. Všeobecne platí, že vonkajšia kompozícia, ktorá sa týka usporiadania výstavby textu, a vnútorná kompozícia, ktorá súvisí s organizáciou jazykového materiálu a motívov, „sú v štruktúre textu významovo späté, tvoria kompozičnú jednotu celku“.⁵¹ Vo formálnej homiletike zodpovedá pojmu kompozícia pojem dispozícia. Kázne uverejnené v Rešetkovej zbierke majú podľa zistení teológa Štefana Faitha rovnakú dispozíciu: úvod (*prístup*), téma (*predsavzatie*), výklad a dokazovanie témy (*preukázanie predsavzatia*), časti (*stránky*), aplikácia alebo použitie (*posledné napomínanie*), záver, čiže rekapitulácia, apostrofovanie svätých, modlitba.⁵² Jednotlivé textové úseky by sme však mohli rozčleniť ešte na menšie významotvorné časti. Pre úplnosť dodávame, že vnútornú dispozíciu Faith definuje ako „usporiadanie myšlienok podľa určitého plánu alebo rozvrhu“, ktorá má za cieľ „urobiť z kázňového obsahu jednotný celok“.⁵³

Žalost upokojená (1760)

Všeobecne platí, že komponotvorná úloha kazateľa sa zakladá na jeho pôsobení na vôľu, rozum a city poslucháčov.⁵⁴ O to sa S. Pišček usiluje už v úvode pohrebnej reči, v ktorom poslucháčov vovádza do predmetu kázne. Ich pozornosť upriamuje na hraničnú životnú situáciu – na odchod blízkeho človeka. Vyrovňavanie sa s bolestnou skutočnosťou sleduje u rôznych postáv Starého zákona: Jób o bolesti rozpráva, matka neprestáva nariekať za synom Tobiášom nevracajúcim sa z cesty domov, Abrahám sa trápi pre smrť vernej manželky a svojej záchrankyne Sáry, Izraeliti oplakávajú udatnú Juditu. Najväčší priestor Pišček venuje za-

biblický základ a stala sa exegetickou“. Popri nej sa udomácnila aj reč (sermo), ktorá bola komponovaná synteticky, a nie analyticky, a ktorá sa vyznačuje „voľnejším a jednotnejším spracovaním látky“. Uplatňovať sa vo väčšej miere začala až od 13. storočia v súvislosti s presadením scholastickej filozofie. In: FAITH, Štefan: *Kazateľské rečníctvo*. Trnava : SSV, 1941, s. 231 – 233 a 241.

⁵¹ Architektonika (heslo). In: LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: *Průvodce literárním dílem. Výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany : nakladatelství H & H, 2002, s. 22.

⁵² FAITH, Štefan: *Kazateľské rečníctvo*. Trnava : SSV, 1941, s. 154.

⁵³ Faith, s. 12.

⁵⁴ Faith, s. 12.

chyteniu dramatickej rozlúčky anglického štátnika Tomáša Mora s dcérou Margarétou, ktorá ho po odsúdení na smrť kráľom Henrichom VIII. sprevádza až na popravisko, kde sa s ním plná úzkosti dojemne lúči: „... padne jemu k nohám, a slzy svojima jích zmáča; zdvihnu ju, prijme ju laskavý otec Morus k ostatnému polibení, a očekáva co promluví? Slišťe jak se lučí! Prerekne dve slova: Tatičku můj! Tatičku můj! V tech dokoná reč, znovu zamdli a padne.“

Úvod kázne nie je stereotypný, vzhľadom na predmetnú udalosť pohrebu sa vyznačuje pátosom, ktorým sa Pišček usiluje reagovať na rozbúrené city poslucháčov. Poukazuje nielen na prejavy žiaľu zhromaždených: na ich uplakané oči, slzy stekajúce po tvárach, zvesené hlavy, ale popisuje i vlastné citové rozpoloženie, čo zdôvodňuje tým, že sa lúčia s osobou, ktorá sa k všetkým bez rozdielu správala ako matka. „*Ach, ale omylil jsem se, y mně již v společnej žalosti reči nedostává. Omylil jsem se, ne s premilu paní, ale s uprimnu a spravedlivě laskavu matku vašu se lučíte.*“ To, že otvorené prejavy žiaľu sú opodstatnené, vyjadruje klade ním emotívnych rečníckych otázok. „*Tu již co činit? Brániti vám slzy budu? Ach, jak vám to možu brániti, co vašej drahej matce povynní jste a vás srdce vašeho žalostné stýskání k tomu vede?*“

Podmienkou správnej dispozície kázne je téma, ktorá má byť krátkym a zrozumiteľným sumárom kázne. „Bez jasnej témy niet dobrej a správnej kázne.“⁵⁵ Ako naznačuje titul pohrebnej reči, tematizuje sa v nej žiaľ pozostalých a spôsob jeho utíšenia. Piščekovým cieľom je poskytnúť pozostalým duchovnú útechu. Jadro kázne člení na dve časti či podľa formálnej homiletiky na dve stránky, ktoré charakterizuje z hľadiska ich obsahového zamerania. Prvú stránku spája s oplakávaním zosnulej („*skrze vylití slzy vašých, které srdca vaše zalevaju a obtěžuju, sám uznati, a vám všem v první ted' stránce dovolávati musým*“), druhú časť s potešovaním pozostalých („*co v druhej stránce nynější reči mojej k utěšení zarmucených srdcy vašých doložim*“). Stránky zodpovedajú dvom obvyklým kompozičným celkom pohrebnej kázne – náreku (lamentatio) a úteche (consolatio), hoci ich takto explicitne Pišček nepomenúva. Okrem toho druhá stránka obsahuje textový úsek, ktorý možno podľa typického pozdravu „*vale*“ identifikovať ako rozlúčku zosnulej

⁵⁵ Faith, s. 42.

s pozostalými (valedictio) a textový úsek zameraný na chválu zosnulej (laus mortui), ktorý sa v pohrebných rečiach vyskytoval hlavne v prípade významných osobností.⁵⁶

V prvej časti sa Pišček obracia na účastníkov pohrebu. Pokúša sa vcítiť do ich duševného stavu a obrátiť ich pozornosť na jednu z charakterových črt grófkych, na jej mimoriadnu obetavosť. Z rodinných príslušníkov oslovuje najprv grófa Ňáriho. „*A proč pláčeš, Jozeffku?*“ Stratu, ktorú utrpel smrťou manželky, prirovnáva k strate zlatého prsteňa ako symbolu pevného manželského zväzku. Grófovi pripomína situáciu, keď mu v ťažkej chorobe manželka zachránila život vďaka zaobstaraniu rôznych liečivých prostriedkov. Z tohto dôvodu ju prirovnáva k Eleonóre Kasťílskej, ktorá svojmu manželovi, anglickému kráľovi Eduardovi I. preukázala veľkosť svojej lásky tým, že keď po zranení otráveným mečom nenašiel pomoc u lekárov, ochotne mu vysala jed z rany vlastnými ústami. Za jasné dôkazy grófovej manželskej lásky označuje viditeľné prejavy jeho zármutku: uslzené oči, vzlyky a smútočný odev. Vzťah grófkych k dcéram, ktorým sa od nej dostalo dobrej kresťanskej výchovy, ilustruje obrazom olivového stromu. Metaforické označenie rodinných príslušníkov má biblický základ: matka – „*hojná oliva*“, otec – „*vynný koren*“, dcéry – „*prvotiny olivové*“, zať barón Amade – „*drahý korínek*“.⁵⁷

V druhej stránke kázne sa v mene zosnulej grófkych Pišček postupne lúči so smútočným zhromaždením, najprv so svojimi najbližšími: s manželom Jozefom, s dcérami Angelikou a Teréziou, s barónom Tadeášom Amadem, Angelikiným manželom, s rytiermi Františkom a Leopoldom Aplomonovcami, potom s panstvom, s vdovami, so sirotami, so všetkými núdznyimi a napokon s pátrami františkánmi, ktorých rovnako zahŕňala mimoriadnou pozornosťou a láskavosťou. Navyše bratov františkánov žiada Pišček o modlitby, ktoré by grófkych podporili v prípade, že by musela po svojej smrti podstúpiť očistec. Na vykreslenie obrazu grófkych

⁵⁶ Ani v novšej dobe neboli chváloreči na mŕtveho celkom bežné, ako uvádza Štefan Faith: „Encyklika ‚*Humani generis*‘ zakazuje iba ‚*elogia funebria*‘, to jest chváloreči na zomrelého. Nie sú však zakázané kázne v spojení s pohrebnými obradmi, ak nie osoba zomrelého, ale nejaká pravda je témou kázne.“ (*Kazateľské rečníctvo*. Tmava : SSV, 1941, s. 163)

⁵⁷ Tvoja žena bude v tvojom dome ako úrodný vinič; tvoji synovia budú okolo tvojho stola ako mladé olivy. (Žalm 128, 3)

ako matky vyberá Pišček ženské vzory z Biblie. Veľkosť priazne, ktorou grófka zahrnula svojho zaťa, baróna Amadeho, prirovnáva k materinskému citu, ktorý Rebeka prejavovala synovi Jakobovi, ktorého mala radšej ako prvorodeného Ezava (Genezis 25, 28). V materinskom vzťahu k poddaným grófkou pripodobňuje k Ráchel (Genezis 35, 19).

Po zástupnej rozlúčke Pišček vyzýva zhromaždených k utíšeniu svojich rozbúrených citov a k uvedomeniu si skutočnosti, že grófka odchádza zaslúžene do večnosti, k Bohu Otcovi. Uisťuje ich, že na tejto ceste grófkou sprevádza okrem cností a dobrých skutkov, ktoré vykonala počas svojho 47-ročného pozemského života, aj sám Spasiteľ a duchovne ju posilňuje tiež sviatosť eucharistie.

Pišček prechádza k chvále grófkky (*laus mortui*), ku konkretizácii skutkov, ktoré jej zaistili večný život. Zvlášť vyzdvihuje jej skutky milosrdenstva, pomoc núdznym, štedré rozdávanie almužien, každodenné modlitby, pravidelnú účasť na sv. omši. Tiež vyznačuje jej charakteristické vlastnosti a postoje, ako sú pokora, pokoj, láskavosť, odvaha, trepezlivosť, vytrvalosť, statočnosť, čisté svedomie, skromnosť, živá viera, silná nádej a vrúcna láska k Bohu. Primeranou odmenou za dobro vykonané počas pozemského života je pre grófkku „sladký sen“, nie zničujúca smrť. Tento textový úsek možno chápať ako aplikáciu či posledné napomínanie pozostalých. Pišček apeluje na vôľu poslucháčov s úmyslom priviesť ich k rozhodnutiu sa činiť dobré skutky, pokiaľ sú ešte účastníkmi pozemského diania. Záverečná formulácia je výzvou k ukončeniu náreku a priáním grófkke večného odpočinku.

Žena sylvá (1767)

Aj text Nejedlého kázne *Žena sylvá* má pevnú a vyváženú stavbu. Pri usporiadaní látky svojej reči postupuje Nejedlý cieľavedome. Ústredná myšlienka formulovaná v titule, nadväzujúca na biblickú perikopu, v ktorej sa hovorí o charakterových vlastnostiach statočnej ženy (Príslovia 31, 10 – 31), je zároveň témou. Cieľom Nejedlého je presvedčiť poslucháčov, že statočný život je predpokladom statočnej smrti: „*Ctnost vyšší jest od smrti a proti ctnosti nemá smrt žádného práva.*“

Úvod reči Nejedlý začína rovnako pateticky ako Pišček. Mysle poslucháčov sústreďuje na smútok, ktorý signalizuje smútočná výzdoba chrámu: horiace sviece, vyvesené maľované erby, truhla a smútočný nápis.

Krátko sa zamýšľa nad nestálosťou ľudského života a ukrutnosťou smrti a dospieva k tomu, že napriek ukončeniu pozemského života Terézie Madočániovej, ktorá svoju statočnosť prejavila aj v čase skonu, jej cnosti zostanú živé.

Nejedlý členenie látky neverbalizuje ako Pišček, ktorý obsahové zameranie dvoch stránok svojej reči charakterizuje ako nárek nad odchodom zosnulej a potešenie pozostalých, ale sa sústreďuje na vykreslenie povahových čŕt zosnulej. Je to zjavné už z textového úseku spájajúceho úvodnú časť s jadrom kázne, kde cenu mimoriadnej odvahy a smelosti T. Madočányovej preukázanú v životných protivenstvách prirovnáva k drahokamu karbunkulu, ktorý sa vyznačuje tým, že v tme vydáva žiarivé svetlo. Takýmto spôsobom vysvetľuje aj iné skutočnosti. Príroda je mu oporou aj pri rozprávaní o nepriaznivých okolnostiach grófkinho života, ktorej nesvietilo vždy „veselé slunce“ a doliehali na ňu protivenstvá ako „burlivé povětrí“. Grófkku v strastiplnom životnom rozpoložení vdovy pripodobňuje k „zraženému a na zemi ležícímu stromu“. Podobne charakterizuje jej postoj k ťažkým situáciám, lebo keď sa v nich ocitla, uprela svoj zrak „k vrchom tým nebeským“ a jej myseľ bola „veselá a jasná“. Keď hovorí Nejedlý o grófkinej charaktere, odvoláva sa na svedectvá. Trenčianski mešťania hovoria o jej dobrých skutkoch, grófkini známi rozprávajú o jej skromnosti, poddaní a služobníctvo svedčia o jej добрote, obyvateľstvo celej stolice poukazuje na jej štedrosť a prívetivosť. Pre jej bezmedznú láskavosť a milosrdnosť ju Pišček prirovnáva k rieke Níl, z ktorej vôd mal prospech celý Egypt. Túto časť reči uzaviera citátom zo starozákonnej knihy Tobiáš (4, 7): „Každému byla laskavá, každému milostivá jako urodní desč večerní.“

Statočnosť, ktorú napriek svojej telesnej vyčerpanosti a slabosti spôsobenej ťažkou chorobou grófka preukázala v zápase so smrťou, pripodobňuje k postoju filozofa Sokrata, ktorého keď sa jeho žiak Platón opýtal, či sa obáva smrti, odpovedal, „život můj byl poctivý, smrt s veselostu očekávám“. Toto exemplum plní nielen ilustratívnu, ale aj motivačnú funkciu. Účastníkov smútočného zhromaždenia má motivovať k zamysleniu sa nad kvalitou vlastného pozemského života. Pravdivosť tvrdenia, že spravodlivý človek sa nemusí báť smrti, podporiera Nejedlý autoritatívnym výrokom sv. Bernarda: „Umírá syce aj spravedlivý, ale bezpečně a bez bázně, nebo smrt jeho jako je ze života tohoto východ,

tak je do lepšyho života prichod.“ Po textovom úseku kázne, ktorý možno označiť ako chválu zosnulej (laus mortui), nasleduje textový úsek venovaný rozlúčke zosnulej s pozostalými (valedictio). V mene grófkky sa Nejedlý ako s prvou lúči s jej dcérou Jozefou Matiašovskou, ktorú napomína prostredníctvom poučenia, ktoré dali rodičia svojej dcére Sáře, aby milovala manžela Tobiáša a rodinu, dobre viedla domácnosť a žila bezúhonne (Tobiáš 10, 12). Svojej druhej dcére Márii, rehoľníčke Borišy v kláštore Svätej Kláry, grófkka odkazuje, aby konala rozvážne a rástla v zbožnosti. Lúči sa aj so zaťmi. Alojzovi Lušinskému adresuje Abrahámovo požehnanie, aby sa jeho potomstvo rozrástlo a robilo radosť jemu a celej krajine. Ladislavovi Maršovskému praje dlhý život a kladie mu na srdce, aby deťom pochádzajúcim z manželstva s jej zosnulou dcérou Magdalénou preukazoval nielen lásku otcovskú, ale i materinskú. Svojim vnukom a vnučkám odovzdáva radu, aby vždy mysleli na Boha, ktorý upraví všetkých ich cesty a v každej záležitosti im dá úspech. Potom nasleduje rozlúčka so spriatelенými rodinami Madočániovcov, Barañaiovcov, Mařašovských, Okoličániovcov, Törökovcov a Farkašovcov; s pánni duchovného i svetského stavu, so služobníctvom a poddanými. Napokon Nejedlý v mene zosnulej prosí všetkých o odpustenie a modlitby a praje im pokoj v pozemskom živote a vo večnosti. Tento krátky záver nevyúsťuje rekapituláciu výkladu, ale krátkym požehnaním smútočného zhromaždenia.

Zdroje argumentov

O prípadných predlohách pohrebných rečí nemáme poznatky. Predlohy a vzory boli v kazateľskej tvorbe vždy prípustné. Pri spracúvaní námetu sa kazateľ musel oprieť o autoritatívne pramene, aby mohol primerane argumentovať. Okrem biblických kníh, cirkevných a teologických spisov a kazateľských príručiek bola to aj profánna veda, zvlášť filozofia a dejiny.⁵⁸ Ale základ pri koncipovaní kázni malo tvoriť Písmo sväté. Od obdobia Cirkevných otcov sa pomer medzi aplikovaním Písma sv. a poznatkov čerpaných z iných prameňov podstatne zmenil. Francúzski kazatelia 17. a 18. storočia, ktorí boli vzorom aj pre slovenských kazateľov, vytvorili klasickú formu kázne, ktorá vychádzala z dvoch prame-

⁵⁸ FAITH, Štefan: *Kazateľské rečníctvo*. Trnava : SSV, 1941, s. 59, 62 – 63.

ňov: zo sv. Písma a z antickej rétoriky. V dobe osvietenstva, pokiaľ išlo o látku, kazatelia hľadali inšpirácie hlavne v cirkevných dejinách, lebo sa usilovali zvýšiť katolícke povedomie poslucháčov.⁵⁹ V novšom období už častejšie zaplňali kázne vlastným obsahom a Písmo sv. plnilo funkciu „okrasu a dekoráciu“.⁶⁰

Primárnymi zdrojmi Piščekovej a Nejedlého pohrebnej reči sú biblické perikopy, ktoré poskytli kazateľom námety. Ďalšie citované pramene svedčia o štandardnom teologickom vzdelaní kazateľov. Pišček cituje úryvky z prác známych teológov, ako sv. Augustín (*Ennarationes in Psalmos, Confessiones*), stredoveké cirkevné authority Magnus Felix Ennodius (*Dictiones*) a sv. Izidor (*De officiis ecclesiasticis*, 589 – 615), františkánsky mních Lucas Waddingus (*Annales minorum seu trium ordinum* a S. Francisco *institutorum*, 1472), mystik sv. František Saleský (*Philothea*, 1609; *Theotimus*, 1616), kňazi Spoločnosti Ježišovej Mikoľaj Łęczycki (*Nicolai Lancicii e Societate Iesu opusculorum spritualium*, 1650) a Cornelius a Lapide (*Commentaria in Threnos sive Lamentationes Ieremiae*, okolo 1681). Okrem toho sa inšpiruje historickým príbehom zo zbierky *Flores exemplorum sive catechismus historialis* (1616), ako aj interpretáciou symboliky snubného prsteňa z príručky ktorú sa nám nepodarilo identifikovať. Nejedlého reč, ktorá je rozsahom kratšia, obsahuje prirodzene menší počet odkazov ako Piščekova. Okrem odkazov na biblické knihy Nejedlý cituje tri teologické authority. Odvôľava sa na spisy Augustínovho žiaka sv. Prospera z Akvitánie (*De vita contemplativa*), pápeža sv. Gregora I. Veľkého (*Moralia*, 595) a mystika Bernarda z Clairvaux (*Epistulae*). Z pohanských vzdelancov reprodukuje životnú skúsenosť filozofa Sokrata, ktorú zachytil aj rakúsky jezuita Tobias Lohner vo svojej inštruktívnej príručke (*Instructissima Bibliotheca manualis concionatoria*).⁶¹ Túto či inú príručku mohol mať Nejedlý

⁵⁹ Faith, s. 83.

⁶⁰ Faith, s. 73.

⁶¹ V. Idem Platoni quaerenti, an libenter moreretur? respondit: In juventute bene vivere, in senectute bene mori laborarex, atque ita interiore dolore seu cruciatu non afficior, nec mori recuso: nam vita honesta fuit: mortem cum hilaritate exspecto. In: LOHNER, Tobias: *Instructissima Bibliotheca manualis concionatoria. Tomus secundus*. Editio quarta. Dilingen : Berncard, Johann Caspar, 1681, s. 451. Mimo chodom podobné vyjadrenie nájdeme aj v liste Seneku Luciliovi (*Epistulae morales*

k dispozícii. Lebo kazatelia bežne citovali zo sekundárnych prameňov uvedeného typu.

Výrazové prostriedky reči

Pri koncipovaní reči kazateľ neopomínal ani rétorické vedomosti, lebo jeho výklad musel vyhovovať aj po formálnej stránke, aby mal na poslucháča, na jeho city, rozum a vôľu čo najväčší účinok. Podľa vzoru antických rečníkov sa vždy usiloval dať myšlienkam a motívom primeranú formu, čiže štýl. Bohatým prameňom rétorického štýlu, rečových figur, dramatických a dialogických foriem bolo aj Písmo sv.⁶² V prípade analyzovaných pohrebných reči sa uplatňuje patetický štýl. Aplikovaná dialogická forma svedčí o tom, že Piščekovi a Nejedlému nechýbali rétorické vedomosti. Oslovenia poslucháčov, ktoré vyjadrujú ich psychické rozpoloženie vyvolané úmrtím blízkej osoby, dávajú rečiam slávnostný ráz (Pišček: „*všecy posluchači laskavy*“, „*zarmuceni páni, páni a milí posluchači*“; Nejedlý: „*mojí vzácní posluchači*“, „*mojí zarmuceni posluchači*“). Kazatelia oslovujú priamo aj zosnulé ženy. Pišček: „*Juž tehdy k tobě milostivá v Pánu Bohu zesnulá p. p. groffko k ukojení slzy všech plačících jiného nic nemluvim, jedině slovmi svatého Ambrozya...*“ Nejedlý: „*Spočivaj již tehdy v pokoji, spočivaj v Krystu Pánu, zesnula vysoce urozená paní!*“ Kladú poslucháčom otázky, ktoré sa týkajú priamo ich vzťahu so zomrelou osobou a citového vnímania jej skonu. Pišček: „*Vám pak, ó slavné panstvo branecké, velkomožní, výsoce urození, urození páni, páni, vám kdo umrel v osobě osvícenej p. p. groffky Francyšky Nyáry?*“ Nejedlý: „*Zeptajme se tu o mravoch a životě naší v Pánu spočivající vдови pániův měščaniův trenčanských?*“ V Piščekovom texte sa nachádzajú otázky s identickou štruktúrou. „*Co znameju tý slze po tvári? Co zvěšené hlavy vaše oznamuju?*“ Paralelizmom, rovnorodou syntaktickou konštrukciou dvoch viet, dosahuje účinné afekty aj Nejedlý. „*Zlato svu ctnost nejlepší preukazuje v ohni, člověk svu zmužilost nejistejšý preukazuje v odpornosti.*“ Emocionálnosť vyjadrení zosilňujú frekven-

61): *In juventute bene vivere, in senectute bene mori labor cui; itaque interiori dolore non afficior; nec mori timeo, nec recuso; nam cum honesta vita fuerit mortem cum hilaritate expecto.*

62 Faith, s. 73 – 74 a 78.

tované zvolania. (Pišček: *Ach, toto rozlučení jak žalostně jím přijde!*“ Nejedlý: „*O pretěžké lučení s milýma!*“).

Nadprirodzené pravdy podávajú kazatelia názorne, abstraktné pojmy a výrazy konkretizujú v súlade s praktickým životom poslucháčov. Z tohto dôvodu majú v pohrebných rečiach zastúpenie exempla zakončené sugestívnymi moralistickými poučeniami. Pišček svoje rozprávanie príbehu o rozlúčke dcéry s otcom uzaviera konštatovaním, že rozlúčka s blízkym človekom je veľmi zraňujúca. „*A čím větší jest svazek srdca našého s tím, s kterým se lučime, tím těžej propušča a hlubší ranu v rozdělení působí, nebo jak píše Cornelius à Lap., mensura doloris est amor, quantus amor, tantus dolor, míra bolesti jest láska, jaká láska, taková bolest.*“ Nejedlý exemplum o vlastnostiach karbunkulu zakončuje moralitou o statočnosti, ktorá sa prejavuje v protivenstvách: „*Něčo podobného já o spravedlivej udatnosti a zmužilosti povědět můžem, že totižto opravdivá zmužilost jedině tá jest, která in tenebris lucet, ve tmách svítí, to jest, která tenkrát svu jasnost vydává, když ju tmy všelikých odporosti ze všech strán obklíčá.*“ Poučný zámer sleduje Nejedlý aj aplikovaním útvaru ľudovej slovesnosti – porekadla, ktoré je znakom populárnosti kázňového žánru. „*To je skusená věc: na vysokých vrchoch jasno byvá, ačkolvěk se pod nima na zemy povetri buri.*“

K výrazovým aspektom umeleckého jazyka patria aj trópy. Z afektívnych pomenovaní hojne kazatelia využívajú epiteta (Pišček: „*roztomilá smrt*“; Nejedlý: „*neupokojitelná smrt*“) a prirovnania (Pišček: „*s osvěceným tatičkem vašým jakžto korenem slzycým*“; Nejedlý: „*osyrela vdova podobná jest zraženému a na zemi ležícímu stromu*“). Výnimočnú obraznosť dodávajú reči metaforické obrazy (Pišček: „*zlatem lásky srdce sprstěnované*“; Nejedlý: „*Chrám ... v černé rucho oblečený.*“).

Na záver

Pohrebné reči Š. Piščka a J. Nejedlého sú cennými svedectvami domácej funerálnej kultúry, Optikou rečí sa pohrebná obradová slávnosť javí ako príležitosť na fiktívnu rozlúčku zosnulých žien so svojim pozemským okolím a na vyjadrenie sústrasti a slov útechy pozostalým zo strany kazateľa, ktorí sa na nich zároveň obracajú s apelom, aby sa odhodlali k premene svojho života, a tým si zaistili dobrú smrť a posmrtnú spásu. Motiváciou k premene sú portréty urodzených žien, v ktorých sa

zrkadlia ich morálne postoje, rodinné väzby a vzťah k širšiemu spoločenskému okoliu vyznačujúci sa empatiou a ústretovosťou.

Na druhej strane pohrebné reči sú dokladmi slovenského jazykového vedomia kazateľov a súvzťažne sa rozvíjajúcej slovenskej literatúry. Charakteristická je pre ne pomerne vyvážená textová stavba (úvod, téma, výklad a dokazovanie témy, aplikácia, záverečná rekapitulácia). Majú dialogickú formu, čo v plnej miere potvrdzujú rétorické figúry. Z hľadiska obsahu jazykový materiál, resp. myšlienky a motívy úzko súvisia. Kazatelia sa usilujú upútať pozornosť poslucháčov názorným a presvedčivým výkladom, pričom dôkazy vyberajú z posvätnej i profánnej sféry. V prospech efektného objasnenia zmyslu pojmov a javov využívajú citovo zafarbené jazykové prostriedky.

Literatúra

BARTEK, Henrich: Anton Bernolák. Trnava : Jubilárny výbor Bernolákových osláv, [1937].

BOBEK, Władisław: Slovensko a slovanstvo. Bratislava : Nakladateľstvo Slovenskej Ligy, 1936.

DORULA, Ján: Slováci medzi starými susedmi. Môžu byť Slováci aj starí? Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2015.

ELIÁŠ, Michal: Pobočný stánok slovenského učeného tovarišstva v Nitre. In: Kapitoly z dejín Nitry. Sborník štúdií k 1100. výročiu príchodu Cyrila a Metóda. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1963, s. 68 – 80.

FAITH, Štefan: Kazateľské rečníctvo. Trnava : SSV, 1941.

FAITH, Štefan: Slovenskí katolícki kazatelia XVIII. storočia. Bratislava : Knihtlač. úč. spol, 1941.

FORDINÁLOVÁ, Eva: Tajomné pramene v nás. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2013.

GAJDOŠ, Vševlad Jozef: Františkáni v slovenskej literatúre. Middletown : First Catholic Slovak Union, 1979.

JANKOVIČ, Vendelín: Trnavská univerzita. Bratislava : Pamiatkový ústav, 1995.

KAČALA, Ján – KRAJČOVIČ, Rudolf: Prehľad dejín spisovnej slovenčiny. Martin : Matica slovenská, 2011.

KAČÍREK, Ľuboš: Nejedlý, Jozef (heslo). In: Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Bratislava : Lúč, 2000, s. 985 – 986.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava: Průvodce literárním dílem. Výkladový slovník základních pojmů literární teorie. Jinočany : nakladatelství H & H, 2002.

LEPÁČEK, Celestín: Vojtech Šimko, spisovateľ Bernolákovej školy. Martin : Matica slovenská, 1942.

LOHNER, Tobias: *Instructissima Bibliotheca manualis concionatoria. Tomus secundus. Editio quarta. Dilingen : Berncard, Johann Caspar, 1681.*

RADVÁNI, Hadrián: *Jazykové slovaciká a polyglotné tlače obsahujúce slovenčinu vydané Trnavskou univerzitou v rokoch 1648 – 1777. Bratislava : Univerzitná knižnica v Bratislave, 2003.*

REŠETKA, Michal: *Predmluva. In: Kázňe prihodné od rozličných někdy kazatelow w jaziku slowenském powedané, a na swetlo widané. Zwazek prwní. V Trnawe, witlačené u Gelinek Gána w Roku 1831, s. III. – VIII.*

SOBOLOVÁ, Božena: *Moravskí františkáni z Žilíně. In: Bibliografický zborník za roky 2008 – 2009. Martin : Slovenská národná knižnica, 2008, s. 111 – 114.*

ŠKULTÉTY, Jozef: *Slováci. Martin : Matica slovenská, 1938.*

ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2002.*

VLČEK, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej. Obnovené vydanie z roku 1890. Turčiansky sv. Martin : Matica slovenská, 1923.*

VLČEK, Jaroslav: *Malá rukoväť literárno-historická. Martin : Matica slovenská, 1932.*

VYVÍJALOVÁ, Mária: *Trnavská tlačiareň ako filiálka budínskej univerzitnej typografie. In: Typographia Universitatis Hungaricae Budaë. Budapest : Akadémia Kiadó, 1983, s. 79 – 84.*

ŽEŇUCH, Peter: *Slováci a slovenčina v jazykovo-historických a konfesionálnych súvislostiach. Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, 2022.*

Textovokritická a edičná poznámka

Žalost upokojená

Text publikujeme podľa pôvodného vydania v celom rozsahu:

Žalost vpokojená Pri Prenessenj mrtvého Těla z Městečka Sobotj-ssťa do Sokolowec ku Pohrbenj Oswjceneg Pani, Pani Groffky Francyscky Nyáry, Oswjceného P. P. Groffa Nyáry Jozeffa, de Bedegh Sac. Cages. Regiae, & Apost. Majest. Camerarii Equitis Aurati, Arcis & Domini Berencs Domini haereditarii Neyuprimněgssý Manželky, Skrzewa Reč Wydanu od Welebného Pána Pátera Seraffjna Pissček Ord. S. Francisci, Provinciae SS. Salvatoris Kazatela Léta Páně 1760. Dne 4. Merca (!). Wytisstěna w Trnawě, w Impressy Akademické, téhož roku (1760). 16 s. Tlač je uložená v Slovenskej národnej knižnici v Martine (sign. SD 2182/8).

Zohľadňujeme aj publikáciu textu v edícii Michala Rešetku Kázňe Prihodné od rozličných ňekdi kazatelow v Gaziku slowenském powedané. Zwazek prwní. W Trnawe, wytlačené u Geľinek Gána Krstř. Roku 1831, s. 103 – 119.

Pri edičnom spracovaní textu sme uplatnili tieto zásady prepisu:

1. Texty prepisujeme (s výnimkou latinských slov) podľa nasledovných zásad: g > j, j > í, f > s; ff > š, v > u, w > v, & > et.

2. Zachováme kvantitu samohlások podľa originálu.

3. Zachovávame pôvodné písanie prídavných mien (*mnoho-vážna, krestiansko-zmúžily*),

prísloviak (*pred tím, mezy tím, z novu, na krátce*) a predložiek (*semnu*), ako aj kondiciálových väzieb (*byťby, bylaby, kdokolvěkbych, kterýby, jestliby, nežlibyste, vinšovalbych*).

4. Ponechávame v kurzíve latinské citáty, ich slovenské preklady vyznačujeme tučným písmom. Rušíme tučné písmo pri slovách cudzieho pôvodu, ako sú mená (*Morus*) alebo prevzaté latinské výrazy (*cancellarius, symbolista*).

5. Upravujeme pôvodné písanie veľkých písmen pri podstatných menách (*Heroína, Lid*) a prídavných menách (*Izrahelský, Anglický*) podľa terajšieho úzu.

6. Zjednocujeme písanie slov: *a neb, aneb* → *aneb, a nebo, anebo* → *anebo, kdokolvěk, kdokolivěk* → *kdokolvěk, prednesených, prednešených* → *prednesených*.

7. Zásahy v pôvodnej interpunkcii robíme iba v záujme čitateľskej zrozumiteľnosti obsahu. Preto zväčša rušíme dvojbodky a bodkočiarky, a z tohto dôvodu tiež skracujeme neúmerne dlhé súvetia.

8. Uvádzame v poznámkach pod čiarou odkazy na citované autority a označujeme ich príslušným číslom. Názvy biblických kníh prepisujeme do modernej slovenčiny.

9. Naše vysvetlivky označujeme značkou (*).

Žena sylvá

Text publikujeme podľa pôvodného vydania v celom rozsahu:

Mulier Fortis. Žena Sylvá. Aneb Pohrební Chwálo-Reč Wýsoce Vrozené Panj Therezyi Madočány, Wýsoce Vrozeného někdy Pána Pána Mattyassowsky Jozeffa, De Eadem, Zámku a Panstwj lednického Dědičného Pána pozustalé Wdowi. Kteru: Z Priležitosti žalostného Pohrebowánj dne 29. Prosynce, pri Pritomnosti mnohých wzáctných Poslucháčuw, w Chrámě Páně Rownanském vstně predložil Josephus Nejedly, Farár Belluský, Léta 1766. W Trnawe, wytlacené w Impressy Kollegia Akademického, Roku 1767. (12) s. Tlač je uložená v Slovenskej národnej knižnici v Martine (sign. SB 296/24).

Zohľadňujeme aj publikáciu textu v edícii Michala Rešetku Kázňe Prihodné od rozličných někdi kazatelow w Gaziku slowenském powe-dané. Zwazek prwní. W Trnawe, wytlacené u Geřinek Gána Krstř. Roku 1831, s. 139 – 150.

Pri edičnom spracovaní textu sme uplatnili tieto zásady prepisu:

1. Text prepisujeme (s výnimkou latinských slov) podľa nasledovných zásad: *g > j, j > í, ł > s; Ń > š, w > v, & > et*.

2. Zachováme kvantitu samohlások podľa originálu.

3. Zachováame pôvodné písanie prísloviak (*od všelikud, mezy tim, bezevšeho, všaknicménej*), predložiek (*v prostred, z prostred*), predpôn (*nay, ney*), spojok (*ay, y*), ako aj kondiciálových väzieb (*abyste, byste, kterýby, zdálišby*).

4. Upravujeme písanie veľkých písmen pri podstatných menách (*phi-*

losoff, sponsus) a prídavných menách (*englický, trenčanský*) podľa terajšieho úzu.

5. Zásahy v pôvodnej interpunkcii robíme iba v záujme čitateľskej zrozumiteľnosti obsahu. Preto zväčša rušíme dvojbodky a bodkočiarky a z tohto dôvodu tiež skracujeme neúmerne dlhé súvetia.

6. Ponechávame v kurzíve latinské citáty, ich slovenské preklady vyznačujeme tučným písmom. Rušíme tučné písmo pri menách osôb alebo slovách cudzieho pôvodu (*Socrates*).

7. Označujeme číslom poznámky pod čiarou a značkou (*) nové vysvetlivky. Názvy biblických kníh prepisujeme do modernej slovenčiny.

Žalost upokožená

Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.

Kdo věří ve mně, byť pak také umrel, živ bude.

Joan. cap. 11. v. 25.

Z největších těžkostí, které srdce člověka raňá, jest jedna, když se člověk lučí s tím, kterého sobě mnoho vážil, rád měl a miloval. V neytěžších ranách svojich promluvil Job: Ale kdo se s mylim na dlouhé léta, aneb na tu neydelší věčnost rozlučuje, když promluviti chce, dech jemu schází, a když již usta otvirá, že slovo prorekne, umislenu řeč slze jemu zalivaju.

Protož nic se nečuduju tej žalosti, kterou měla matka Tobyáše mladého z rozlučení se svým milým synáčkem! Tento *paratis omnibus, quae erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo et matri, pripravivše všechny věci, kteréž měli nesi s sebou na cestu, rozžehnal se Tobyáš s otcem svým a matku*.⁶³ Když na jistý čas a termyn nenavracoval se, *flebat Mater ejus irremediabilibus lacrymis, plakala matka jeho neukojitedlnýma slzami*.⁶⁴ Nic se nedivim tej těžkosti, kterou Abraham cýtil, když mu jeho milá a uprimná manželka Sára umrela, která jemuž Abrahamovi y život chránila, Genes. cap. 20. Nic nemluvja kvílil a plakal ju, jak psáno jest: *venit ut plangeret et fleret eam, přišel, aby kvílil a oplakával ji*.⁶⁵ Tak jest těžké lučení s mylimi! Podobně velkej žalosti došel lid izrahelský, když ta udatná heroina Judyt s nimi se rozlučila. Nebo jako ju sobě mnoho vážili pro její všelijaké dobrodiní a ochranu, z její přítomnosti velké též potěšení cýtice, podle tej míri tolkej vážnosti, naplnila tolka žalost srdca jejích, když umrela, *luxitque illam omnis populus, plakal ju všecek lid*.⁶⁶

Ale nadevšeckých tíchto ještě více těžkosti okusyla Margaréta dcera

⁶³ Tob. cap. 5. v. 22.

⁶⁴ Tob. cap. 10. v. 4.

⁶⁵ Genes. c. 23. v. 2.

⁶⁶ Judith. c. 16. v. 29.

Tomáše Morus rečeného, ktorý za času Henryka VIII. krále anglického pro velikou moudrost, umění a jiné hrdinské ctnosti v celej anglickej zemi *cancellarius* zřízený byl. Že ale jmenovanému Henrykovi, pozatím od Cýrkvi všeobecnej, rímskej, apoštolskej odpadlému a v kacýrství zatvrzelému, stále odpíral jeho tvrdošynnosť schváliť, dekretům proti Cýrkvi svätej bezbožným a proti lidu katolíckému tyranským prívoliťi nechťel, dluhým a ohavným žalárem trápený, naposledy sentencyu smrti od krále dostal. Tento Morus, hvězda anglická, pred tím slavně jmenovaný, když juž k smrti otupnej syce světu, ale vzáctnej Bohu koruně totižto mučedníckej vedený byl, šla za nim, vyprovázela ho též, ale s jakým srdcem, s jaku tēškosťu, hned se ukáže. Když juž predrečený apoštolský muž Morus k místu popravnému doveden byl, Margaréta pod tērchu srdečnej bolesti padla na zem a zemdlela. Mezy tím, ponevadž podle svatého Augustýna: *habet amor vim suam, má láska sýlu svu*,⁶⁷ zdvíhla se ochotně Margaréta. Těch, ktorí otca jejího vedli, prerazyla, aby se s nim ostatne rozlučiti mohla. Padne jemu k nohám a slzy svojima jích zmáčá. Zdvíhnu ju, přijme ju laskavý otec Morus k ostatnému políbení a očekává, co promluví? Slišťe jak se lučí! Prerekne dvě slova: *Pater mi! Pater mi!* **Tatičku můj! Tatičku můj!** V těch dokoná reč, znovu zamdli a padne. Ó, pretěžké lučení s milýma! A čím většý jest svazek srdca našýho s tím, s kterým se lučíme, tím těžej propušča a hlubšý ranu v rozdělení působí, nebo jak píše Cornelius à Lap., *mensura doloris est amor; quantus amor, tantus dolor, míra bolesti jest láska, jaká láska, taková bolest*.⁶⁸

Ale nač dávné, aneb zdaleka o tem věcy spominám? Kolko mnoho sēt^{69*} vás pritomných vidim, tolko příkladův k slovám mojím spatruju! Pítám se vás, odpovězte mně: Proč^{70*} jsu oči vaše uplakané? Co znam[e]nají ty slze po tvári? Co zvěšené hlavy vaše oznamuju? Ó, zarmuceni pání, pání a milí posluchači, rozumim já tomu a dobre ze všeckého způsobu vašeho merkuju, že většý žalost máte, nežlibyste ju vysloviti mohli. Já tehdy odpovidat musym: Zešli jste se vý bolestně lučiti s osvícenu, predrahu a mnoho-vážnu p. p. groffku Francýšku Nyáry, milostivu

⁶⁷ S. August. in Psalm. 121.

⁶⁸ Corn. à L. in cap. 1. v. 12. Thr.

⁶⁹ * Rešetka vo svojej edícii vložil na tomto mieste poznámku „sēt → sto“.

⁷⁰ * Pôvodné „pros“ opravujeme podľa Rešetku na „proč“.

paní, která, když nynějšího času umrela, ach, na věčnost od vás odchází. Juž se vyplnilo na ni to, co Písmo svaté pravi: *ibit homo in domum aeternitatis suae, et circuibunt in platea plangentes*, **půjde člověk do domu věčnosti svej a odcházeti budu po ulicy kvílicy**.⁷¹ Protož y vý kvílíte a neni z vás kterémuby jazyk nezemdlíval k promluvení malého slovička lučení svého. A proto více y v srdcích vašých cýtíte, nežli já vysloviti možu, jak pretěžká jest věc lučiti se vám s premilu paní. Ach, ale omylil jsem se, y mně juž v společnej žalosti reči nedostává. Omylil jsem se, ne s premilu paní, ale s uprimnu a spravedlivě laskavu matku vašu se lučíte.

Toto když spominám, z novu srdca vaše žalost stíská k slzení a plakání, *irremediabilibus lacrymis*, **neukojitedlnýma slzami**. Tu juž co činit? Brániti vám slzy budu? Ach, jak vám to možu brániti, co vašej drahej matce povynní jste a vás srdce vašeho žalostné stýskání k tomu vede? Ano, poněvadž vám všem uprimnu matku byla, slušně všecý s jednomislným pláčem s niu se lučíte! Slušně pravim, nebo nasledujete příklad svatého Augustýna, který nad smrt' u matky svej Monyky takto žalost svu vyložil: *reducebam in pristinum sensum conversationem ejus piam et sanctam, et in nos blandam atque morigeram, qua subito destitutus sum, et libuit flere de illa, et pro illa*, **uváděl jsem sy na starodávnu misl obcování její pobožné a svaté a ke mně přivětivé a mravné, kterežto náhle zbavený jsem, a proto líbilo se mně plakati za niu a pro niu**.⁷² Slušně pláčete, nebo zustali jste syrotcy *sine matre*, **bez matky**.⁷³ Poněvadž ale též ani duležitějšího a k vyrozumění, co v druhej stránce nynější reči mojej k utěšení zarmucených srdcy vašých doložim, potřebného vám odlevení způsobiti nemožu, leč skrze vylití slzy vašých, které srdca vaše zalevaju a obtěžuju, sám uznati a vám všem v první teď stránce dovolávati musym. S drahu paní, ano, s uprimnu matku se lučíte, aniž ju více uvydíte! Ach, vylejte slze těžkosti vašej v tomto rozlučení hluboce poraněného srdca vašeho! Nebo jsme dnes na místě tom, které podle Písma svatého v pravdě nazvati se može a musy *locus flentium, sive lacrymarum*, **místo plačících, aneb místo slzy**.⁷⁴

⁷¹ Eccl. cap. 12. v. 5.

⁷² S. Aug. l. 9. Confess. c. 12.

⁷³ Hebr. cap. 7. v. 3.

⁷⁴ Judic. cap. 2. v. 5.

Ach, osvícený p. p. groff Nyáry Jozeff, ze starodávných uherských knížat krvně pocházející potomku, což ti od začátku povim? To, a ne jiné: *vidi lacrymas tuas*, **viděl jsem slzy tvé!**⁷⁵ A proč pláčeš, Jozeffku? A snad jsi stratil nětco drahého, zlatý prsten, anebo zlatem lásky srdce sprstěnované? Neodpovídáš ty, ale já odpovídám: Prsten podle symbolisty *jungit amantem*, **spojuje milujicího**⁷⁶ a jest obraz stáleho, srdečně až do smrti spojeného manželství, jak na to pěkně píše svatý otec Izydorus: *quod annulus a sponso sponsae detur, fit hoc propter mutuae fidei signum, ut eodem pignore corda eorum jungantur*, že **prsten od ženicha nevěstě se dává, to se čini na znamení společnej víry, aby tím základem srdca jejich byli spojené.**⁷⁷ V prstenech manželských bývá vsaďená, ano, býti má perla drahá lásky, kterou od manželství skrz smrt rozlučenu považující zasej symbolista takto podpisuje: *pars optima deest*, částka **neylepší scházy!** Ach, osvícený p. p. grof Nyáry Jozeffe, proč pláčeš? Juž odpovim: stratil jsi prsten zlatý a srdce uprimné tím zlatým prstenem lásky sprstěnované, když tvej osvícenosti tvá nejmilejší manželka, osvícená p. p. Francýška Nyáry z tohoto světa zešla. Ach, roztomilá smrt prsten zlatý. Ach, *pars optima deest*, částka **neylepší srdce tvého manželského scházy!**⁷⁸ Ano, co pravim? Zemrela tobě netoliko paní manželka, ale dovolišli, směle reknú, že zemrela nejenom manželka tvá, ale spolu y starostlivá matka. K důvodu toho spomenu jenom to, co se pred čtyrma léty stalo.⁷⁹ Léžela osvícenost tvá v nebezpečnej nemocy a Francýška všeliké prostredky vyhledávající leky jak tělesné, tak duchovné skrz opatrnost svu tvej osvícenosti život zachránila a jestli řícti dovoleno jest, z novu dala. Tuto pripadá mně na mysl ona hystorya španhelská,⁸⁰ v kterej čítám: Když Edvardus prvorozený syn krále anglického skrz jistého murenína mečem jedem nakaženým poraněný byl a od lékarův žádnéj nádeje k uzdravení neměl, jeho nejmilejší manželka, krále

⁷⁵ 4. Reg. c. 20. v. 5.

⁷⁶ M. Symb. lib. 15. c. 3. n. 12.

⁷⁷ S. Isid. lib. 2. de offic. Eccl. c. 19.

⁷⁸ Symbolist. loco citato num. 13.

⁷⁹ An. 1756.

⁸⁰ Flores Exempl. tit. 9. cap. 5. exemp. 7.

špaňhelského dcera, divným a neslýcháným způsobem vlastníma ustami všecek jed z rány jeho vytáhla a při životě manžela svého neymilejšího všem ku podivení zachovala. Tej lásky (smímli říct?) byla y Francýška Nyáry, že kdyby osvícenost tvu y jedem nakaženu byla vyděla, k podobnému způsobu lékarství bylaby se obrátila, nebo jak píše Ennodius: *amor suggerit, quod negit ingenium*, **láska dává na ruku to, čemu vtíp odpirá**.⁸¹ O lásce vašej společnej Jozeffe živý, Francýško ale mrtvá, já dokonce nepochybuju, nebo jak píše svatý František Salesius: *nihil adeo affectum erga rem perditam prodit, atque ob ejusdem jacturam dolor*, **nic tak náklonost k věcy stracenej nevyjevuje, jako pro straceny věcy takovej bolest!**⁸² Ach, osvícený p. p. groff, netreba juž odpovídat, zdaliž jste se vespolek milovali. To bylo při sobášu v otázce. Dnes grunt lásky vašej nejenom ze slov řečeného svatého Salesia, ale y patrně merkuju: *amor, non sola loquitur lingua, sed oculis, suspiriis et externa corporis constitutione*, **láska nemluvi samým jazykem, ale y očami, vzdycháním a zevnitřním těla sporádaním**.⁸³ Vzhledněte, mojí vzáctní posluchači, na osvíceného p. p. groffa Jozeffa Nyáry! On sycej nemluvi jazykem svým, ale pohledněte mu do oči! Jsú slzavé. Pozorujte, jak sobě vzdycha! Těžko. Patrete na jeho zevnitřní oděv! V smutku jest. Z toho všeho já nezavírám sám, ale y vý semnu zavřiti musyte a zvolati: *ecce quomodo amabat*, **ey hle, jak ju miloval**.⁸⁴

Ale dálej pokračovati jest zapotreby. Slzy vynný koren, musa slzet y ratolesti! Nebo svatý Pavel píše: *si radix sancta, et rami*,⁸⁵ **jestli koren svatý jest, y ratolesti**. Já doplňuju k predsevzetí mému, jestli tatíček pláče, y dcerušky bez slzy býti nemožu. Ach, *radix sancta*, **koren svatý**, osvícený p. p. groff Nyáry Jozeff, ze svu neymilejší Francýšku v Pánu Bohu zesnulu má na tomto světě dvě ratolesti, dvě totižto dcerušky, o kterých směle řícti možu: *sunt duae olivae*, že **jsú dvě olívy**⁸⁶ od svých bohobojných p. p. rodičův tak svatě vychované, že jednakaždá

⁸¹ Ennodius, dictione, 1.

⁸² S. Franciscus Sal. par. 3. c. 14.

⁸³ Idem de amore Div. lib. 6. c. 1.

⁸⁴ Joan. cap. 11. v. 36.

⁸⁵ Rom. cap. 11. v. 16.

⁸⁶ Apoc. cap. 11. v. 4.

z nich nazvaná býti může *oliva speciosa*, **olíva spanilá**.⁸⁷ Ach, ratolesti důstojné olivové nepochybně od olívy matičky vašej pocházející, vinšovalbych sy dnešního dne býti holubycu tu, která někdy na znamení radosti navrátila se k Noemovi: *portans ramum olivae virentibus foliis in ore suo*, **nesucý ratolest olivovu rozkvítnutu v ustech svých**.⁸⁸ Z čeho poznal Noe, *quod cessassent aquae super terram*, že prestali vody na zemi. Vinšovalbych sy, pravim, abych vodu slzy vašých zetrel a žalost v radost obrátil, ale což mám dělat? *Signum olivae non floruit*, **drevo olivové nekvětlo!**⁸⁹ Osvícená p. p. groffka matička vaša opravdivá v ctnostech olíva juž uschla! Vícej květu přítomnosti její materinskej nevydíte.

A proto dvě osvícené olívy, ratolestky pozustalé osvícenej p. p. mámy vašej s korenem osvíceným p. p. tatičkem vašým též slzyti musyte. Ach, osvícená Angelika, nyní juž pání, pání velkomožného p. p. Baron Amade Thadeusa a osvícená kyšaszon Terezya, její k vám materinské zachazání když chcu na krátce vyložit, nestačí mně jiných slov, jedině když z Písma svatého sobě pomoc vezmu a jmenovati ju budu: *mater pulchra dilectionis*, **matka krásného milování!**⁹⁰ Nebo které milování materinské jest neykrásnějšý, jedině to, které mudré a poradné jest. Když tak pečlivost vede o své milé dítky, aby jím nic nescházelo k slavnému panskému prospěchu a fundament k tomu ve cvičení bázní Boží a kresťianskej pobožnosti zakládá a stavja. Taková matka *pulchrae dilectionis*, **krásného milování** byla osvícená paní groffka Francýška Nyáry, vaša neymilejšý matička, která jakžto hojná oliva a to jedinké neyvíc pracovala, abyste vý ratolestky v bázní Boží vycvícené mohli býti pred Pánem Bohem *sicut novellae olivarum*, **jako prvotiny olivové**.⁹¹ A zajistě *non mentietur opus olivae*, **nechyby dílo olívy paní matky vašej**,⁹² budeteli naučení její podle možnosti vašej nasledovati. Ach, tato matka krásného milování luči se s vámi dvě vyborné olivečky, Angeliko a Terezyo! Luči se y s osvíceným tatičkem vašým jakžto korenem slzycým a všech vás

⁸⁷ Eccli. cap. 24. v. 19.

⁸⁸ Gen. cap. 8. v. 11.

⁸⁹ Aggaei. c. 2. v. 20.

⁹⁰ Eccli. c. 24. v. 24.

⁹¹ Ps. 127. v. 3.

⁹² Habac. cap. 3. v. 17.

v opatrnost Bozsku poruča, mluvíc ze svatým Pavlem: *nunc commendo vos DEO, et verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare, et dare haereditatem in sanctificatis omnibus*, **nyni poručam** vás Bohu a slovu milosti **jeho, který mocný jest vzdělati a dáti (vám) dědictví mezy všemi svatými.**⁹³ Ach, Jozeffku, nejmilejší manželi můj, vale, **měj se dobře!** Olivečky dvě jmenované tvé a moje tobě již samému v opatrnost zanechávám, dávajice jím ostatné materinské požehnání.

Luči se s velkomožnostu tvoju též srdečně uprimná matka, ó, velkomožný p. p. baron Thaddaeus, starobylej velkomožnej familie Amade drahý korínku, a navrhuje tobě slova Davidové: *sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam*, **jako matka jedinkého miluje syna svého, tak já tebe jsem milovala!**⁹⁴ Dost je na tom, víc mluvit nemože! Jedinké toto dokládá: Velkomožný p. p. baron, Rebeka premiému Synu svému Jakobovy vždycky a všady uprimná a laskavá nech velkomožnosti tvej na osvícenu p. p. groffku Francyšku Nyáry věčitu památku znamená.

Odchází spravedlivá matka od svojich milých pánův přátelských a rytířův, jenž jmenovitě jsu pán Aplomon Franciscus v slávném regementě p. p. Karla de Bathyan, kapitán, item pán Aplomon Leopold v slávném regementě p. p. Benedykt Daun, lieutenant, kterých když udatné a rytířské srdca v nynější prudkej vojně strašlivosti svoju Mars strápití nemože. Ach, toto rozlučení jak žalostně jím přijde! Neb y mezy žalosti tá, která jest nad jedinkým, jest prudčí, protož ju Jeremáš prorok v znamenitej památce má: *luctum unigeniti fac tibi*, **smutek jednorozenného učíň sobě!**⁹⁵ Ach, jak horké slze vydávaju, kterým jedinký syn umírá! Timto jmenovaným pánům jedinká již a spravedlivě uprimná matka na věčnost odchází.

Vám pak, ó slavné panstvo branecké, velkomožní, výsoce urození, urození pání, pání, vám kdo umrel v osobě osvícenej p. p. groffky Francyšky Nyáry? Když sobě spomenete na její tichý a líbezný obchod s vámi, na její uprimnost a dobrotivost k vám, cýti srdce vaše v rozlučení

⁹³ Actor. cap. 20. v. 32.

⁹⁴ 2. Reg. c. 1. v. 26.

⁹⁵ Jerem. c. 6. v. 26.

jejim nic menší ránu od tej, jaku cytá⁹⁶ dítky v rozlučení svém s uprimnu matku. Usnula na vždycky milostivá matka svojim milým dvoranům, kterých zarmucené srdce juž od tolko dní ukojit se nemože, a jen v tom sobě chvílama potěšení beru, když v samotnosti zamyšlení jsuce, vydi se jim jakby osvícenu p. p. groffku znáhla volajicý slyšeli, aneb rozkaz dávajicu. Ale, ach, omilné nazdavání a marné potěšení! Jak náhle se upamatuju, že se jim to jen pozdává, obnovuje se rána srdce jejích a žalost, že se miliju, že milostivej paní, ano matky svej to hlas není. Ach, aniž více hlasu jejího slišeti nebudu!

Mortua est Rachel, zemrela Rachel!,⁹⁷ řícti chcu: umrela krásná a milostivá paní, ano dobrotivá matka svým milým podaným! Neb kterého ona z nich někdy zarmutila? Kterého nepotěšovala? Nad kterým se neslitovala? S kterým utrpnost srdečnu v nuzy jeho neměla? Nad kterého štěstím aneb prospěchu netoliko časném, jako obzvlášť duchovném náramně se neradovala? Kterého z nich, když pomoc u ni žádal, bez potěšení propustila? Toho já svěčiti nechcu, ale opravdivé slze vaše po celých licách vašých tekucý to všecko dosvědčuju.

Jde od vás, ó, žebráčekové, vdovy opustilé a syrotcy a všelijak utisknutí! Jde od vás ta paní milostná, která když vás živila, prikryvala, zastávala, pomahala, z toho všeho víte, co vám byla. Když se svatý Pavel svojim milým Korint[an]ům za otca vydával, *per evangelium ego vos genui, skrz evangelium já jsem* vás splodil,⁹⁸ po svej dobrotivosti to dal znáti a dokázal, *quis infirmatur, et ego non infirmor, kdo jest nemocným, a já ne*.⁹⁹ Tejtó podobnej utrpnosti a dobrotivosti její ke všeckým utisknutím velikost a počet nic nezmilým, když povim, že jest tolký, kolký jest počet slzy vašých a obecného pláču vašeho, kterému rovného ještě oči vaše při žádném pohrebu nevydali. Ach, kolik tu lidí pláče, kteří nad svojima rodičí slzy aspoň tolik nevyleli? Což tehdy divu, když jak ta Margaréta při posledním rozlučení s milým otcem svým Tomášem Morus zemdlivala, nemohuce více vyslovit jedině to: *Pater mi! Pater mi! Tatičku můj! Tatičku můj!* Tak při nynějším posledním lučení našým s osvícenu,

⁹⁶ Pôvodné „čítá“ opravujeme podľa Rešetku na „cýtá“.

⁹⁷ Gen. c. 35. v. 19.

⁹⁸ 1. Cor. c. 4. v. 15.

⁹⁹ 2. Cor. c. 11. v. 29.

predrahu, mnoho-vážnu p. p. groffku Francišku Nyáry zemdlivaju srdca všech nás. Sotva bez pretrhání vyslovit a po ni volat můžeme: *Mater nostra! Mater nostra! Matko naša! Matko naša!*

Jde od vás, y vý synové duchovní, velební pání pátrové františkání, Franciška Nyáry, která vás srdečnu materinsku lásku opravdivě milovala, *pater vero rem tacitus considerabat*, **otec ale váš** (Seraffinský František) **věc tu v mlčení rozjímal.**¹⁰⁰ Proč vás milovala Franciška františkánův? Musela vědět to, co jest prislíbené od Boha Otcy vašemu svatému Františkovy: že kdokolvěkby ten rád svatého Františka miloval, byťby veliký hríšník byl, Bůh jeho věcy tak sporádá, že naposledy milosrdenství od něho obsáhne, a kdokolvěk rád ten by prenasledoval, jestli pokání neučini, dluho světlo světa tohoto užívat nebude.¹⁰¹ Věděla dobré požehnání Františkové, které vám synům svým dává: Kdo vám dobrořeči, buď od Pána požehnaný! Kdo vás přijímá a vás miluje, dosáhne odplatu věčnu! Proto tehdy milovala vás Franciška, aby toho požehnání hojného učastná býti mohla, co aby tím jistější dojítí mohla. *Orate Fratres! Et plorate!* **Modlete se bratří a plačte za niu!** Tej nádeje jsem, že jestliby podle tajných sudův bozských matka vaša Franciška v plamenu očistcovém na čas trápená býti měla, pláč váš jakžto synův uprimných duchovních, *refrigerabit matrem!* **občerstvi matku!**¹⁰²

V těchto slovách všecka tērcha slzův našich juž se vyliti měla, juž se ukojiti máme rozvažujice to, že to všecko, co s tolku litostu o ni spomínáme, když krestianským umyslem do toho vzhledněme, nemá množiti, ale zetríti slzy z oči našich. Upamatůjme se, že tato tak ctnostného života paní, ano, matka naša neodchází od nás do cyzých, bídných a žalostných krajín, ale podle tolkých zásluch jde do věčitych a radostných k Otcy svému y našemu nebeskému. Když svatému Ambrožovi milý bratr Satyrus umrel, o kterém uznal, že štiasně dokonal život svůj, zetrel slzy z oči svých rekna: *Quid te mi frater amantissime fleam? Non enim perdidit usum tui, sed commutavi!* **Proč bych tě bratre můj neymilejší oplakával? Nebo nestratil jsem obcování tvého, ale toliko změnil.** Též y nám nestratila se tato osvícená paní a matka, ale toliko místo proměnila bídné

¹⁰⁰ Gen. 37. v. 11.

¹⁰¹ Waddingus Tom. 1. ad Ann. 1213. et ex eo P. Lancicius Soc. Jesu Opusc. Sp. cap. 19.

¹⁰² Eccli. cap. 3. v. 7.

v štiaslivější! Protož když nad tíma, který po zlém životě zlu smrt' u konaju, horké a neukojitelné slze se vylivati maju, neb jsu zatraceni, juž ta štiaslivá, pobožná, ano svatá smrt osvícenej p. p. groffky Francišky Nyáry sama nás nuti slze ukojiti. Tobyáš starý vydice, že manželka jeho plakati neprestává a douffajice, že syn jejích zdravý a v dobrém postaven jest, štráfal ju mluvíc: *Tace, noli turbari, sanus est filius noster, satis fidelis est vir ille, cum quo misimus eum*, **mlč, netrap se, zdravý jest syn náš, nebo dost věrný jest muž ten, s kterým jsme ho poslali.**¹⁰³

Tak y já vám všem pravím: neplačte více! *Sana est mater nostra*, **dobre jest s osvícenu paní, ano, matku našu!** Neb kdoby pochybovati mohl o jejím spasení, jestliby ona nebyla v zdravej věčnosti, kdož z nás toho zdraví dojde? Víte, že dobré a bezpečné sprovázání jistý jest život. Upamatujte se, kolké sprovázání ona má s sebu v tomto svém odchodu od nás? Predně sprovázaju ju k Bohu všecy ctnosti a dobré skutky, které ona za 47. lét věku svého činila. Po druhé sprovázá ju sám Spasytel náš, kterému v nasledování tolik znamenitých dobrých činův se líbiti usylovala a velebnej svátosti do srdce svého s hluboku vručnosti a pobožnosti k temu velkému sprovázání přijala. Ó, jakby nebyla zdravá osvícená paní a matka naša v tolkém sprovázání! *Paratis omnibus, quae erant in via portanda, fecit Vale!* To jest **všecko** k spasení potřebné v hojnosti s **sebu vzala**. V dobrých skutkoch pak a Spasytely svém nejjistější sprovázání! *Fidelis est vir ille, cum quo misimus eam!* **Blahoslavená duša v ochraně tolkého sprovázání.**

O prvném takto psáno máme: *Opera illorum sequuntur illos*, **činy naše nasleduju** nás do **věčnosti**.¹⁰⁴ Slišme pak s jakým prospěchem: *et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae*,¹⁰⁵ **dobre činy sprovázaju nás k životu**. Toto pověděno jest vůbec, vydime též y osobytně aspoň o hlavnějších! O skutkoch milosrdenství psáno stojí, že do života večného odprovázaju, to jest u svatého Matuše: *et esurivi enim, et dedistis mihi maducare sitivi et dedistis mihi bibere, hospes eram et collegistis me, nudus, et cooperuistis me*,¹⁰⁶ **lačněl jsem** (pravi Krystus etc.) **a dali**

¹⁰³ Job. cap. 10. v. 6.

¹⁰⁴ Apoc. 14. v. 13.

¹⁰⁵ Joan. c. 5. v. 29.

¹⁰⁶ Matt. c. 25. v. 35. et 36.

jste mi jísti; žíznil jsem a dali jste mi pítí; hostem jsem byl a přijali ste mně.^{107*} Kolik chudobných osvícená paní groffka Francýška Nyáry živila? Kolik, kteří žíznilí pomocy pod těrchu opustilosti, ona milostivě pomocu občerstvila? Kolik potrebných, vdov, syrotkův pod plášť dobroty svej přijimala? Kolik nahých odivala, nemocných všelijakéma léky posylnila, zarmucených potěšyla a všem k ni jako k matce uprimnej se utikajícím dobru raddu dala? Povim vícej. Jeji zjevné almužny jsu bez počtu, které ale jsu v nejakém počtě, ty samému Bohu známé jsu a těm, kterým byli udělené. Jeji modlitby kdo vypíše? S jaku pobožnostu při mšy svatej každodenně se modlivala, na ten čas všecky jakékoliv starosti na stranu odložice. A však víme, co jest mša svatá? Když který přijímá s velebněj svátostí, zvěstuje smrt Páně, jaké zvěstování smrti Páně čini kněz, který při mšy svatej velebnu svátost požehnává, to jest konsekruje tu oběť, potom pak y přijímá? Což jest tehdy mšu svatu každodenně s pobožnosti slišeti? Jest smrt Páně ctíti a s tim sobě k štiaslivej smrti velké sprovázání shromáždiovati; žeby ale vícej pomocy měla svého Spasitele ctíti, žebráčkův všech k rozdávání almužny ke mšy svatej každého dne povolávala. Slišme zde Slova Spasitele: *petite et dabitur vobis, ptejte* a bude vám **dáno!**¹⁰⁸ Když ju zhromažděné tyto modlitby s jmenovanými skutky milosrdenství tam nasleduju, věrné jest toto sprovázání k životu věčnému.

Co povim o jeji poniženosti? Slišeli jste od někoho, kterýby v jejim panském povyšení píchu nejaku byl merkoval? Ano, kterýby nebyl poniženost uznal v jejim tichem a laskavém zacházení y s neymizernějšími a neymenšími? Tato pak ctnost, jaký jest vůdce k Bohu, slišme: *DEUS humilibus dat gratiam, Bůh poniženým dává milost.*¹⁰⁹ Co povim o jejim krestiansko-zmůžilém srdcy, s kterým ona všelijaké těžkosti k podivení trpělivě snášala? S jaku stálostu strašlivu smrt čekala a přijala, *desiderium habens dissolvi et esse cum Christo*, žádost **majice rozdělití se s tímto světem a býti s Krystem.**¹¹⁰ A co ju tak zmůžilu sporádalo, ne jiné krom dobré sporádané svědomí, které často velmi svátostu pokání

¹⁰⁷ * Slovenský text doplnil vo svojej edícii Rešetka.

¹⁰⁸ Matt. c. 7. v. 7.

¹⁰⁹ 1. Pet. c. 5. v. 5.

¹¹⁰ Philipp. c. 1. v. 23.

bezpečně sobě učinila. Jiné všecky zármutky a těžkosti své osladiovala slovmi svatého Pavla: *momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis*, časné a **lehké zarmucení naše, velmi veliké nad obyčej věčnej slávy bremeno nám působí**.¹¹¹ Protož y k podivení jest, jak zmůžilé srdce její bylo v zanechání a potupení světa, bohatství a všeho, což marného jest. Protož jestli, jak Pismo svěči: *Beatus vir, qui inventus est sine macula et qui post aurum, non abiit*, **blahoslavený muž, který nalezen jest bez poškrvny a který neodešel za zlatem**.¹¹² Blahoslavená jest y Francýška Nyáry, která poškrvny hríchův časně očistila a zlato ze světem opovrhla.

Ze skutkův poznává se víra, Jac. cap. 2. Ze skutkův tehdy Francýšky, dosti na krátce prednesených, poznat se može, jak živu měla k Bohu svému víru, která jináč bez skutkův mrtvá jest. A proto živá jest Francýška podle duše svéj, nebo: *qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet*, **kdo věří ve mně, bit' pak také umrel, živ bude**.^{113114*} Měla sylnu v Bohu svém náděju až do ostatnej hodiny, o kteréj psáno jest: *Spes autem non confundit*, **nádeje pak neklame**.¹¹⁵ Měla lásku horicý k Bohu a Bůh k ni podle Písma svatého, v kterém sám Bůh pravi: *ego diligentes me diligo*, **já milujících mne, miluju**.¹¹⁶ Ó, přeštiastná tehdy v svém od nás lučení osvícená p. p. groffka Francýška Nyáry, o kteréj směle řícti možu: *non est mortua, sed dormit*, **nezemrela, ale spí**.¹¹⁷ Nebo lidí dobré k smrti sporádaných jak ona byla, smrt neni smrt, ale sladký toliko sen! Juž tehdy k tobě, milostivá v Pánu Bohu zesnulá p. p. groffko, k ukojení slzy všech plačících jiného nic nemluvim, jedině slovmi svatého Ambrozya: *non perdidimus usum tui, sed commutavimus*, **nestratili jsme obcování tvého, ale toliko jsme ho proměnili z časného na věčité, ze světského v nebeské!** Utri tehdy juž slzy tvé osvícený p. p. groff Nyáry Jozeff spolu y s dvuma ratolestkami tobě zvěřenýma, ze všema přátely jmenovanými a s celým dvorem tvým! Já též slzy utírám a všecý posluchači

¹¹¹ 2. Cor. c. 4. v. 17.

¹¹² Eccli. cap. 31. v. 8.

¹¹³ Joan. cap. 11. v. 25.

¹¹⁴ * Slovenský text doplnil Rešetka.

¹¹⁵ Rom. cap. 5. v. 5.

¹¹⁶ Prov. cap. 8. v. 17.

¹¹⁷ Matt. cap. 9. v. 24.

laskavý utrete jíh semnu! A poněvadž p. p. groffka spí a sobě odpočívá, nebudme ju, ale vynšujme jí dobrý sen s Cýrkví svatu, mluvíc: *Requiem aeternam dona ei Domine*, **odpočinutí věčné uděl ji Pane!** Amen.

Utíšený žal

Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet.

(Joannes, capitulum 11. versiculum 25.)

Kto verí vo mňa, bude žiť, aj keď umrie.

(Evanjelium podľa Jána 11, 25)

Z najväčších trápení, ktoré zraňujú srdce človeka, je to, keď sa človek lúči s tým, ktorého si veľmi vážil, mal rád a miloval. V najťažších ranách Jób prehovoril. Ale kto sa lúči s milým na dlhé roky alebo na večnosť, keď chce prehovoriť, dochádza mu dych, a keď už otvára ústa, že preriekne slovo, zamýšľanú reč prerušia slzy.

Preto sa vôbec nečudujem žiaľu, ktorý mala matka mladého Tobiáša z rozlúčky so svojím milým synáčikom! *Keď si Tobiáš pripravil všetky veci, ktoré si chcel zobrať so sebou na cestu, rozlúčil sa so svojím otcom a matkou.*¹¹⁸ Ale keď sa v stanovený čas nevracal domov, jeho matka nemohla prestať plakať. Vôbec ma neudivuje trápenie, ktoré Abrahám prežíval, keď mu umrela jeho milá a úprimná manželka Sára, ktorá mu zachránila život.¹¹⁹ Nič nehovoril, kvíliť a plakal za ňou, ako je napísané: „*Abrahám šiel žiaľiť za Sárrou a oplakávať ju.*“¹²⁰ Také ťažké je lúčenie s milými! Rovnako veľký žal dopadol na izraelský ľud, keď sa s ním rozlúčila udatná hrdinka Judita. Lebo ako si ju veľmi vážili pre jej rôzne dobrodenia a ochranu, pociťujúc v jej prítomnosti veľké potešenie, podľa miery úcty k nej naplnil žal ich srdcia. Keď umrela, *oplakával ju všetok ľud.*¹²¹

Ale nadovšetko toto ešte väčšie trápenie okúsila Margaréta, dcéra Tomáša nazývaného Morus, ktorý bol za vlády anglického kráľa Henricha VIII. ustanovený za kancelára anglickej krajiny pre svoju veľkú múdrosť, učenosť a iné hrdinské cnosti. Pretože spomínanému Henrichovi,

¹¹⁸ Tobiáš 5, 22.

¹¹⁹ Genézis 20, 8 – 18.

¹²⁰ Genézis 23, 2.

¹²¹ Judita 16, 24.

ktorý medzitým odpadol od všeobecnej, rímskej, apoštolskej cirkvi a stal sa zarytým kacírom, Morus stále odmietal schváliť jeho tvrdošijné rozhodnutie, totiž nechcel dovoliť bezbožné dekréty proti svätej cirkvi, tyranizujúce katolícky ľud, bol dlho trápený v ohavnom žalári a nakoniec dostal od kráľa rozsudok smrti. Keď Mora, predtým vznešene nazývaného anglická hviezda, viedli nielen na smrť v očiach sveta potupnú, ale aj k mučenickej korune vzácnej Bohu, šla za ním dcéra, aby ho vypravila. Ale s akým srdcom, s akým trápením? Hneď sa to ukáže. Keď už Mora, muža s osudom apoštola, doviedli na miesto popravy, Margaréta premožená bolesťou srdca padla na zem a zamdlela. Tu sa náhle zdvihla, lebo podľa svätého Augustína „*láska má svoju silu*“,¹²² a vtrhla medzi tých, ktorí viedli na popravu jej otca, aby sa s ním naposledy rozlúčila. Padla mu k nohám a zmáčala ich slzami. Zodvihnú ju, láskavý otec Morus si ju privinie k sebe, aby ju naposledy pobozkal a čaká, čo prehovorí? Počúvajte, ako sa lúči! Preriekne dve slová: *Otecko môj! Otecko môj!* Zrazu dokončí reč, znovu zamdle a odpadne. Ó, preťažké lúčenie s milými! A čím väčšími je naše srdce zviazané s tým, s ktorým sa lúčime, tým ťažšie sa ho zriekame a v odlúčení nám spôsobuje ešte hlbšiu ranu, lebo ako píše Cornelius a Lapide: „*Mierou bolesti je láska; aká láska, taká bolesť.*“¹²³

Ale načože spomínam dávne alebo iba málo súvisiace záležitosti? Koľko stoviek prítomných vás vidím, toľko príkladov môžem uviesť! Pýtam sa vás, odpovedzte mi: Prečo sú vaše oči uplakané? Čo znamenajú tie slzy na tvári? Čo hovoria vaše zvesené hlavy? Ó, zarmútení páni, milí páni poslucháči! Rozumiem tomu a jasne to vidím na vašom správaní, že máte väčší žiaľ, než ho viete vysloviť. Ja však za vás musím povedať. Zišli ste sa tu, aby ste sa s bolesťou v srdci rozlúčili s osvietenou, predrahou a veľaváženou pani grófkou Františkou Náriovou, s milostivou paňou, ktorá umrela. Ach, odchádza od vás na večnosť. Už sa vyplnilo na nej to, čo Písmo sväté hovorí: „*Človek je už na ceste do domu*

¹²² Svätý Augustín v *Ennarationes in Psalmos* 121 (Vysvetlivky k žalmom, žalm 121).

¹²³ Cornelius a Lapide: *Commentaria in Threnos sive Lamentationes Ieremiae* (Komentár k Žalospevom alebo Nárekom Jeremiáša) kapitola 1, verš 12.

*svojej večnosti a z okolitých ulíc už tiahnu oplakávajúci.*¹²⁴ Preto i vy plačete a medzi vami nie je ani jeden, ktorému by jazyk neomdlieval a mohol prehovoriť aspoň slovko na rozlúčku. A preto viacej prežívate vo vašich srdciach, než môžem vyjadriť, aké preťažké je pre vás lúčiť sa s premilou paňou. Ach, ale zmýlil som sa! I mne sa už v spoločnom žiali nedostáva reči. Zmýlil som sa! Nie, nelúčite sa s premilou paňou, ale s vašou skutočnou a naozaj láskavou matkou.

Keď toto spomínam, znovu vás žiaľ vášho srdca núti k slzám a k neutíchajúcemu plaču. Čože tu už robiť? Budem brániť vašim slzám? Ach, ako vám môžem brániť v tom, čo ste povinní vašej drahej matke a k čomu vás vedie žiaľ a smútok vášho srdca? Áno, pretože vám všetkým bola skutočnou matkou, právom sa s ňou všetci do jedného lúčite plačom? Právom, vravím, lebo nasledujete príklad svätého Augustína, ktorý svoj žiaľ nad smrťou svojej matky Moniky vysvetlil takto: *„Potom som sa vrátil k spomienke na jej pobožné a sväté spoločenstvo s Bohom a na jej láskavé a obetavé spoločenstvo so mnou, ktorého som bol tak náhle pozbavený, a preto sa mi páčilo plakať za ňu a pre ňu.*¹²⁵ Právom plačete, lebo ste zostali siroty *bez matky.*¹²⁶ Pretože vám nemôžem poskytnúť dôležitú a potrebnú úľavu k zmiereniu sa so situáciou, čo pre utešenie vašich zarmútených srdc doložím v druhej stránke svojej reči, ale teraz v jej prvej stránke cez váš plač a slzy, ktoré zalievajú a ťažia vaše srdcia, musím uznať a pochopiť vás všetkých, že sa lúčite s drahou pani, áno, so skutočnou matkou, ktorú už viac nevidíte! Ach, vylejte slzy svojej tiesne touto rozlúčkou vášho hlboko zraneného srdca! Lebo sme dnes na mieste, ktoré podľa Písma svätého popravde sa môže a má nazývať *miestom plačúcich alebo miestom slz.*¹²⁷

*

Ach, osvietený pán, pán gróf Jozef Ňári, pokrvný potomok starých uhorských kniežat, čo ti poviem na začiatku? Toto, a nie iné: *„Videl som tvoje slzy!*¹²⁸ A prečo plačeš, Jozefko? A snád' si stratil niečo drahé, zlatý

¹²⁴ Kazateľ 12, 5.

¹²⁵ Sv. Augustín: Vyznania, kniha I, 9. 12.

¹²⁶ List Hebrejom 7, 3.

¹²⁷ Sudcovia 2, 5.

¹²⁸ Druhá kráľov 20, 5.

prsteň, alebo srdce spojené zlatom lásky? Ty neodpovedáš, ale ja odpoviem: „Prsteň podľa symboliky spája milujúceho!“¹²⁹ A je obrazom manželstva spojeného srdcom až do smrti, ako o tom pekne píše svätý otec Izidor, že prsteň dáva ženích neveste a robí to na znamenie spoločnej viery, aby na tomto základe boli spojené ich srdcia.¹³⁰ V snubných prsteňoch býva vsadená, áno, má byť vsadená drahá perla lásky. Keď sa perla smrťou oddelí od manželstva, symbolicky sa hovorí, že *chýba najlepšia časť!* Ach, osvietený pán, pán gróf Jozef Ňári, prečo plačeš? Už aj odpoviem. Stratil si zlatý prsteň a úprimné srdce spojené týmto zlatým prsteňom lásky, keď tvojej osvietenosti odišla z tohto sveta milovaná manželka, osvietená pani, pani Františka Ňariová. Ach, roztomilá smrť, prsteň zlatý! Ach, *chýba najlepšia čiastka tvojho manželského srdca!*¹³¹ Áno, čo vravím? Zomrela ti nielen pani manželka, ale ak dovolíš, smelo poviem, že zomrela nielen tvoja manželka, ale zároveň i starostlivá matka. Z tohto dôvodu spomeniem aspoň to, čo sa stalo pred štyrmi rokmi.¹³² Keď tvoja osvietenosť ležala v nebezpečnej nemoci, Františka, ktorá vypátrala všelijaké prostriedky, ako telesné, tak duchovné lieky, ti svojou rozvážnosťou zachránila život. A ak je dovolené povedať, prinavrátila ti život. Tu mi prichádza na myseľ onen španielsky príbeh,¹³³ v ktorom sa hovorí, že keď Eduarda, prvorođeného syna anglického kráľa, poranil istý černochoch mečom nakazeným jedom a lekári mu nedávali nijakú nádej na uzdravenie, jeho milovaná manželka, dcéra španielskeho kráľa, predivným a neslýchaným spôsobom, vlastnými ústami vysala všetok jed z jeho rany a svojho milovaného manžela zachovala pri živote na počudovanie všetkým. Takú lásku, ak smiem povedať, mala i Františka Ňariová, ktorá keby bola videla tvoju osvietenosť nakazenú jedom, bola by použila rovnaký spôsob liečby. Ako hovorí Ennodius: *láska je schopná toho, čomu odporuje rozum.*¹³⁴ O vašej vzájomnej láske, Jozef živý a Františka však mŕtva, vôbec nepochybujem, lebo ako píše svätý František Saleský: „Nič tak náklonnosť k stratenej veci

¹²⁹ M. Symb. kniha 15, kapitola 3, číslo 12.

¹³⁰ Sv. Izidor: *De ecclesiasticis officiis* (O cirkevných službách), 2. kniha, 19. kapitola (*De Coniugatis*/O snúbencoch).

¹³¹ Symbolist. na citovanom mieste, číslo 13.

¹³² V roku 1756.

¹³³ *Flores exemplorum sive catechismus historialis*, titul 9, kapitola 5, príklad 7.

¹³⁴ Magnus Felix Ennodius: *Dictiones* (Reči), 1.

nezjavuje ako bolesť pre stratenú vec.¹³⁵ Ach, osvietený pán, pán gróf, netreba už odpovedať, či ste sa mali radi. To bola otázka pri sobáší. Dnes podstatu vašej lásky poznávam nielen zo slov spomínaného svätého Salesia, ale vidím ju prejavenu aj navonok: „*Láska nehovorí len jazykom, ale i očami, vzdychaním a vonkajším ustrojením tela.*“¹³⁶ Pozrite sa, moji vzácní poslucháči, na osvieteného pána, pána grófa Jozefa Ňáriho! On síce nehovorí jazykom, ale pozrite sa mu do očí! Sú uslzené. Pozorujte, ako vzdychá! Ťažko. Pohliadnite na jeho vonkajší odev! Je smútočný. Z toho všetkého nerobím záver sám, ale musíte to urobiť spolu so mnou a potom zvolať: „*Ajhl'a, ako ju miloval.*“¹³⁷

Ale je treba pokračovať ďalej. Ak slzi vínný koreň, musia slziť i ratolesti! Lebo svätý Pavol píše: „*Ak je svätý koreň, potom aj ratolesti.*“¹³⁸ Ja dodávam podľa môjho zámeru, ak otecko plače, ani dcérušky nemôžu byť bez slz. Ach, *koreň svätý*, osvietený pán, pán gróf Jozef Ňári so svojou najmilšou Františkou, v Pánu Bohu zosnulou, má na tomto svete dve ratolesti, totiž dve dcérušky, o ktorých môžem smelo povedať, že *sú dve olivy*¹³⁹ vychované bohobojnými pánmi rodičmi tak sväto, že každá z nich môže byť nazvaná *spanilou olivou*.¹⁴⁰ Ach, vznešené olivové ratolesti nepochybne ako ich matka oliva, dnešný deň by som si prial byť tou holubicou, ktorá kedysi na znamenie radosti navrátila sa k Noemovi, *ne-súc vo svojich ústach rozkvitnutú olivovú ratolesť*,¹⁴¹ z čoho poznal Noe, že vody zo zeme zmizli. Želal by som si, hovorím, aby som zotrel vaše slzy a žiaľ obrátil na radosť, ale čo už mám robiť? *Olivový strom neza-kvitol!*¹⁴² Osvietená pani, pani grófká, vaša matka podľa cností ozajstná oliva už uschla! Viac kvetu jej materinskej prítomnosti nevidíte.

A preto, vy dve osvietené olivy, pozostalé ratoliestky osvietenej pani, vašej pani matky, musíte tiež vylievať slzy spolu s koreňom, osvieteným

¹³⁵ S. Franciscus Sales: *Philotea* (Filotea alebo Úvod do zbožného života), časť 3, kapitola 14.

¹³⁶ Tenže: *Theotimus alebo Traktát o Božej láske* kniha 6, kapitola 1.

¹³⁷ Evanjelium podľa Jána 11, 36.

¹³⁸ List Rimanom 11, 16.

¹³⁹ Zjavenie apoštola Jána 11, 4.

¹⁴⁰ Kniha Sirachovcova 24, 19.

¹⁴¹ Genezis 8, 11.

¹⁴² Kniha proroka Aggea 2, 19.

pánom, vašim pánom oteckom. Ach, osvietená Angelika, teraz už pani, pani veľkomožného pána, pána baróna Tadeáša Amadeho, a osvietená slečna Terézia, keď chcem v krátkosti vysvetliť matkino zaobchádzanie s vami, nestačia mi slová, iba ak si zoberiem na pomoc tie z Písma svätého a budem ich citovať: „*Matka krásneho milovania!*“¹⁴³ Lebo ktoré materinské milovanie je najkrajšie, jedine to, ktoré je múdre a veľké. Keď sa tak matka stará o svoje milé deti, aby im nič nechýbalo k slávnemu panskému šľastiu a pritom kladie a stavia základy pre ich cvičenie v Božej bázni a kresťanskej pobožnosti. Takou matkou *krásneho milovania* bola osvietená pani grófkya Františka Ňáriová, vaša milovaná mamička, ktorá ako oliva obsypaná plodmi usilovala sa čo najviac o to jediné, aby ste vy ratolesti vycvičené v Božej bázni mohli byť pred Pánom Bohom *ako olivové prvotiny*.¹⁴⁴ Určite *nebude chýbať dielo olivy vašej pani matky*,¹⁴⁵ ak podľa vašich možností budete nasledovať jej ponaučenia. Ach, táto matka krásneho milovania sa lúči s vami, dve výborné olivky, Angelika a Terézia! Lúči sa aj s vašim osvieteným oteckom ako so slziacim koreňom a porúča vás všetkých do Božej ochrany, hovoriac so svätým Pavlom: „*Teraz odporúčam vás Bohu a slovu jeho milosti, ktoré má moc budovať vás a dať vám dedičstvo medzi všetkými svätými*.“¹⁴⁶ Ach, Jozefko, môj milovaný manžel, zbohom! *Maj sa dobre!* Tvoje a moje dve olivky teraz tebe samému zanechávam na opatrovanie, dávajúc im posledné materinské požehnanie.

Lúči sa s tvojou veľkomožnosťou tiež srdečne úprimná matka, ó, veľkomožný pán, pán barón Tadeáš, drahý korieňok starobylej veľkomožnej rodiny Amade, a predkladá ti Dávidove slová: „*Ako matka miluje svojho jediného syna, tak som ťa milovala!*“¹⁴⁷ Toľko, viac nemôže hovoriť! Jedine dokladá toto: Veľkomožný pán, pán barón, nech Rebeka, ktorá bola k svojmu premilému synovi Jakobovi vždy a všade úprimná a láskavá, znamená pre tvoju veľkomožnosť trvalú spomienku na osvietenú pani, pani grófkya Františku Ňáriovú.

¹⁴³ Kniha Sirachovcova 24, 24.

¹⁴⁴ Žalm 127, 3.

¹⁴⁵ Kniha proroka Habakuka 3, 17.

¹⁴⁶ Skutky apoštolov 20, 32.

¹⁴⁷ Druhá kniha Samuelova 1, 26.

Odchádza spravodlivá matka od svojich milých pánov priateľov a rytierov, ktorí menovite sú: pán František Aplomon, kapitán v slávnom pluku pána Karola Baťányho, pán Aplomon Leopold, poručík v slávnom pluku pána Benedikta Dauna, ktorých udatné a rytierske srdcia v terajšej zúrivej vojne nemôže zničiť Mars svojou ukrutnosťou. Ach, aká bolestná sa im javí táto rozlúčka! Lebo aj medzi žiaľmi je väčší taký, ktorý je za jedináčikom, preto si ho prorok Jeremiáš veľmi dobre pamätá: „*Smúť s'á za jedináčikom!*“¹⁴⁸ Ach, aké bolestné slzy vylievajú tí, ktorým zomiera jediný syn! Menovaným pánom odchádza na večnosť už jediná a skutočne ozajstná matka.

Vám, ó, slávne branecké panstvo, veľkomožní, veľactení, urodzení páni, páni, vám kto umrel v osobe osvietenej pani, pani grófkky Františky Náriovej? Keď si spomeniete na jej tiché a milé jednanie s vami, na jej úprimnosť a dobrotivosť, vaše srdcia necítia pri rozlúčke s ňou o nič menšiu ranu od tej, akú cítia deti pri rozlúčke so skutočnou matkou. Navždy zaspala milosrdná matka svojim milým dvoranom, ktorých zarmútené srdcia sa nemôžu upokojiť už toľko dní. A iba v tom si chvíľami nachádzajú útechu, že keď sú osamote zamyslení, vidí sa im akoby osvietenu pani, pani grófkku zrazu počuli, ako volá alebo dáva rozkaz. Ale, ach, mylná domnienka a márna útecha! Len čo sa spamätajú, že sa im to len zdá, obnovuje sa rana ich srdca a žiaľ, že sa mýlia, že to nie je hlas milostivej pani, áno, ich matky. Ach, ani jej hlas nebudú už viac počuť.

*Mortua est Rachel! Zomrela Ráchel!*¹⁴⁹ Chcem povedať, že umrela krásna a milostivá pani, áno, dobrotivá matka svojich milých poddaných! Lebo koho z nich niekedy zarmútila? Koho nepotešovala? Nad kým sa nezľutovala? S kým úprimne nesúcitila v jeho núdzi? Z koho šťastia alebo úspechu, nielen časného, ale osobitne duchovného, sa náramne neradovala? Koho z nich, keď žiadal od nej pomoc, prepustila bez potešenia? O tom nechcem svedčiť, ale to všetko dosvedčujú opravdivé slzy, ktoré stekajú po vašich lícach.

Odchádza od vás, ó, chudáčikovia, opustené vdovy a siroty a všetci utláčani! Odchádza od vás láskavá pani, ktorá vás živila, odievala, ochraňovala a pomáhala vám. Z tohto všetkého viete, čo pre vás znamenala.

¹⁴⁸ Kniha proroka Jeremiáša 6, 26.

¹⁴⁹ Genesis 35, 19.

Keď sa svätý Pavol hlásil ako otec ku svojim milým Korint'anom, „*ja som vás splodil skrze evanjelium!*“¹⁵⁰ dal to poznať podľa svojej dobrotivosti a dokázal, že „ *kto je slabý, aby som nebol slabý aj ja?*“¹⁵¹ Vôbec sa nezmýlim, keď poviem, že grófkina rovnaká slabosť a dobrotivosť k všetkým utláčaným je taká veľká, aký je počet vašich slz a váš spoločný plač, ktorý vaše oči ešte nevideli na žiadnom pohrebe. Ach, koľko tu ľudí plače, ktorí ani nad svojimi rodičmi nevyronili toľko slz! Či sa možno diviť tomu, že ako Margaréta pri poslednej rozlúčke so svojim milým otcom Tomášom Morom omdlievala, nevediac vysloviť viac jedine toto: „*Otecko môj! Otecko môj!*“¹⁵², tak pri dnešnom poslednom lúčení sa s našou osvietenou, predrahou, veľ'aváženou pani, pani grófkou Františkou Ňáriovou omdlievajú srdcia nás všetkých. Sotva môžeme bez zadŕhania vysloviť a volať za ňou: „*Matka naša! Matka naša!*“¹⁵³

Odchádza aj od vás, duchovní synovia, velební páni františkánski pátri, Františka Ňáriová, ktorá vás skutočne milovala srdečnou materinskou láskou. *Ale váš otec František Serafinský o tejto láske rozjímal mlčky.*¹⁵² Prečo vás františkánov milovala Františka? Musela vedieť to, čo je prisľúbené od Boha Otca vášmu svätému Františkovi, že ktokoľvek by si obľúbil rád svätého Františka, hoci by bol veľký hriešnik, jeho veci Boh tak usporiada, že nakoniec od neho získa milosrdenstvo, a ktokoľvek by tento rád prenasledoval, ak neurobí pokánie, nebude dlho užívať svetlo tohto sveta.¹⁵³ Poznala dobre Františkovo požehnanie, ktoré dáva vám, svojim synom. Kto vám dobrorečí, bude Pánom požehnaný! Kto vás prijíma a miluje, dosiahne večnú odplatu! Preto vás Františka milovala, aby mohla byť účastná tohto veľkého požehnania, aby mohla s istotou dôjsť k nemu. *Orate Fratres! Et plorate! Modlite sa, fratia! A plačte za ňou!* Nádejám sa, že ak by podľa tajných Božích súdov vaša matka Františka mala byť trápená istý čas v plameňoch očistca, občerství ju váš plač úprimných duchovných synov!¹⁵⁴

¹⁵⁰ Prvý list Korint'anom 4, 15.

¹⁵¹ Druhý list Korint'anom 11, 29.

¹⁵² Genesis 37, 11.

¹⁵³ Waddingus, Lucas: *Annales minorum seu trium ordinum a S. Francisco institutorum* (Anály menších bratov alebo troch rádov založených sv. Františkom). Zväzok 1., pri roku 1213. Podľa neho Nicolas Lancicius, SJ: *Opusculorum spritualium* (Duchovné spisy), kap. 19.

¹⁵⁴ Kniha Sirachovcova 3, 7.

V týchto slovách sa už vyliala celá ťarcha našich slz, už sa máme upokojiť a uvedomiť si, že to všetko, čo s toľkou ľútosťou o grófke spomíname, keď na to nazrieme kresťanským zmýšľaním, nemá rozmnožovať slzy, ale ich zotrieť z našich očí. Pripomeňme si, že táto pani, ktorá žila veľmi cnostne, áno, naša matka neodchádza od nás do cudzích, biednych a smutných krajín, ale podľa toľkých zásluh ide do večných a radostných krajov *k svojmu i nášmu nebeskému Otcovi. Keď svätému Ambrózovi zomrel milý brat Satyrus*, o ktorom poznamenal, že svoj život dokonal *šťastne*, zotrel slzy zo svojich očí a riekol, *prečo by som ťa oplakával, brat môj najmilší? Lebo spoločenstvo s tebou som nestratil, ale iba ho zmenil*. Ani nám sa nestratila osvietená pani a matka, ale iba vymenila biedne miesto za šťastnejšie. Preto treba roniť trpké a nezastaviteľné slzy nad tými, ktorí po zlom živote majú zlú smrť, lebo sú zatratení. Už sama *šťastná, pobožná, áno, svätá smrť* osvietenej pani, pani grófky *Ňáriovej nás núti zastaviť* plač. Starý Tobiáš vidiac, že jeho manželka neprestáva plakať, a dúfajúc, že ich syn je zdravý a v dobrom položení, karhal ju hovoriac: „*Mlč a netráp sa, náš syn je zdravý, lebo muž, s ktorým sme ho poslali, je dôveryhodný*.“¹⁵⁵ Tak i ja vám všetkým *hovorím*: Neplačte viac! *Dobre je s osvietenou pani, áno, s našou matkou!* Lebo kto by mohol pochybovať o jej spasení. Ak by ona nebola v zachraňujúcej *večnosti*, kto z nás sa k takejto záchrane dostane? Viete, že *dobré a bezpečné sprevádzanie je istota života*. Rozpomeňte sa, *koľkých sprievodcov má pri sebe, keď odchádza od nás*. Predovšetkým ju k Bohu sprevádzajú *všetky cnosti a dobré skutky*, ktoré vykonala počas štyridsiatich siedmich rokov života. Po druhé sprevádza ju sám náš Spasiteľ, ktorému usilovala sa zapáčiť vykonaním *toľkých znamenitých a dobrých činov* a k tomuto veľkému sprievodu prijala do svojho srdca *s hlbokou vrúcnosťou a pobožnosťou* velebnú sviatosť. *Ó, akoby osvietená pani a naša matka toľkými sprevádzaná nebola zachránená! Všetko potrebné k spaseniu si v hojnej miere vzala so sebou; v dobrých skutkoch a svojom Spasiteľovi má najistejších sprievodcov! Blahoslavená duša pod ochranou toľkých sprievodcov*.

*O činoch máme zaznamenané, že nás nasledujú do večnosti.*¹⁵⁶ Počuj-

¹⁵⁵ Tobiáš 10, 6.

¹⁵⁶ Skutky apoštolov 8, 13.

me však, s akým osohom: *dobré činy nás vedú k večnému životu.*¹⁵⁷ Toto je povedané vo všeobecnosti, ale vidíme, že sú o tom aj osobitné zmienky. Aspoň o hlavných skutkoch milosrdenstva sa v evanjeliu *svätého Matúša píše*, že vedú k večnému životu: „*Bol som hladný;*“ hovorí Kristus, „*a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som pocestný a pritúlili ste ma.*“¹⁵⁸ Koľkých chudobných *živila* osvietená pani grófka Františka *Ňáriová*? Koľkých opustených milostivo občerstvila svojou pomocou? Koľko núdznych, vdov, sirôt, prijala pod plášť svojej dobroty? Koľkých *nahých odievala*? Koľkých nemocných posilnila rozmanitými *liekmi*? Koľkých *zarmútených potešila*? Koľkým k nej sa utiekajúcim ako k *úprimnej matke* dala dobrú radu? Poviem viac: jej zjavné almužny sú bezpočetné, ich počet je známy iba Bohu *a tým, ktorým boli udeľené*. Kto spíše jej modlitby? Ako zbožne sa modlievala každý deň počas svätej omše, odložiac na ten čas všetky starosti na stranu. Avšak vieme, čo je svätá omša? Keď niekto prijíma velebnú sviatosť, zvestuje smrť Pána? Aké zvestovanie smrti Pána činí kňaz, ktorý počas svätej omše požehnáva velebnú sviatosť, to jest premieňa obeť, potom ju aj prijíma? Čo teda znamená každodenná zbožná účasť na svätej omši? Znamená to uctiť si smrť Pána, *a tým si zaistiť* veľa sprevádzajúcich k šťastnej smrti. Aby si však viac uctila pomoc svojho Spasiteľa, každý deň povolávala všetkých núdznych k svätej omši, ktorým rozdávala almužny. Počujme tu slová Spasiteľa: „*Petite et dabitur vobis (Proste a bude vám dané)*!“¹⁵⁹ Nahromadené modlitby spolu s *menovanými skutkami milosrdenstva*, to je pravý sprievod do večného života.

Čo povedať o jej pokore? Počuli ste od niekoho, kto by u nej v jej vysokom postavení zbadal dajakú pýchu? Ba kto by nevidel pokoru v jej tichom a láskavom zaobchádzaní aj s najbiednejšími a najmenšími? Počujme, aký sprievodca na ceste k Bohu je práve táto cnosť. Počujme, že *Boh pokorným dáva milosť*.¹⁶⁰ Čo poviem o jej kresťanskom chrabrom srdci, s ktorým na počudovanie tak trpezlivo znášala rozličné *ťažkosti*? S akou vytrvalosťou *očakávala* strašnú smrť *a prijala požiadavku od-*

¹⁵⁷ Evanjelium podľa Jána 5, 29.

¹⁵⁸ Evanjelium podľa Matúša 25, 35 – 36.

¹⁵⁹ Evanjelium podľa Matúša 7, 7.

¹⁶⁰ Prvý Petrov list 5, 5.

*lúčiť sa od tohto sveta a byť s Kristom*¹⁶¹ a čo ju učinilo takú chrabrú, nič iné ako dobre formované svedomie, ktoré si veľmi často upevňovala sviatosťou pokánia. Všetky svoje zármutky a ťažkosti osladzovala slovami svätého Pavla: „*Naše terajšie ľahké súženie prinesie nám nesmierne veľkú váhu večnej slávy.*“¹⁶² Preto je obdivuhodné, aké chrabré bolo jej srdce pri *zanechaní* a odmietnutí sveta, bohatstva a všetkého, čo je márne. Preto, ako Písmo svedčí, ak je „*blahoslavený muž, ktorý sa zachová bez úhony a ktorý sa nezháňa po zlate!*“¹⁶³ blahoslavená je aj *Františka Ľáriová*, ktorá sa ešte na zemi očistila od poškvŕn hriechov a spolu so svetom opovrhla aj zlatom.

Zo skutkov poznáva sa viera,¹⁶⁴ zo skutkov Františky krátko porozprávaných možno poznať, akú živú vieru mala k Bohu, ktorá je ináč bez skutkov mŕtva. Preto podľa svojej duše je Františka živá, lebo: „*kto verí vo mňa, aj keď umrie, bude žiť.*“¹⁶⁵ Mala silnú nádej v Bohu až do poslednej hodiny, o ktorej je napísané: „*Nádej neklame.*“¹⁶⁶ Mala vrúcnu lásku k Bohu a Boh k nej podľa Písma svätého, v ktorom sám Boh hovorí: „*Ja svojich milovníkov milujem.*“¹⁶⁷ Ó, prešťastná vo svojej rozlúčke s nami osvietená pani, pani grófka Františka Ľáriová, o ktorej môžem smelo povedať: „*Nezomrela, ale spí.*“¹⁶⁸ Lebo pre ľudí dobre pripravených na smrť, ako bola ona, smrť nie je smrť, ale iba sladký sen! Teraz už tebe, milostivá v Pánu Bohu zosnulá pani, pani grófka, pre zastavenie toku *sĺz* všetkých plačúcich nepoviem nič iné, jedine slová svätého Ambróza: „*Nestratili sme tvoje spoločenstvo, ale iba sme ho premenili z časného na večné, zo svetského na nebeské.*“ Teraz si už utri svoje slzy, osvietený pán, pán gróf Jozef Ľári, spolu i s dvoma tebe zverenými ratolesťami, so všetkými menovanými priateľmi a s celým dvorom! Ja si tiež utieram slzy a všetci, láskaví poslucháči, utrite si ich spolu so mnou! A pretože pani, pani grófka spí a odpočíva, nebuďme ju, ale poprajme jej dobrý sen

¹⁶¹ List Filipanom 1, 23.

¹⁶² Druhý list Korint'anom 4, 17.

¹⁶³ Kniha Sirachovca 31, 8.

¹⁶⁴ Jakubov list 2, 18.

¹⁶⁵ Evanjelium podľa Jána 2, 25.

¹⁶⁶ List Rimanom 5, 5.

¹⁶⁷ Príslovia 8, 17.

¹⁶⁸ Evanjelium podľa Matúša 9, 24.

spolu so svätou Cirkvou hovoriac: „*Requiem aeternam dona ei Domine*
(*Odpochínutie večné daj jej Pane*)!“ Amen.

Žena slyná

Mulierem fortem quis inveniet?

Ženu sylnu kdo nalezne?

Prov. 31.

Jaku tuto dnes preměnu uhlídám, mojí poslucháči? Kamkoliv oči mé obracám, nic jiného nevydím jediné znamená velikého zármutku. Chrám tento Bozsky vydím nenadále v černé rucho oblečený, ze slzavých oči mých poslucháči jako z jistých vnitřného zármutku svědkův poznávám obecnu žalost a bolest.

Ach, věčný Bože, koho sa tyka zármutčená prihoda táto? Oznamte mně vy ze všech strán horícy světla, pověďte vymalované a pověšané cymery, čo tento smutný nástroj vyznamenáva? Čo znamená táto pred očima našyma položená a černým oděvem prikrita truhla? A ay, oznamuju cymery a příčinu tohoto smutného divadla ze svym nápisem nás učá: *Spectabilis Domina THERESIA MADOCSANY, Spectabilis, ac Perillustris condam Domini D. JOSEPHI MATTYASSOVSKY, de eadem, Arcis, et Domini Lednicz Haereditarii Domini, Relicta Vidua, obiit die 20. Decembris 1766. aetatis Suae annorum 60.* to jest **vysoce urozená pani Therezya Madočány, vysoce urozeného někdy pána Mattyašov-sky Jozeffa, zámku a panství lednického dedičného pána, pozustalá vdova zemrela dne 20. měsíce prasynce, leta 1766 v roku 60.**

O smutná novyna! O truchlivý nápis! Tehdy zemrela tá milostivá a ke všem přivětivá pani, která, aby ještě věky přežila, byla hodná! Tehdy *defecit gaudium cordis nostris*, **juž tenkrátě radost srdce našého vzala konec?** O dívna života lidského nestálost! Včil již vydím, že s. Job dobré přirovnáva život náš lističku stromovému,¹⁶⁹ který aj tichy veter dost lehce mnohokrát ze stromu zráža. Včil vydím, že mudrý Šalomon mudre život lidský mračnu připodobnuje,¹⁷⁰ které s nepochopitedlnu chytrostu létí. Včil vydím, že život lidský neni čo jiného, jak *vapor ad modicum*

¹⁶⁹ Job. 13.

¹⁷⁰ Sap. 2.

parens, **para, která se na malú chvílu ukazuje a hned hine**.¹⁷¹ O smrt ukrutná a nelitostivá, jak v pravdě se o tobě říká, že *claudis oculos tuos ne videas*, **zatviráš oči tvé, abys nikoho nevyděla**,¹⁷² když bezevšeho ohledu chudým a bohatým, mladým a starým, slyným a nevladným život odjí máš! Ale dobrá věc, moji zarmuceni poslucháči, ačkoliv ukrutná smrt život člověku odjat může, ctnostám však nicméně lidským nikdy život neodejme. Ctnost vyšší jest od smrti a proti ctnosti nemá smrt žádného práva. Nebo *vivit post funera virtus*, **ctnost aj po smrti žije**. Ačkoliv tehdy neupokojitelná smrt naší vysoce urozené paní život částečný odjala, ctnosti jej však nicméně navěky žiti budu, a obzvláště jej sotva na ženském pohlavu vydané syli a udatnosti zůstane v srdcích našich stálá památka.

Syla syce a udatnost je jako vlastní ctnost osoby mužské, a na osobě ženské ne často se nachází. Odkud aj mudrý Salamon bedlivě se spítuje: *Mulierem fortem quis inveniet? Ženu sylnu kdo nalezne?*¹⁷³ A po všem spítování svém odpovydá: *procul et de ultimis finibus pretium ejus*, **podál a z posledních končin cena její**. Jakoby pověděl, že né na každé luce roste takový kvítek, aniž se na obecných stromoch takové ovocí nachází. Mezy tím čím se nečastej syla a udatnost v osobě ženské nalezá, tím jestli se najde, je většího podívení, a tak větší chválí hodná. K potěšení tehdy mých truchlivých poslucháčův, k příkladu všech na smutné toto pohřbování zhromaždených na tom budem, abych preukázal, že v naší v Krystu Pánu usnulej vysoce urozené paní Therezyi Madocsány nalezám *mulierem fortem*, **ženu jak při živobiti, tak při smrti svej opravdivě sylnu**.

*

Zmužilé a udatné srdce nikdá se lepší nepoznává jako v sužení a mezy odpornými přihodami. Zlato svu ctnost nejlepší preukazuje v ohni, člověk svu zmužilost nejistéjší preukazuje v odpornosti. Nic není divného s veselu mislu chodit, když se všecko podle naší vůli děje, ale v prostred všelikého prenasledování vesele hledět znamení jest zmužilej a s Bohem pravé spojenej duše. Jubiliri anebožto ti majstrové, kte-

¹⁷¹ Jacob. 4.

¹⁷² Isai. 33.

¹⁷³ Prov. 31.

ří s drahými kamenmi a perlami zacházejí a drahých perel vlastnosti a dobrotu poznávají, aby opravdivý carbunculus od darebného rozeznali, tento kumšt vynalezli. Kladu takový carbunculus do tmavého pokoje, do kterého jasné slunce svými papršky neproráží. V těchto tmách jestli se kamen takový jasně zaskví, znamená jest, že je carbunculus opravdivý. Pakli ale ve tmách se nesvíti, znamená jest, že je kamen darebný a nevhodný. Odkud kdosi opravdivému carbunculusovi tyto slova podepsal: *genuinus in tenebris lucet*, **opravdivý carbunculus ve tmách se svítí**. Něco podobného já o spravedlivej udatnosti a zmužilosti povědět můžem, že totižto opravdivá zmužilost jedině tá jest, která *in tenebris lucet*, **ve tmách svítí**, to jest, která tenkrát svu jasnost vydává, když ju tmy všelikých odporosti ze všech strán obklíčá. Čo jestliže tak jest, nalezám já zajistě v Pánu usnulej vysoce urozenej paní *mulierem fortem*, **ženu opravdivě udatnu a sylnu**, kterej syla a zmužilost v žádných tmách jakkoliv těžského prenasledování nepremenila svu jasnost. Dobře je snád všem známo, jak horkými někdy kalichy tuto svu vyvolenu dušu napájal ženích nebeský. Abych nic jiného nepripominal, pamatujte tuto jedině na ty horkosti a protimislnosti, které okusyla v stavě manželském, a prinde vám hned na misel, že po všecy ti časy, sotvá se některý den nalezel, v kterémby jej bylo zasvítilo veselé slunce. Oborilo se naprotivá ní ze všech strán všeliké protivenství na způsob burlivého povětri, a kamkoliv by se byla obrátila, jako sobášená tovaryška s ňu pokračovala všelika uskost. Ach, jaký náš carbunculus v těchto velikých tmách zostal? Ustavičně jasně svítíl. Stav manželský byl jej škola trpělivosti, v kterej tak časem svým prospívala, že se na jej tváři nikdy nějaké tesklivé znaky nedali vidět, jedině snád tenkrát, kdyžby neměla čo trpět. Tak že se o našej sylnej ženě v pravdě povědět mohlo: *Fortitudo tua, patientia tuat*, **syla tvá, trpělivost tvá**; poněvác mnohé protivenství *sustinuit in multa patientia*, **znášala v mnohé trpělivosti**.¹⁷⁴ Veděla totižto o tom dobre, že s tohoto trní vykvitnu růže, z kterých jej má někdy věčnej slávy vynek uvit *sponsus dolorum*, **ženích bolesti**.

Po dokonaných tak zmužile, tak udatné tri a tricet rokoeh v stavě manželskem, odjal jej Bůh manžela, a tak zostala osyrelu vdovu. V tomto svem stavě vdovském mohla naša v Krystu spočívající milostivá paní

¹⁷⁴ Job 4. v. 6.

sama o sobě povědět ze Svatým Augustýnem: *de tenebris ad tenebras*, že z **jednej tmi do druhej prišla**; to jest, že z uskosti stavu manželského, prišla do uskosti stavu vdovského. Nebo zdáliš nevyme, že osyrela vdova podobná jest zraženému a na zemi ležícímu stromu, do kterého sobě každý směle sekeru strojí. Zdáliš nevyme, že samotná vdova, čím se menej bráni, tím častej od všelikud trpívá rany. Ale ani tuto jej hrdinská zmužilost nezměnila svu jasnost. Veselost tváři jej stále byla jedna; a nebylo člověka, kterýby ju v tejto samotnosti vdovskej, ačkoliv dost často z mnohých strán utisknutu, zarmucenu byl uhlidal. To je skusená věc: na vysokých vrchoch jasno byvá, ačkolivěk se pod nima na zemy povetri buri. Nečo podobného uhlidal jsem já ne jednuc na mej v Krystu Pánu spočívající milostivej pani. Pozdvihla ona ve všelikem svém sužení oči své k nebesám, reknuce ze žalmistem Páně: *levavi oculos meos in montes*, **pozdvyhla jsem oči mé k vrchom**. A když k vrchom tým nebeským oči své pozdvihla, jakékoliv se potom na zemi burky proti ní uvalili, v ní zostala vždy misel veselá a jasná. Tak že se jej mezy všelikými uskostami k nebesám pozdvíženéj misli ten nápis podepsat mohel, který někdo vysokému a žádné mračno netrpícímu vrchu podepsal: *semper in sereno*, **vždy v jasnosti**.¹⁷⁵ Misel jej ve všech prihodách stále byla jasná, stále pres mračna.

Aniž se tuto dokonává udatnost našej v Krystu Pánu usnulej pani, věděla ona dobre o tom, že kresťanská zmužilost né len v tom zaleži, že kdo horké kalichy, které Bůh podává, s veselu tváru z jeho ruky přijíma, ale že y ten jest: *dignus fortitudinis appellatione, qui nihil sibi vitii rebellare, aut dominari permittit*, **hoden, aby se sylným udatným nazýval, který nad sebu panovat žádnéj zlosti a nepravosti nedopušťá**.¹⁷⁶ A toto vědíce, ne len zlostám a nepravostám nedopustila v srdcy svém žádného panování, ale na to se s kresťanským usylováním vynasnažovala, aby v srdcy jej pekné spasytedlné ctnosti obdržali stále panstvo.

Zeptajme se tu o mravoch a životě našej v Pánu spočívající vdovi pánův měščanův trenčanských? A odpovědá nám to, čo něk[d]y pověděli měšťané betuliánský o vdově své Judith: *erat haec in omnibus famosissima, nec erat qui de ea loqueretur verbum malum*, **byla táto ve všech**

¹⁷⁵ Rešetka vo svojej edícii doplnil na tomto mieste spojenie „vždy v jasnosti“.

¹⁷⁶ S. Prosper. L. 3 de Vit. Contempt. c. 20.

nejslávnejší a nebyl žáden, kterýby o ní mohel mluvit slovo zlé.¹⁷⁷ Zeptajme se o její hlubokej poníženosti všeckých jej při životě známých? A odpovídá nám, že nikdy to neskusyl žáden, aby se byla nad jiné vypínala, jiné potupila, aneb zapovrhla. Odpověďá nám jej poddani a služebnicy, že z nich aj ten nejmizernejší měl do jej pokoja bespečni pristupek, a že jedenkaždý skusyce tam jej veliku dobrotu s takovým odtud potěšením odcházal, s jakým odchází dítě od svej dobrotivej matky. Veděla ona totižto že: *fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas*, **grunt a fundament všeckej svattosti je poníženost**,¹⁷⁸ a proto chtějíce vysoku v stavu rozličných čnosti zbudovat, všecky začínala od poníženosti. Zeptajme se celej této slavnej Trenčanskej stolice o jej sčedrosti a ke všem k sobě pricházajícím přivětivosti? A celá táto slavná stolica vydá nám to svědectví, že v Krystu Pánu spočívající paní to za dobrodění sobě učinené počítala, když čo komu dobrého učinit mohla. O Vešpazyanovi cýsari čítám, že když Egyptčané rozličné milosti od něho žádali, on odpověděl: *haurite a me tamquam a Nilo*, **tahnite vody všelikých milosti odemne jako z reky Nylus**. O tomto pak potokovi: Nylus to jest jisté, že veliké dobrodění celému Egyptu čini, když se rozvodni. Tejto rece Nylus byla podobná naša milostivá paní. Scházeli se k ni chudobni reholnicy, jej sčedru ruku očekávající; scházeli se syrotky a vdovi jej pomoc žádající. A čo jiného od ní všecy slišali? Jedine: *haurite a me tanquam a Nilo*, **užívajte mne jako sčedru reku Nylus**. Sobě totižto pověděné byti mislela ty Tobyášové slová: *Noli averte faciem tuam ab ullo paupere... et quomodo poteris ita esto misericors*, **nechtěj odvrátit tvár tvu od žádného chudobného, a jak můžeš byt, tak bud' milosrdná**.¹⁷⁹ A proto: *clementia eius, quasi imber serotinus*, **každému byla laskavá, každému milostivá jako urodni dešť večerní**.¹⁸⁰

Ale čas jest už, abych dalej v kazání mém pospichal; čas jest, abych této našej sylnej ženy udatnost, s kterou se naposledy s hlavným života lidského neprítelem (smrt rozumim) potykala, vypísal. O kteréj naposledy peukázanej jej zmužilosti prve nežli čo povym, přicháza mi tuto na

¹⁷⁷ Judith. 8.

¹⁷⁸ S. Greg. L. 8. Moral.

¹⁷⁹ Tob. 4.

¹⁸⁰ Prov. 16.

pamět mudrý Socrates filosof, kterého k smrti pracujícího kdyžby se Plato byl zeptal, zdá-ližby se smrti obával? A zdá-ližby sobě raději nevynášoval živým byt jako zemřít? Slišete a podívejte se, jaku jemu umírající Socrates na tuto otázku odpověď dal: *In juventute bene vivere, in senectute bene mori labor cui; itaque interiori dolore non afficior, nec mori timeo, nec recuso; nam cum honesta vita fuerit mortem cum hilaritate expecto.* **Já jsem se, pravil Socrates, v mladosti mej dobre živu byt, v starosti dobre zemret usyloval, a proto pri skonání mém žádnéj vnitrnej bolesti necytim, ani se zemrit neobávam, ani neodporujem; nebo poněvác život můj byl poctivý smrt s veselostu očekávám.**¹⁸¹

O abyste na ten poslední boj, který naša milostivá paní s ukrutnu smrtu vědla byli patrili, mojí vzácní poslucháči, nic byste tuto v jej zemdleném a s těžku nemocu utrápeném těle nebyli uhlidali menší jako v skonávajícíým Socratesovi zmužilost a udatnost! Ona s chlebem angelským a posveceným olejem podle Krystového ustanoveni posylnená, s památku dobre stráveného života potěšená, s nádeju a s očekáváním šťastlivej večnosti zapálená, v tem posledním svém ze smrtu boji ani nejmenšího znamení bázne a těžkého ze světem lučení na sobě videt nedala, ale všec-ka se zřízení Bozskému poddajice s udatnu mislu sobě stále opakovala: *nec interiori dolore afficior, nec minori timeo, nec recuso, ani vnitrnej bolesti necítim, ani se smrti neobavám, ani neodporujem zemret.* A poněvác se mne dotkla ruká Páně a Bůh již poslední smrtedlnu nemoc na mne zeslal, jako jsem predešlé zřízení Bozské po všecky časy živobití mého s veliku pokoru a poníženostu přijímala, tak se aj pri smrti ráda s vůlu Bozsku zrovnávám.

Tak hle se stáva, mojí poslucháči, udatně zemirá kdo čnostlivě živ byl. *Non contristabit justum quidquid ei acciderit.* **Nezarmutí spravedlivého** čokoliv **se jemu přihodi.**¹⁸² Nebo jak mluví S. Bernard: *Moritur quidem et justus, sed secure, quippe cujus mors, ut praesentis est exitus vitae, ita introitus melioris.* **Umírá syce aj spravedlivý, ale bezpečně a bez bázně, nebo smrt jeho jako je ze života tohoto východ, tak je do lepšího života prichod.**¹⁸³ Spočívaj juž tehdy v pokoji, spočívaj v Krys-

¹⁸¹ Socrates.

¹⁸² Prov. 21.

¹⁸³ S. Bernard.

tu Pánu, zesnula vysoce urozená paní! *Attigisti apicem heroicae tuae fortitudinis in terris. Došla sy juž k vrchu tvej hrdinskej syli* a udatnosti na zemi. A proto nic jiného nepozustává jedině, abych na hrobě tom, v kterém mrtvá odpočívati budeš zlatýma literámi naznamenal tento nápis: *Obtinuisti fastigium aeternae felicitatis in caelis. Obsahla sy vrch věčného štěstí a blahoslavenství na neby.*

Tuto se juž skončívá mé kazání, zarmuceni poslucháči, já již prestat a mlčat mosym, nebo *Abel defunctus adhuc loquitur*, **Abel mrtvý ještě mluví**,¹⁸⁴ to jest naša v Krystu usnulá Paní, odcházající do domu věčnosti takto se s námi odbírá a luči.

Ponejprv od tebe smutné rozlučení berem, má nejmilejší dcéro Matyašovszky Jozeffa. *Tribuat tibi Dominus secundum cor tuum. Nech ti učini Bůh podle žádosti srdce tvého.*¹⁸⁵ Tobě, má dcéro, to naposledy dávám naučení, které někdy dávali rodičové dcére svej Sare, mladého Tobyáše manželce: *Monentes eam diligere maritum, regere familiam, et gubernare domum, et se ipsam irreprehensibilem exhibere. Napominajíce ju, aby milovala manžela, čeládku aby spravovala, dům aby ridíla, a sama aby se zachovala bez všej vyny.*¹⁸⁶

K tobě se po druhé láska materská schyluje má druhá dcéro, před tím Marya, včil panenskem kláštéri Svatej Kláry Boriša. Ty jsy se z prostred nebespečného more světa tohoto, jak pre[be]spečným brehom odtrhla do kláštera pannenského. Dej ti Bůh, abys byla *virgo sapiens et una de numero prudentum*, **panna rozumná a jedna z počtu mudrých**; abys když někdy bude mět přijíti ženich nebeský, vyšla naprotívá němu s horíci lampu mnohých zasluch a jiných čnosti a vešla ze ženichem nebeským na pripravenu čistým nevěstám svadbu.

Posledni vale dávám y vám moji nejmilejšy zeťové. Tobě ponejprv Lusinszky Aloysi. *Deus Omnipotens benedicat tibi, et crescere faciat, atque multiplicet, ut sis in turbas populorum, et det tibi benedictionem Abrahae et femini tuo post te. Bůh všemohucý nech tě požehná a nech tě rostuť učini a rozmnoží, abys byl na zástupi lidu a nech ti dá*

¹⁸⁴ Hebr. 11.

¹⁸⁵ Ps. 19.

¹⁸⁶ Tob. 10.

požehnání Abrahámové y semenu tvému za tebu.¹⁸⁷ Dej tobě Bůh, aby synové a dcérušky tvoje, vnučkové a vnučky moje rostli jako vonné kvytky, kteréby časem svým s líbeznu vůňu svých pekných čnosti obveselovali otce a naplnili našu krajinu apoštolsku.

Podruhé tobě, můj druhý nejmilejší zať Marsovszky Lászlo, také posledni vale dávám. Živ tě Bůh dluho na zemi, žebyš mohel vyděti dítky dítek tvých až do tretího a štvrtého pokolení. To jediné tebe ješče naposledy žádám, na pozustalé po Magdalene dcére mej a tvej někdy milej manželce dítky nezapominaj. A poněváč sy za jej živobyti měl k nim lásku otcovsku, juž včil po jej smrti mej k nim aj lásku materinsku. *Orphano tu eris adjutor. Syrotkám tímto ty bud' pomocnykem*¹⁸⁸ *et Deus Patris tui erit adjutor tuus, a Bůh otce tvého bude pomocníkem tvým.*¹⁸⁹

Pristupte sem naposledy všecy vnučkové a vnučky moje. Prijmite posledni napomenutí od bolestnej starej matky vašej, a tuto raddu moju v srdcích vašých jako na tvrdém mramori vyrytu stále noste: *Omnibus diebus vitae vestrae in mente habete Deum. Po všecy dni života vašeho majte v misli Boha.*¹⁹⁰ A dá vám Bůh misel svatu, zridí všecy cesty vaše, dá ve všelikem predsevzetí vašem žádaný prospěch.

Lučím se také s vámi, slavné a mně s pritelsku krvu spojené familie: Madocsány, Baranyai, Mattyašovszky, Okolicsány, Török, Farkas. Mne syce juž tuto s vámi rozlučila *amara mors* **prehorká smrt**, ale dá Bůh, že se v životě věčném zas všecy spolu zhledáme, kdežto se zvaskem šťastlivej věčnosti, sylnej jako zvaskem krvi spojeni, nikdá více nerozlučime.

Naposledy s vámi se lučím duchovného y světského stavu pání; dobre prející, dobre známi, moji služebnicy, moji poddani. A čo někdy Edvard, toho jména druhy král englický, pri svém na věčnost odchodě na pristojících volal, to já v mém od vás posledním lučení všeckým mluvím: *parcite, orate, valete. Odpuste mně*, jestli jsem kterého z vás, ačkoliv nevědomá rozhněvala, aneb jakymkoliv způsobem obrazyla. **Modlite se** za mne a na tom světě **dobre se mejte**. Vám ale všem, kteří jste se k tomuto pohrebování zhrómáždili a mému tělu mrtvému poslední počest-

¹⁸⁷ Gen. 27.

¹⁸⁸ Ps. H. 10.

¹⁸⁹ Gen. 49.

¹⁹⁰ Tob. 4.

nost učinit chtěli, budiž za tu lásku křesťansku odplata Pán Bůh. A dej vám všem po časnem pokoji pokoj věčný. AMEN.

Statočná žena

Mulierem fortem quis inveniet?

Kto nájde statočnú ženu? (Príslovia 31, 10)

Akú premenu tu dnes vidím, moji poslucháči? Kdekoľvek upriem svoj zrak, nič iné nevidím jedine znamenia veľkého smútku. Vidím Boží chrám náhle zahalený do čierneho rúcha a podľa uslzených očí svojich poslucháčov ako nepochybných svedkov zármutku duše poznávam všadeprítomný žiaľ a bolesť.

Ach, večný Bože, koho sa týka táto smutná udalosť? Prezradte mi všade navôkol horiace sviece, povedzte mi to, vyvesené maľované erby, čo značia tieto nástroje smútku? Čo znamená táto truhla prikrytá čiernym súknom, položená pred nami? Ajhľa, o príčine tohto smutného divadla hovoria nám a poučujú nás erby nápisom: *Spectabilis Domina THERESIA MADOCŠANY, Spectabilis, ac Perillustris condam Domini D. JOSEPHI MATTYASSOVŠZKY, de eadem, Arcis, et Domini Lednicz Haereditarii Domini, Relicta Vidua, obiit die 20. Decembris 1766 aetatis suae annorum 60.* t. j. veľavážená pani Terézia Madočániová, pozostalá vdova veľaváženého a veľacteného pána Jozefa Matiašovského, dedičného pána lednického zámku a panstva, zomrela dňa 20. decembra 1766 v šesťdesiatom roku svojho života.

Ó, smutná novina! Ó, trúchlivý nápis! Teda zomrela milostivá a k všetkým prívetivá pani, ktorá si zaslúžila, aby žila ešte roky. Teda *defecit gaudium cordis nostris (skončila radosť nášho srdca)?* Ó, predivná nestálosť ľudského života! Teraz už viem, že svätý Jób správne prirovnáva náš život k lístočku stromu,¹⁹¹ ktorý aj tichý vánok mnohokrát celkom ľahko zrazí dole. Teraz už vidím, že múdry Šalamún múdro pripodobňuje ľudský život k mračnu,¹⁹² ktoré letí neuveriteľnou rýchlosťou. Teraz vidím, že ľudský život nie nič iné ako *vapor ad modicum parens*

¹⁹¹ Jób 13, 25.

¹⁹² Kniha múdrosti 2, 4.

(*para, ktorá sa na malú chvíľu ukáže, a potom hneď mizne*).¹⁹³ Ó, ukrutná a neľútostná smrť, ako pravdivo sa o tebe hovorí, že *claudis oculos tuos ne videas* (zatváraš oči, aby si nikoho nevidela),¹⁹⁴ keď bezohľadne odoberáš život chudobným a bohatým, mladým a starým, silným a nevládnym! Ale dobrá vec je to, moji zarmútení poslucháči, že hoci ukrutná smrť môže odňať život človeku, ľudským cnostiam život nikdy neodníme. Cnosť je väčšia ako smrť a na cnosť nemá smrť nijaké právo. Lebo *vivit post funera virtus* (cnosť žije aj po smrti).^{195*} Hoci nezmieriteľná smrť našej veľactenej pani odňala pozemský život, jej cnosti však budú žiť naveky a v našich srdciach zostane stála pamiatka obzvlášť na jej statočnosť a nebojácnosť, ktorá sa u ženského pohlavia len tak nevidí. Síce statočnosť a nebojácnosť je mužská vlastnosť a zriedkakedy sa nachádza u ženy. Preto aj múdry Šalamún sa s opatrnosťou pýta: „*Mulierem fortem quis inveniet* (Kto nájde statočnú ženu)?“ A na otázku odpovedá: „*Procul, et de ultimis finibus pretium ejus* (Jej hodnota je vyššia ako perly).“¹⁹⁶ Akoby povedal, že takýto kvietok nerastie na každej lúke; ani takéto ovocie sa nenachádza na všetkých stromoch. Čím menej sa statočnosť a nebojácnosť vyskytuje u ženy, ak sa taká nájde, tým je hodná väčšieho obdivu a väčšej chvály.

Pre potešenie mojich trúchliacich poslucháčov, pre príklad všetkým zhromaždeným na tomto smutnom pohrebe budem sa usilovať o to, aby som ukázal, že v našej, v Pánovi Kristovi zosnulej, veľactenej pani Terézii Madočániovej nachádzam *mulierem fortem*, ženu naozaj statočnú, ako počas života, tak v smrti.

Odvážne a smelé srdce sa nikdy lepšie nespozná ako v súžení a v situáciách plných protivenstiev. Zlato preukazuje svoju prednosť najlepšie v ohni, človek preukazuje svoju odvahu najistejšie v protivenstvách. Nie je na tom nič zvláštne chodiť s veselou myslou, keď sa deje všetko podľa našej vôle. Ale veselo hľadiet uprostred rozmanitých prenasledovaní je znakom odvážnej a s Bohom úplne spojenej duše. Zlatníci alebo majstri, ktorí narábajú s drahými kameňmi a perlami a poznávajú vlastnosti

¹⁹³ Jakubov list 4, 14.

¹⁹⁴ Izaiáš 33, 15.

¹⁹⁵ * Kniha múdrosti 4, 1.

¹⁹⁶ Príslovia 31, 10.

a hodnotu drahých perál, aby rozoznali pravý karbunkul (rubín) od falošného, objavili toto umenie. Karbunkul dajú do tmavej izby, do ktorej neprenikajú jasné slnečné lúče. Ak sa v tme kameň jasne zaskvie, znamená to, že karbunkul je pravý. Ak však v tme nežiari, znamená to, že kameň je falošný a nepravý. Ktosi napísal o pravom karbunkule tieto slová: *genuinus in tenebris lucet* (pravý karbunkul svieti v tme). Niečo podobné môžem povedať o pravej nebojácnosti a smelosti, že skutočná smelosť je jedine tá, ktorá *in tenebris lucet* (svieti v tmách). V tmách svieti tá, ktorá vydáva svoje svetlo vtedy, keď ju zo všetkých strán obkľučujú tmy rozmanitých protivienstiev. Čo, ak tak je, potom nachádzam nepochybné v Pánovi zosnulej pani *mulierem fortem* (ženu statočnú a nebojácnu), ktorej statočnosť a smelosť v temnotách akéhokoľvek ťažkého prenasledovania nepremenila svoj jas. Azda je všetkým dobre známe, akými niekedy trpkými kalichmi túto svoju vyvolenú dušu napájali nebeský ženích. Aby som nič iné nespomínal, pripomeňte si aspoň tie trpkosti a protivienstvá, ktoré okúsila v manželskom stave a príde vám hneď na myseľ, že po všetky tie časy sotva sa našiel deň, v ktorom by jej bolo svietilo slnko veselosti. Oborili sa na ňu zo všetkých strán rozmanité protivienstvá ako búrlivý vietor a kdekoľvek by sa bola obrátila, sprevádzala ju rozličná úzkosť ako jej družka. Ach, ako obstál náš karbunkul v týchto veľkých temnotách? Neustále jasne svietil. Stav manželský bol jej školou trpezlivosti, v ktorej v priebehu času tak úspešne postupovala, že na jej tvári nikdy nebolo vidieť znaky smútku, jedine azda vtedy, keď nemala trápenie. Takže sa o našej statočnej žene v skutočnosti mohlo povedať *fortitudo tua, patientia tua* (tvoja statočnosť, tvoja trpezlivosť),¹⁹⁷ pretože mnohé protivienstvá *sustinuit in multa patientia* (znášala veľmi trpezlivo). Vedela totiž o tom dobre, že z tohto tŕnia zakvitnú ruže, z ktorých jej raz uvije veniec večnej slávy *sponsus dolorum* (ženích bolesti).

Po tak statočne a hrdinsky dokonaných tridsiatich troch rokoch v manželskom zväzku odňal jej Boh manžela, a tak zostala osirelou vdovou. Vo svojom vdovskom stave mohla naša v Kristovi spočívajúca milostivá pani sama o sebe povedať so svätým Augustínom, že prešla *de tenebris ad tenebras* (z jednej temnoty do druhej) to jest, že z úzkosti manželského stavu prešla do úzkosti vdovského stavu. Či nevieme, že

¹⁹⁷ Jób 6, 1.

osirelá vdova je podobná s'atému a na zemi ležiacemu stromu, na ktorý si každý smelo chystá sekeru? Či nevieme, že osamotená vdova, čím sa menej bráni, tým častejšie zovšadiaľ utŕži rany? Ale ani tu jej hrdinská smelosť nezmenila svoj jas. Veselosť na jej tvári bola stále rovnaká a nebolo človeka, ktorý by ju bol uvidel vo vdovskej samote zarmútenú, hoci dosť často trpela pod útlakom z mnohých strán. To je vyskúšaná vec, že na vysokých vrchoch býva jasno, hoci pod nimi na zemi buráca vietor. Niečo podobné som videl neraz u mojej milostivej pani spoliehajúcej sa vždy na Krista Pána. V rozličnom súžení dvíhala svoj zrak k nebesiam a hovorila so žalmistom: „*Levavi oculos meos in montes (Pozdvihla som moje oči k vrchom)*“.¹⁹⁸ A keď pozdvihla svoje oči k nebeským vrchom, akékoľvek búrky sa potom strhli na zemi proti nej, jej myseľ zostala vždy veselá a jasná. Takže jej myseľ v rozličných úzkostiach pozdvihnutá k nebesiam by mohla byť opatrená nápisom, ktorým niekto označil vysoký a nikdy mračnom nezahalený vrch: *semper in sereno* (vždy v jasnosti). Jej myseľ bola v rozličných okolnostiach stále jasná, stále napriek mračnám.

Ani tu nekončí nebojácnosť našej v Kristovi Pánovi zosnulej pani. Lebo dobre vedela o tom, že kresťanská smelosť, nezáleží iba na tom, že kto trpké kalichy, ktoré Boh podáva, prijíma z jeho ruky s veselou tvárou, ale že i ten je *dignus fortitudinis appellatione, qui nihil sibi vitii rebellare, aut dominari permittit (hoden toho, aby sa nazýval statočným a nebojácny, ktorý nedopustí, aby nad ním panoval hriech a nepravosť)*.¹⁹⁹ A toto vediac, nielenže nedopustila, aby v jej srdci panovali hriechy a nepravosti, ale ako kresťanka sa usilovala o to, aby pekné cnosti, ktoré prinášajú spásu, stále vládli v jej srdci.

Spýtajme sa na mravy a život našej vdovy spočívajúcej v Pánovi trenčianskych pánov mešťanov. A odpovedia nám to, čo niekedy povedali betulianski mešťania o vdove Judite: *Erat haec in omnibus famosissima, nec erat qui de ea loqueretur verbum malum (Bola zo všetkých najznámejšia a nenašiel sa človek, ktorý by o nej mohol povedať zlé slovo)*.²⁰⁰ Spýtajme sa na jej hlbokú poníženosť všetkých jej žijúcich priate-

¹⁹⁸ Žalm 121, 1.

¹⁹⁹ S. Prosper Aquitanus: *De vita contemplativa* (O kontemplácii), kniha 3, kapitola 20.

²⁰⁰ Judita 8, 8.

ľov a známych. A povedia nám, že nikto nikdy nezažil, aby sa vypínala nad iných, potupila alebo odmietla niekoho. Jej poddaní a služobníci nám odpovedia, že aj najbiednejší z nich mal zaručený prístup do jej príbytku a že každý jeden zakúsiac jej veľkú dobrotu, odchádzal od nej s takým potešením, s akým odchádza dieťa od svojej dobrotivej matky. Vedela totiž, že *fundamentum sanctitatis semper fuit humilitas (základ a podstata každej svätosti je poníženosť)*,²⁰¹ a preto, že chcela priviesť rozličné cnosti na vysokú úroveň, všetky začínala s poníženosťou. Opýtajme sa celej slávnej trenčianskej stolice na jej štedrosť a prívetivosť k všetkým, ktorí k nej prichádzali. A celá slávna stolica vydá nám svedectvo, že v Kristovi Pánovi spočívajúca pani pokladala za dobrodenie učené pre seba, keď mohla urobiť niekomu niečo dobré. O cisárovi Vespaziánovi čítam, že keď od neho Egyptania žiadali rozličné milosti, odpovedal im: *Haurite a me tamquam a Nilo (Čerpajte zo mňa vody rozličných milostí sťa z rieky Níl)*. O rieke Níl treba povedať s istotou, že je veľkým dobrodením pre celý Egypt, keď sa rozvodní. Nílu bola podobná naša milostivá pani. Prichádzali k nej chudobní rehoľníci, nádejajúci sa na jej štedrú ruku. Prichádzali k nej siroty a vdovy žiadajúc ju o pomoc a čo iné od nej všetci počuli, jedine: *Haurite a me tanquam a Nilo (Užívajte ma ako štedrú riekou Níl)*. Keď to hovorila, myslela na Tobiášove slová: *Noli avertē faciem tuam ab ullo paupere... et quomodo poteris ita esto misericors (Nikdy neodvracaj svoju tvár od žiadneho chudobného, aby sa neodvrátila Božia tvár od teba! A ako môžeš byť, tak buď milosrdná)*.²⁰² A preto *clementia eius, quasi imber serotinus (ku každému bola láskavá, ku každému milostivá ako večerný úrodný dážď)*.²⁰³

Ale je už čas, aby som sa s kázňou ponáhľal ďalej. Je čas, aby som opísal nebojácnosť našej statočnej ženy, s ktorej pomocou naposledy zápasila s hlavným nepriateľom ľudského života – so smrťou. Prv než niečo poviem o jej smelosti, ktorú preukázala naposledy, prichádza mi na myseľ múdry filozof Sokrates, ktorého pripraveného skončiť so životom sa Platón opýtal, či sa obáva smrti a či si radšej nepraje zostať nažive, ako zomrieť? Počúvajte a žasnite, akú odpoveď mu na túto otázku dal umie-

²⁰¹ S. Gregor: *Theologia moralis* (Morálna teológia), kniha 8.

²⁰² Tobiáš 4, 7.

²⁰³ Príslovia 16, 15.

rajúci Sokrates: *In juventute bene vivere, in senectute bene mori labor cui; itaque interiori dolore non afficior, nec mori timeo, nec recuso; nam cum honesta vita fuerit mortem cum hilaritate expecto (Usiloval som sa v mladosti dobre žiť, v starobe dobre zomrieť, preto pri mojom skone necítim žiadnu vnútornú bolesť, ani sa nebojím zomrieť a ani sa proti tomu nebúrím; pretože môj život bol poctivý, smrť očakávam veselý).*²⁰⁴ Ó, ak by ste sa bližšie pozreli na posledný boj, ktorý naša milostivá pani zvädzala s ukrutnou smrťou, moji vzácní poslucháči, v jej zomdlenom a ťažkou nemocou strápenom tele by ste nič menšie nevideli ako rovnakú smelosť a nebojácnosť, aká bola v skonávajúcom Sokratovi! Podľa Kristovho ustanovenia posilnená anjelským chlebom a posväteným olejom, potešená spomienkou na dobre strávený život, zapálená nádejou a očakávaním šťastnej večnosti, v tomto poslednom boji so smrťou nedala na seba vidieť ani najmenšie znamenie strachu a ťažkého lúčenia sa so svetom, ale úplne zmierená s Božím riadením si s nebojácnu mysľou stále opakovala: *Nec interiori dolore afficior, nec minori timeo, nec recuso (Ani vnútornú bolesť necítim, ani smrti sa neobávam, ani sa neprotivím zomrieť).* A pretože sa ma dotkla ruka Pána a Boh už na mňa zoslal poslednú smrteľnú nemoc, ako som počas celého môjho života prijímala predchádzajúce Božie usmernenia s veľkou pokorou a poníženosťou, tak sa aj v smrti rada podriadiť Božej vôli.

Takto, hľa, sa stáva, moji poslucháči, že nebojácne zomiera, kto cnostne žil. „*Non contristabit justum quidquid ei acciderit. (Nezarmúti spravodlivého, čokoľvek sa mu príhodi.)*“²⁰⁵ Alebo ako hovorí svätý Bernard: „*Moritur quidem et justus, sed secure, quippe cujus mors, ut praesentis est exitus vitae, ita introitus melioris. (Umiera síce aj spravodlivý, ale bezpečne a bez strachu, lebo ako je jeho smrť odchodom z prítomného života, tak je príchodom do lepšieho života.)*“²⁰⁶ Odpočívaj už teda v pokoji, odpočívaj v Kristu Pánovi zosnulá veľactená pani *attigisti apicem heroicae tuae fortitudinis in terris (došla si už na vrchol svojej hrdinskej statočnosti na zemi)*, a preto nezostáva nič iné, len aby som na tomto

²⁰⁴ Sokrates. Pozri bližšie LOHNER, Tobias: *Instructissima Bibliotheca manualis concionatoria. Tomus secundus.* Editio quarta. Dilingen : Berncard, Johann Caspar, 1681, s. 451.

²⁰⁵ Príslovia 21.

²⁰⁶ Bernardus Claraevallensis: *Epistolae*, CI-CC, 241 A.

hrobe, v ktorom budeš odpočívať mŕtva, zaznamenal zlatými literami tento nápis: *Obtinuisti fastigium aeternae felicitatis in caelis (Dosiahla si vrchol večného šťastia a blahoslavenstva v nebi)*.

Tu sa už končí moja kázeň, zarmútení poslucháči. Už musím skončiť a mlčať, lebo „*Abel defunctus adhuc loquitur (mŕtvy Ábel ešte hovorí)*“.²⁰⁷ To znamená, že naša v Kristovi zosnulá pani, ktorá odchádza do domu večnosti, sa odoberá od nás a lúči sa s nami.

Najprv sa rozlúčim s tebou, moja milovaná dcéra Jozefa Matiašovská. „*Tribuat tibi Dominus secundum cor tuum (Nech ti Boh dá, za čím túži s nami tvoje srdce)*“.²⁰⁸ Tebe, moja dcéra, naposledy dávam radu, ktorú rodičia kedysi dali svojej dcére Sáre, manželke mladého Tobiáša: „*Momentes eam diligere Maritum, regere familiam, et gubernare domum, et se ipsam irreprehensibilem exhibere (Napomínali ju, aby milovala manžela, aby usmerňovala služobníctvo, aby spravovala dom a aby samu seba zachovala bez viny)*“.²⁰⁹

K tebe sa po druhýkrát skláňa materinská láska, moja druhá dcéra, ktorá sa predtým volala Mária, teraz Boriša v kláštore rádu sestier svätej Kláry. Ty si sa sprostred nebezpečného mora tohto sveta vytrhla a zamierila si k bezpečným brehom, do kláštora panien. Daj ti Boh, aby si bola *virgo sapiens et una de numero prudentum (panna rozumná a jedna z počtu múdrych)*,²¹⁰ aby si v čase, keď príde nebeský ženích, vyšla mu naproti s horiacou lampou mnohých zásluh a iných cností a vošla s ním na svadbu pripravenú pre nevesty bez poškvrny.

Posledný pozdrav dávam i vám moji najmilší zaťovia. Najprv tebe Alojz Lušínský. *Deus omnipotens benedicat tibi, et crescere faciat, atque multiplicet, ut sis in turbas populorum et det tibi benedictionem Abrahae et femini tuo post te (Boh všemohúci nech ťa požehná a nech ťa urobí početnejším a rozmnoží ťa, aby vzišli z teba zástupy ľudu, a nech ti dá Abrahámovo požehnanie, aj tvojmu semenu po tebe)*.²¹¹ Daj ti Boh, aby tvoji synovia a dcéry, moji vnuci a vnučky, rástli ako vonné kvietky,

²⁰⁷ List Hebrejom 11, 4.

²⁰⁸ Žalm 20, 5.

²⁰⁹ Tobiáš 10, 12.

²¹⁰ Matúš 25.

²¹¹ Genezis 28, 4.

ktoré by svojím časom s ľúbezou vôňou svojich pekných cností obveseľovali otca a naplnili našu apoštolskú krajinu.

Po druhýkrát tiež posledný pozdrav dávam tebe, môj druhý najmilší zať Ladislav Maršovský. Nech ťa Boh zachová dlho na zemi, aby si mohol vidieť deti svojich detí až do tretieho a štvrtého pokolenia. O to jediné ťa ešte naposledy žiadam, aby si nezabúdala na pozostalé deti po mojej dcére Magdaléne a tvojej kedysi milej manželke. Pretože si za jej života mal k nim otcovskú lásku, teraz po jej smrti maj k nim aj lásku materinskú: *Orphano tu eris adjutor (Sirote bud' pomocníkom)*²¹² *et Deus Patris tui erit adjutor tuus (a Boh tvojho otca bude tvojím pomocníkom)*.²¹³

Pristúpte sem naposledy všetci moji vnuci a moje vnučky. Prijmite posledné napomenutie od vašej užialenej starej matky a túto moju radu stále majte vyrytú vo vašich srdciach s'ťa na tvrdom mramore: *Omnibus diebus vitae vestrae in mente habete Deum (Po všetky dni vášho života majte v mysli Boha)*²¹⁴ a Boh vám dá svätú myseľ, bude riadiť všetky vaše cesty, dá vám v každom úmysle želaný úspech.

Lúčim sa tiež s vami slávne rodiny, spojené so mnou rodom alebo sobášom: Madočányovci, Baraňaiovci, Matiašovskí, Okoličányovci, Törökovci, Farkašovci. Mňa síce s vami už rozlúčila *amara mors (prítrpká smrť)*, ale dá Boh, že sa vo večnosti zase všetci uvidíme spolu, kde spojení zväzkom šťastnej večnosti, silným ako pokrvný zväzok, sa už nikdy nerozlúčime.

Naposledy sa s vami lúčim, páni duchovného a svetského stavu, dobre prajúci, dobre známi, moji služobníci, moji poddaní. To, čo kedysi anglický kráľ Eduard II. pri svojom odchode na večnosť volal na prítomných, to ja v mojom poslednom lúčení sa s vami všetkými hovorím: *parcite, orate, valete (zmilujte sa, modlite sa, majte sa dobre)*. Odpustite mi, ak som niektorého z vás, hoci nevedomky rozhnevala, alebo akýmkoľvek spôsobom urazila. Modlite sa za mňa a na tomto svete sa majte dobre. Vám však všetkým, ktorí ste sa k tejto pohrebnej slávnosti zhromaždili a chceli ste vzdať poslednú úctu môjmu mŕtvemu telu, nech vašu kresťanskú lásku odplatí Pán Boh a nech vám dá po časnom pokoji večný pokoj. AMEN.

²¹² Žalm 10, 14.

²¹³ Genezis 49, 25.

²¹⁴ Tobiáš 4, 5.